

VĚDECKÝ ČASOPIS

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

12

ROČNÍK 37 (LXIV)

PRAHA

PROSINEC

1991

ISSN 0139-570X

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÁ

ÚSTAV VĚDECKOTECHNICKÝCH INFORMACÍ

PRO ZEMĚDĚLSTVÍ

Vědecký časopis

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

Redakční rada

Ing. Vladimír Jeníček, DrSc. (předseda), ing. Gejza Blaas, CSc., ing. Juraj Cvečko, CSc., doc. ing. Josef Fojtl, CSc., prof. ing. Félix Hutník, DrSc., ing. Karel Janotka, CSc., ing. Josef Kraus, CSc., doc. ing. Jaroslav Mach, CSc., doc. ing. Zdeněk Poděbradský, CSc., ing. Bohumil Prouza, CSc., doc. ing. František Štěleček, CSc., prof. ing. Karel Vinohradský, CSc., prof. ing. Jozef Višňovský, CSc.

Vedoucí redaktorka ing. Hedvika Malíková

Rukopisy odevzdány k tisku 16. 9. 1991. Podepsáno k tisku 13. 12. 1991.

OBSAH

Buchta S.: Sociálne aspekty zamestnanosti a stimulácie tvorby nových pracovných príležitostí v poľnohospodárstve na Slovensku	783
Maca E.: Stanovení optimální plošné koncentrace zemědělského podniku	795
Brčák J.: Význam fixních nákladů v podnikové ekonomice	811

Informace

Brabenec V., Šařecová P.: Rozbor cenových vlivů v roce 1991 na zemědělství	821
--	-----

Z vědeckého života

Svatoš M.: K sedmdesátinám prof. ing. Karla Svobody, CSc.	829
Zoborský I.: Realizácia ekonomickej reformy v agropotravinárskom komplexu	831
Dítě M.: Tržní vztahy v agrárně potravinářském komplexu	831

Ze zahraničí

Kadlečíková M.: Význam, funkcie a systém poradenských služieb v poľnohospodárstve Holandska	837
Deenen B. van: Agrobyznys — integrace zemědělství do politiky a společnosti	844

Příloha

Statistické přehledy o čs. zemědělsko-potravinářském komplexu
(Rostlinná a živočišná výroba v 90. letech ve vybraných zemích podle údajů FAO)

Rozsiahly empirický prieskum zamestnanosti a stimulácie tvorby nových pracovných príležitostí bol realizovaný v júli 1991 na výberovom súbore 238 poľnohospodárskych podnikov. Cieľom prieskumu bolo zistiť a analyzovať súčasný stav v oblasti globálnej i štrukturálnej zamestnanosti v poľnohospodárskych podnikoch, vrátane analýzy tvorby nových pracovných príležitostí.

METODOLÓGIA VÝSKUMU

Empirické dáta boli získavané prostredníctvom pološtandardizovaného dotazníka, ktorý vyplňoval za konkrétny podnik vedúci pracovník vrcholového vedenia. Doplnkovou technikou bol riadený rozhovor s príslušným vedúcim pracovníkom podniku. Analyzovanou jednotkou tu nebol individuálny respondent, ale konkrétny poľnohospodársky podnik. Vzhľadom na značnú diferencovanosť podmienok v slovenskom poľnohospodárstve sme zvolili oblastný výber. Ako výberové kritériá sme zvolili intenzitu poľnohospodárskej výroby a stupeň rozvoja ekonomickej infraštruktúry.

Tieto kritériá sme ďalej kategorizovali takto:

A. Výrobné hľadisko

1. Intenzívne poľnohospodárske oblasti
(okresy Dunajská Streda, Komárno, Galanta, N. Zámky, Trnava, Nitra, Topoľčany, Michalovce, Trebišov a pod.)
2. Neintenzívne poľnohospodárske oblasti
(okresy Čadca, D. Kubín, B. Bystrica, L. Mikuláš, Poprad, Stará Ľubovňa, Spišská Nová Ves)

B. Stupeň rozvoja ekonomickej infraštruktúry regiónu

1. Oblasti s rozvinutou ekonomickou infraštruktúrou
(okresy Trnava, Prievidza, Trenčín, Žilina, Považská Bystrica, Bratislava-vidiek, Košice-vidiek)
2. Oblasti s relatívne nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou
(okresy R. Sobota, Veľký Krtíš, Rožňava, Dunajská Streda, Komárno, Humenné, Svidník)

Na základe dichotomického rozdelenia týchto hľadísk sa vo výberovom súbore podniky rozvrstvi do štyroch regiónov:

1. Podniky v intenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s rozvinutou ekonomickou infraštruktúrou – 48 podnikov (20,2 %)

2. Podniky v intenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou – 62 podnikov (26,0 %)
3. Podniky v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s rozvinutou ekonomickou infraštruktúrou – 44 podnikov (18,5 %)
4. Podniky v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou – 84 podnikov (35,3 %)

Tento modelový prístup sa stal základom našej analýzy. Súčasne je nutné konštatovať, že podmienky výberu jednotlivých skúmaných jednotiek spĺňajú podmienky kladené na reprezentatívnosť výberovej vzorky. Interpretácia výsledkov výskumu vychádza z kvalitatívnej analýzy dát získaných pri konkrétnych rozhovoroch s vedúcimi pracovníkmi podniku a z kvantitatívnej analýzy spracované na počítači.

Výskumná vzorka poľnohospodárskych podnikov bola zložená zo 117 (49,2 %) poľnohospodárskych družstiev, 54 (22,7 %) štátnych majetkov, 36 (15,1 %) podnikov služieb (STS, PNZ, štátne plemenárske podniky) a 31 (13,0 %) spoločných poľnohospodárskych podnikov (Agrostav, Agrochemické podniky, SPP v prvovýrobe). Z 238 poľnohospodárskych podnikov bolo 58,0 % solventných a 42,0 % insolventných.

VÝVOJ ZAMESTNANOSTI A RACIONALIZÁCIA PRACOVNÝCH MIEST

V prevažnej väčšine podnikov (87 %) v roku 1990 a v I. štvrtroku 1991 došlo k pasívnej bilancii pracovných síl, tzn. že stavy pracovníkov sa znížili. Veľká väčšina podnikov (81,1 %) potvrdila, že z týchto pracovníkov, ktorí z podniku odišli, to boli predovšetkým pracovníci uvoľnení z iniciatívy podnikov. Poľnohospodárske podniky, ktoré za uvedené obdobie znížovali počty pracovníkov, v naprostej väčšine (80,5 %) počítali i s ďalším prepúšťaním. Z týchto podnikov len 6, t. j. 2,9 % uviedlo, že do konce roka už nebudú znížovať stavy pracovných síl. Jednoznačne sa ukazuje, že tento proces nie je ukončený, úmysel ďalej znížovať počet pracovných síl sa objavoval i v krátkodobých projekciách do budúcnosti.

Prvé znížovanie zamestnanosti v poľnohospodárstve zatiaľ nie je spojené s vytváraním nových pracovných príležitostí a s potrebou rekvalifikácie. Ukazuje sa, že v tejto prvej etape ide o znížovanie určitých flexibilných zložiek pracovných síl (dôchodcovia, pridružené výroby, stavebné čaty atď.). Táto prvá etapa je charakteristická dočasným nezaujmom podnikov o aktívnu zamestnaneckú politiku spojenú s hľadaním nových pracovných miest.

Po ukončení tohto časového obdobia sa podniky zákonite dostanú do druhej časovej etapy, kde pre kmeňový podnikový kolektív budú s maximálnym úsilím vytvárať a hľadať nové pracovné príležitosti. Súčasné obdobie zatiaľ stále spadá do tejto úvodnej prvej etapy, ktorá je typická a príznačná pochopiteľnou a logickou snahou o racionalizáciu počtu pracovníkov a prudkým znížením počtu pracovných síl.

Snaha neprepúšťať pracovníkov bola badateľná v intenzívnych poľnohospodárskych oblastiach, naopak najvyšší podiel podnikov, ktoré znížovali počty pracovných síl, sa jednoznačne prejavil v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou.

Ukázalo sa, že podniky, ktoré v roku 1990 mali relatívne malý podiel úbytkov pracovníkov, zatiaľ odložili toto prepúšťanie na rok 1991, a naopak vysoký podiel

odchodu pracovníkov v roku 1990 sa kompenzoval relatívne zníženým reálnym i potenciálnym prepúšťaním v roku 1991.

Veľká väčšina podnikov (91,2 %) urobila v priebehu roku 1990 a v I. štvrtroku 1991 opatrenia, ktoré viedli k racionalizácii (úspore) pracovných miest. Najčastejšie sa táto úspora pohybovala od 10 do 50 miest. I keď racionalizáciu pracovných miest robili i solventné podniky, intenzita a početnosť týchto zmien bola výrazne vyššia u nesolventných podnikov, ktoré v nich videli jedno z východísk zlepšenia svojej ekonomickej situácie.

Z naznačených zistení vyplýva, že vedúci pracovníci poľnohospodárskych družstiev pod pojmom racionalizácia pracovných miest jednostranne chápu len znižovanie a rušenie pracovných miest. Aktívny prístup spojený s tvorbou nových pracovných príležitostí sa zatiaľ u nich neprejavuje. Tento aktívny prístup si ale jednoznačne vynucuje potrebu rekvalifikácie. To sa nám potvrdilo v tom, že v podnikoch, v ktorých pre prebytočných pracovníkov vytvárali nové pracovné príležitosti, vznikla silná potreba rekvalifikácie. Z týchto podnikov potrebu rekvalifikácie nikto neodmietol.

Aktívny prístup k tvorbe nových miest chýbal u podnikov v intenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s rozvinutou ekonomickou infraštruktúrou, a naopak bol najviac rozšírený v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou. V priaznivých regionálnych podmienkach sa tieto nové pracovné príležitosti vytvárajú zatiaľ oveľa pomalšie a menej intenzívne ako v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nedostatočne rozvinutou ekonomickou infraštruktúrou.

Z jednotlivých profesných kategórií boli najčastejšie za uvedené obdobie uvoľňovaní THP v správe, THP vo výrobe, pracovníci dielní a remesiel a pracovníci pridružených výrobov. Väčšinou išlo o menšie počty pracovníkov (do piatich pracovníkov), s výnimkou pracovníkov pridružených výrobov, kde najčastejšie boli uvoľňované veľké pracovné skupiny nad 30 ľudí. Relatívne väčšie pracovné skupiny boli uvoľňované i u ošetrovateľov dojnic a ostatného HD.

V dvoch tretinách skúmaných podnikov (67,2 %) sa určitý počet pracovníkov dal na súkromné podnikanie. Väčšinou zatiaľ nešlo o relatívne početné skupiny. Je sympatické a svojím spôsobom i spoločensky pozitívne, že tieto odchody do súkromného podnikania sa najviac prejavili u podnikov lokalizovaných v najhorších regiónoch (t. j. v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nedostatočnou ekonomickou infraštruktúrou), a naopak najnižšie odchody do súkromného podnikania sa prejavili u poľnohospodárskych podnikov v najpriaznivejších oblastiach.

Tento stav logicky súvisí s predchádzajúcim zistením, že tvorba nových pracovných príležitostí bola menej intenzívna v priaznivých regiónoch, a naopak silnejšia bola skôr v krízových oblastiach. Táto skutočnosť priamo „prinucuje“ týchto pracovníkov v podnikoch alokovaných v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nedostatočnou infraštruktúrou, v ktorých nemali príliš veľkú sociálnu istotu a perspektívu stálej práce, k odchodu do oblasti súkromného podnikania.

Na druhej strane v podnikoch lokalizovaných v priaznivých ekonomických regiónoch je táto subjektívna hrozba nižšia (zatiaľ tu bol relatívny dostatok pracovných príležitostí) a prejavilo sa to i nižšou intenzitou odchodov pracovníkov do súkromného podnikania. Potvrdzuje sa tu skutočnosť, že relatívne vysoká sociálna istota a stála perspektíva zamestnania v ekonomicky prosperujúcom podniku nesti-

muluje súkromné podnikateľské aktivity pracovníkov. Naopak hrozba prepúšťania a určitá ekonomická neistota aktivizuje pracovníkov k odchodu do privátnej, súkromnopodnikateľskej sféry.

Najviac podnikov (25,2 %) uviedlo, že v roku 1990 odišlo z ich organizácie 10–15 % pracovníkov (z celkového stavu). Celkom v roku 1990 (pri kumulácii jednotlivých kategórií odchodov) možno konštatovať, že u viac ako polovice podnikov (56,3 %) odišlo do 15 % pracovníkov.

Najnižšie odchody boli najpočetnejšie u poľnohospodárskych družstiev, naopak najvyššie percento odchodov sa prejavilo u SPP.

Najvyššie percento reálnych odchodov (v roku 1990 a v I. štvrtroku 1991) sa prejavilo u podnikov alokovaných v najnepriaznivejších regiónoch (t. j. v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nedostatočnou ekonomickou infraštruktúrou). Podobný trend (i keď nie tak výrazný) sa prejavil i u výhľadu do konca roku 1991. Možno konštatovať, že znižovanie počtu pracovných síl sa v poľnohospodárstve výraznejšie prejavuje v oblastiach, kde je intenzita poľnohospodárskej výroby a ekonomická infraštruktúra nedostatočná, tzn. že existujú značné regionálne disproporcie v zamestnanosti, resp. nezamestnanosti poľnohospodárskeho obyvateľstva.

Krátkodobý výhľad odchodov pracovníkov do konca roku 1991 podľa sektorov ukázal, že v štátnych sektoroch je odhad znižovania počtu pracovníkov jednoznačne vyšší. Takmer polovica poľnohospodárskych družstiev (47,3 %) odhadovala, že toto znižovanie (do konca roku 1991) bude len do 5 % z celkového stavu pracovníkov (v štátnych podnikoch to bolo 21,2 %). Štátne organizácie v týchto krátkodobých odhadoch boli oproti PD oveľa pesimistickejšie.

Z celkového odchodu pracovníkov bolo vo väčšine podnikov cca 20–30 % žien, 10–20 % pracujúcich dôchodcov a 10–20 % odchodov do dôchodku. Tento trend potvrdzuje našu hypotézu o časovej následnosti uvoľňovania marginálnych pracovných skupín (pracovníci v pred dôchodkovom a dôchodkovom veku, ženy atď.).

Analýza reálnych i potenciálnych odchodov pracujúcich dôchodcov v PD ukázala, že intenzita odchodov tejto skupiny pracovníkov bola i bude v roku 1991 vyššia ako v štátnych podnikoch. PD mali v pracujúcich dôchodcoch značnú rezervu pracovných síl, ktorú v súčasnej dobe uvoľňujú. Je zaujímavé, že najpočetnejšie odchody sú u marginálnych kategórií naznačenej škály (t. j. do 10 % a nad 70 % odchodov). To naznačuje dva potenciálne typové modely znižovania zamestnanosti v PD. Prvý prístup spočíva vo variabilite a diferencovanosti prepustených pracovníkov, kde dôchodcovia tvoria len určitú časť prepúšťaných pracovníkov. Naopak druhý prístup k znižovaniu zamestnanosti spočíval v tom, že poľnohospodárske družstvo znížilo stavy pracovných síl výlučne a prevažne prepustením pracujúcich dôchodcov. Ide o dva základné modelové podnikové postupy, medzi ktorými môžu vznikáť rôzne kombinované medzitypy.

V prieskume sme zisťovali nielen reálne, t. j. realizované úbytky pracovných síl, ale i postoje vedúcich pracovníkov k ďalšiemu znižovaniu počtu pracovníkov.

V podstate išlo o krátkodobý (cca polročný) odhad vývoja pracovných síl v podniku. Na otázku či podnik počítá do konca roka 1991 so znížením stavu pracovníkov 76,1 % podnikov odpovedalo kladne, 17,2 % nezaujalo stanovisko (nevedeli túto situáciu jednoznačne posúdiť) a len 5,9 % (t. j. 14 podnikov) zaujalo k znižovaniu pracovníkov odmietavý postoj.

Intenzita tohto budúceho znižovania pracovníkov bola najsilnejšia v štátnom sektore (a to najmä vo ŠM), kde až 88,9 % ŠM predpokladalo, že do konca roka

budú stavy pracovníkov znižovať. Postoje poľnohospodárskych družstiev sa dajú charakterizovať tak, že cca dve tretiny (69,6 %) z nich budúce znižovanie pracovníkov priznávali a jedna štvrtina (25,2 %) nemala vyhranený názor. Len 6 PD (t. j. 5,2 %) ďalšie znižovanie pracovníkov jednoznačne odmietalo.

Veľká väčšina podnikov, ktoré neuvažovali o znižovaní stavu pracovníkov uviedla, že nevytvorili nové pracovné príležitosti. Tieto podniky boli viac ako z dvoch tretín (71,4 %) alokované do intenzívnych poľnohospodárskych oblastí. Opäť sa nám tu potvrdil negatívny vzťah podnikov v intenzívnych poľnohospodárskych oblastiach k tvorbe nových pracovných príležitostí. Sociálne istoty nestimujú vznik nových pracovných príležitostí. Zdá sa, že určité „reziduá optimistických postojov“ k problematike zamestnanosti prežívajú len v poľnohospodárskych podnikoch alokovaných v relatívne priaznivých prírodných podmienkach. Pritom ale momentálna ekonomická situácia podniku tieto krátkodobé perspektívy príliš výrazne nediferencovala.

Poľnohospodárske podniky, ktoré prejavili zámer ďalšieho znižovania pracovníkov, najčastejšie odhadovali, že pôjde cca o 10 % stavu pracovníkov z roku 1990 (tento postoj zaujalo 63,8 % poľnohospodárskych podnikov).

Intenzita odhadu budúceho znižovania pracovníkov bola najsilnejšia v oblasti pridružených výrobných, stavebných skupín, v dielňach a technických službách. Na druhom mieste v tomto poradí sa potom objavilo znižovanie THP.

TVORBA A CHARAKTER NOVÝCH PRACOVNÝCH PRÍLEŽITOSTÍ

Prudkému znižovaniu pracovníkov zatiaľ nezodpovedá proces vytvárania nových pracovných príležitostí. Len 42 % podnikov uviedlo, že za sledované obdobie (t. j. rok 1990 a 1. štvrtrok 1991) vytvorili nové pracovné príležitosti.

Proces tvorby nových pracovných príležitostí bol najvyšší v podnikoch v najmenej priaznivých oblastiach. Podniky v priaznivých výrobných a ekonomických podmienkach proces tvorby nových pracovných príležitostí zatiaľ podceňujú a najvyšší výskyt nových pracovných príležitostí sa objavil u podnikov v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou. Silnejší vplyv na tento proces má stupeň rozvinutosti ekonomickej infraštruktúry ako intenzita poľnohospodárskej výroby. Nerozvinutá ekonomická infraštruktúra vedie k celkovému nedostatku pracovných príležitostí a tento handicap spolu so zníženou produktivitou a efektívnosťou poľnohospodárskej výroby je mocnou silou, ktorá vedie k snahe hľadať nové pracovné možnosti v danom regióne.

Viac ako dve tretiny podnikov (70,9 %), ktoré vytvorili nové pracovné príležitosti uviedli, že ide len o malý počet do 10 pracovných miest. Naprostá väčšina poľnohospodárskych podnikov sa v tomto procese orientovala skôr na menšie počty pracovných miest.

Charakter pracovných príležitostí bol nasledujúci:

- pracovné príležitosti nepoľnohospodárskej povahy (41,9 %),
- finalizácia poľnohospodárskych produktov (34,2 %),
- iné nekategorizované pracovné príležitosti (15,4 %),
- pracovné príležitosti v poľnohospodárskej prvovýrobe (8,5 %).

Nové pracovné príležitosti sa najviac koncentrovali na aktivity nepoľnohospodárskej povahy a finalizáciu poľnohospodárskych komodít.

Finalizáciu poľnohospodárskych produktov a aktivity nepoľnohospodárskej povahy najviac preferovali podniky alokované v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou a naopak pracovné príležitosti spojené s poľnohospodárskou prvovýrobou boli najviac rozšírené v intenzívnych poľnohospodárskych oblastiach. Je zaujímavé, že takmer dve tretiny (62,5 %) podnikov, ktoré uvažovali o finalizácii poľnohospodárskych produktov, boli z neintenzívnych poľnohospodárskych oblastí. Samotná poľnohospodárska výroba je v týchto oblastiach nedostatočne ekonomicky efektívna, a preto sa tieto podniky snažia spracovať poľnohospodárske komodity do finálneho výrobku. Zatiaľ čo v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach prevažoval trend k finalizácii poľnohospodárskych produktov, v oblastiach s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou prevažovali trendy k pracovným príležitostiam nepoľnohospodárskej povahy.

Zatiaľ čo poľnohospodárske podniky, ktoré hľadali nové pracovné príležitosti v poľnohospodárskej prvovýrobe a finalizácii výrobkov, nepredpokladali v krátkodobom výhľade výrazné prepúšťanie, podniky, ktoré preferovali podnikateľské aktivity nepoľnohospodárskej povahy, prejavili tendencie relatívne vysokého znižovania pracovníkov.

Nové pracovné príležitosti spojené s poľnohospodárskymi aktivitami najviac preferovali poľnohospodárske družstvá (i keď súčasne diverzifikovali svoju činnosť i mimo poľnohospodárstvo). Štátne podniky najviac hľadali nové pracovné príležitosti v nepoľnohospodárskych aktivitách.

Necelá jedna tretina podnikov (31,6 %), ktoré zaviedli nové pracovné príležitosti uviedla, že ich vytvorila rozšírením doterajších činností, a dve tretiny týchto podnikov (68,4 %) zavedením nových činností. Poľnohospodárske družstvá sú v realizácii týchto podnikateľských činností aktívnejšie ako štátne podniky. Zatiaľ čo nové pracovné príležitosti vytvárané rozširovaním doterajších činností vytvárali predovšetkým podniky v intenzívnych poľnohospodárskych oblastiach, pracovné príležitosti vytvárané zavádzaním nových činností sa väčšinou objavovali u podnikov alokovaných v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach a v regiónoch s nedostatočne rozvinutou ekonomickou infraštruktúrou.

V podstate dve tretiny (66,8 %) poľnohospodárskych podnikov prejavilo pri tvorbe nových pracovných príležitostí záujem o zahraničnú spoluprácu. Orientácia poľnohospodárskych podnikov pri tvorbe nových pracovných príležitostí sa teda výrazne orientuje na zahraničný kapitál.

Na otázku o aké formy tejto zahraničnej spolupráce by išlo uviedla viac ako polovica poľnohospodárskych podnikov (58,0 %) obchodnú kooperáciu spojenú s predajom výrobkov a služieb, 11,8 % prejavilo záujem o výrobnú kooperáciu a 10,9 % podnikov malo záujem o priamu kapitálovú účasť zahraničného partnera. Len 11,3 % poľnohospodárskych podnikov neprejavilo záujem o zahraničnú spoluprácu. Poľnohospodárske podniky sa najviac orientovali na obchodnú činnosť so zahraničným partnerom, v ktorej v súčasnej odbytovej kríze hľadali východisko zlepšenia svojej ekonomickej situácie a perspektívu ďalšej činnosti.

Najvyšší záujem o zahraničnú spoluprácu sa prejavil v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou. Na druhej strane sa v tomto regióne objavil i najvyšší podiel podnikov, ktoré neprejavili záujem o túto spoluprácu. Tento stav do istej miery odráža realitu v tom zmysle, že v týchto regiónoch je v podnikovej sfére výrazná snaha o ekonomickú revitalizáciu, o zlepšenie svojej situácie, ale na druhej strane je tu i najvyšší podiel podnikov,

ktoré sa domnievajú, že zlepšenie ich situácie vlastnými silami je nemožné, a pasívne čakajú na pomoc štátu.

Názory podnikov na podnikateľskú činnosť spojenú s tvorbou nových pracovných príležitostí sú charakteristické značnou diferenciovanosťou a variabilitou. Ide predovšetkým o tieto podnikateľské aktivity:

- podnikanie v oblasti finalizácie poľnohospodárskych komodít spojené s priamou obchodnou činnosťou,
- poskytovanie služieb poľnohospodárskej a nepoľnohospodárskej výroby,
- poskytovanie služieb obyvateľstvu,
- reštrukturalizácia rastlinnej a živočíšnej výroby s prechodom na trhovo efektívne komodity a oblasti,
- podnikanie v oblasti agroturistiky a cestovného ruchu a pod.

V nových podnikateľských aktivitách poľnohospodárskych podnikov budú s najvyššou pravdepodobnosťou prevládať aktivity nepoľnohospodárskeho charakteru s vysokým podielom nevýrobných služieb. Podiel týchto činností bude i značne regionálne diferencovaný. V niektorých poľnohospodársky nepriaznivých oblastiach bude v štruktúre činnosti podniku poľnohospodárska výroba zastúpená len minimálne. Budúci vývoj poľnohospodárskych podnikov nielen zmení ich organizačné formy, ale povedie i k zániku niektorých neživotaschopných podnikových subjektov.

PERSPEKTÍVY VÝCHOVY UČŇOVSKÉHO DORASTU A INTENZITA POTREBY REKVALIFIKÁCIE

V súčasnom období znižovania sociálnej zamestnanosti sa široko diskutuje o problémoch výchovy, financovania a zamestnávania učňovského dorastu.

Polovica skúmaných podnikov (51,7 %) uviedla, že v roku 1990 nastúpili do zamestnania všetci učni, s ktorými mali uzavreté učňovské zmluvy, viac ako jedna štvrtina podnikov (28,6 %) uviedla, že nastúpili len niektorí, a v 22 podnikoch (17 PD, 3 podnikoch služieb a 2 SPP, t. j. 9,2 %) títo učni vôbec nenastúpili. Pre informáciu v 25 podnikoch (10,5 %) nemali uzavreté žiadne učňovské zmluvy. Určité problémy spojené s čiastočným nástupom učňov do zamestnania sa najviac prejavili u podnikov v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach, kde necelé dve tretiny podnikov (62 %) uviedlo, že v ich podniku nastúpili len niektorí učni. Z uvedeného vyplýva, že podniky v týchto marginálnych poľnohospodárskych oblastiach vzhľadom k vysokej sociálnej zamestnanosti a značnému znižovaniu stavu pracovných síl sú nútené selektovať i v tejto skupine pracovníkov.

Názory poľnohospodárskych podnikov na výchovu vlastného učňovského dorastu boli až prekvapujúco negatívne. Tri štvrtiny poľnohospodárskych podnikov (74,4 %) uviedlo, že vyučencov v blízkej budúcnosti nebudú vôbec potrebovať vzhľadom na to, že budú mať problémy zamestnať svojich pracovníkov. Necelá pätina podnikov (18,9 %) naznačila, že síce vyučencov potrebujú, ale vychovávať z vlastných prostriedkov ich nebudú, chcú ich získavať voľným náborom. Len 14 podnikov (9 PD, 4 SM a 1 SPP, t. j. 5,9 %) uviedlo, že vyučencov potrebujú a budú ich stále vychovávať.

Postoj vyjadrujúci potrebu učňov, spojený ale s neochotou vlastnej výchovy učňov, bol typický pre podniky, ktoré boli alokované v regiónoch s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou (až dve tretiny – 64,4 % – týchto podnikov manifestovalo tento postoj). Súčasná ekonomická situácia, absencia určitých kvalifiko-

vaných pracovníkov, značná diferencovanosť a široká paleta týchto činností a súčasne i snaha diverzifikovať svoje činnosti v podstate donucuje poľnohospodárske podniky zaujímať toto pragmatické stanovisko.

Je zaujímavé, že krajné odmietnutie vyučencov bolo relatívne najnižšie na ŠM oproti PD. Štátne majetky mali i oproti PD vyšší podiel intenzity potreby učňov, ale spojený skôr so snahou ich získavať voľným náborom. Poľnohospodárske družstvá oproti ŠM zastávali v otázke výchovy učňovského dorastu konzervatívnejšie postoje spojené s odmietaním vlastnej výchovy učňovského dorastu.

Poľnohospodárske podniky väčšinou vytvárali nové pracovné príležitosti, ktoré nevyžadovali zásadné kvalifikačné zmeny, ale len krátke zaškolenie, resp. zaučenie. Charakter a povaha týchto nových pracovných miest to zatiaľ nevyžaduje.

Diverzifikácia činnosti poľnohospodárskeho podniku a hľadanie nových netradičných (väčšinou nepoľnohospodárskych) činností si v budúcnosti tieto rekvalifikačné zásahy vynúti. Zatiaľ väčšina poľnohospodárskych podnikov (81,1 %) vznik potreby rekvalifikácie nepociťovala. To vyplýva už z našej overenej hypotézy o dvoch kvalitatívne odlišných etapách znižovania sociálnej zamestnanosti v poľnohospodárstve.

Až druhá etapa znižovania pracovných síl vyvolá zvýšenú potrebu rekvalifikácie, ktorá bude spojená predovšetkým s nepoľnohospodárskymi profesiami. Do tejto druhej etapy znižovania (ale skôr reštrukturalizácie pracovných síl) sa poľnohospodárske podniky zatiaľ nedopracovali, odhadujeme tento časový horizont na roky 1993 až 1995.

Poľnohospodárske podniky, ktoré preferovali pri tvorbe nových pracovných príležitostí zásadnú rekvalifikáciu, vytvorili tieto pracovné príležitosti predovšetkým vo finalizácii poľnohospodárskych výrobkov a rozšírením nepoľnohospodárskych aktivít. Podniky, ktoré preferovali zásadnú rekvalifikáciu, jednoznačne realizovali nové pracovné príležitosti zavedením nových činností. Prechod na nové činnosti (finalizácia poľnohospodárskych výrobkov, rozšírenie nepoľnohospodárskych aktivít atď.) si pochopiteľne vynucuje značnú rekvalifikačnú prípravu. Je celkom logické, že charakter nových pracovných príležitostí ovplyvňuje intenzitu a potrebu rekvalifikačnej prípravy. Poľnohospodárske družstvá v otázke rekvalifikácií zastávali progresívnejšie postoje spojené s potrebou rekvalifikácií. Z podnikov, ktoré preferovali zásadné rekvalifikačné zmeny, bola väčšina PD. Potrebu rekvalifikácie väčšinou pociťovali podniky insolventné, naopak rekvalifikácie najviac odmietali podniky solventné. Medzi potrebou rekvalifikácie a ekonomickou situáciou podniku sa prejavila signifikantná závislosť.

ZÁVER

Súčasná hospodárska recesia je v poľnohospodárstve okrem iného charakteristická znižovaním počtu pracovných miest a nedostatočnou ponukou nových pracovných príležitostí. U poľnohospodárskych družstiev dochádza k zvyšovaniu ich počtu pri trvalom znižovaní ich priemernej veľkosti. Proces znižovania zamestnanosti nie je ukončený, ale kontinuálne, s rôznou intenzitou stále pokračuje. Proces znižovania sociálnej zamestnanosti v poľnohospodárstve je etapovitý. Prvá etapa je príznačná znižovaním zamestnanosti predovšetkým určitých flexibilných zdrojov pracovných síl (dôchodcovia, ženy, pridružené výroby, stavebné čaty) a výrazne manifestovaným nezaujmom o tvorbu nových pracovných príležitostí

a rekvalifikáciu. Druhá etapa, ktorá nastáva po prvej selekcii podnikového kolektívu, bude charakterizovaná pružnou zamestnaneckou politikou podľa dosahovanej produktivity práce, zvýšeným podnikovým záujmom o nové pracovné príležitosti a o proces rekvalifikácie.

Najvyššia intenzita znižovania zamestnanosti sa prejavila u štátnych poľnohospodárskych organizácií a u SPP. Tento zvýšený výskyt znižovania zamestnanosti sa koncentroval skôr do neintenzívnych poľnohospodárskych oblastí s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou. Aktívna zamestnanecká politika spojená s tvorbou nových pracovných miest bola väčšinou menej intenzívna u podnikov v intenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s rozvinutou ekonomickou infraštruktúrou. Podniky v týchto nepriaznivých regionoch boli najviac nútené k prudkému zníženiu zamestnanosti. Táto prvá „deštruktívna“ etapa môže v niektorých prípadoch viesť k ekonomickému skolabovaniu podniku, ale na druhej strane môže i po tejto prvej deštruktívnej etape dôjsť k tvorivému hľadaniu nových ciest k ekonomickej prosperite a tým i k ekonomickej revitalizácii týchto podnikateľských subjektov. Domnievame sa, že do tohto procesu, najmä u podnikov hospodáriacich v tzv. submarginálnych oblastiach, by mal do istej miery zasahovať štát určitou dočasnou intervenčnou politikou.

U podnikov v týchto nepriaznivých regiónoch sa prejavil najvyšší výskyt odchodov pracovníkov do súkromného podnikania. Potvrdila sa nám naša hypotéza o tom, že sociálne istoty a relatívne zabezpečená perspektíva stáleho zamestnania nestimuluje súkromnopodnikateľské aktivity tejto skupiny obyvateľstva. Naopak určitá subjektívne chápaná ekonomická neistota aktivizuje a stimuluje odchod týchto pracovníkov do podnikateľskej sféry.

U PD sa v najbližšom období (t. j. do konca roku 1991) zvýši prepúšťanie žien. U družstiev sa prejavili dva základné typové modely znižovania zamestnanosti. Prvý typ spočíva vo variabilite a diferencovanosti prepustených pracovníkov, kde pracujúci dôchodcovia tvoria len určitú časť prepúšťaných pracovníkov. Naopak druhý modelový typ spočíva v tom, že PD znižovalo stavy pracovných síl výlučne prepúšťaním pracujúcich dôchodcov.

Takmer v každom druhom poľnohospodárskom družstve vznikli nové pracovné príležitosti. V štátnych organizáciách v každom treťom podniku. Tvorba pracovných príležitostí bola najvyššia v podnikoch v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou. Naprostá väčšina podnikov v procese tvorby nových pracovných príležitostí sa orientovala na malé počty do 10 pracovných miest. Nové pracovné príležitosti sa najčastejšie orientovali na aktivity nepoľnohospodárskej povahy a finalizáciu poľnohospodárskych produktov. Pracovné príležitosti spojené s poľnohospodárskymi aktivitami väčšinou realizovali poľnohospodárske družstvá, nepoľnohospodárske aktivity preferovali skôr štátne podniky. Poľnohospodárske družstvá sú v procese realizácie nových pracovných príležitostí aktívnejšie ako štátne podniky.

Krajný extrémny záujem, ale súčasne i vysoká intenzita nezájmu o zahraničnú spoluprácu sa prejavili v neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou. V týchto regiónoch v podnikovej sfére vidieť nielen snahu o ekonomickú revitalizáciu, ale súčasne sa tu prejavujú prvky určitej podnikateľskej strnulosti a rigidity.

V nových podnikateľských aktivitách poľnohospodárskych podnikov budú pravdepodobne prevládať aktivity nepoľnohospodárskeho charakteru so značným

podielom nevýrobných služieb. Podiel týchto aktivít bude značne regionálne diferencovaný.

Oslabenie hospodárskej aktivity podnikov je zatiaľ jednostranne spojené so znižovaním zamestnanosti. Najviac postihnutými sú v prvej fáze vždy pracovníci nekvalifikovaní, alebo pracovníci s kvalifikáciou, ktorá už nepostačuje zmeneným podmienkam hospodárenia.

Vzniká tu reálne nebezpečenstvo vzostupu dlhodobej nezamestnanosti tejto skupiny pracovníkov. Nutnou reformou vzdelávacieho systému bude žiadúce systematicky odstraňovať tieto štrukturálne prekážky na trhu pracovných síl a umožniť im pokiaľ možno čo najvyššiu konkurenčnú schopnosť na trhu práce. V žiadnom prípade nemožno akceptovať snahy vedúce k poklesu investícií do pracovnej sily, k tzv. „erózii ľudského kapitálu“.

Bude potrebné odstrániť neochotu podnikov investovať do vzdelávania pracovnej sily a zásadne odmietať prax len cyklicky opakovaného dočasného zamestnania. Neriešenie tohto stavu môže v konečnom dôsledku viesť k situácii, ktorá je už badateľná v niektorých západoeurópskych krajinách. Prejavuje sa zvyšovaním podielu nezamestnanosti pracovníkov nedostatočne kvalifikovaných a súčasne pribúdaním podnikov, ktoré nie sú schopné nájsť si pracovníkov dostatočne kvalifikovaných.

Poľnohospodárske podniky sú v súčasnej dobe v dočasnej pozícii nezájmu o rekvalifikáciu vzhľadom k výraznému znižovaniu zamestnanosti. Tento postoj k rekvalifikácii je priamo úmerný rozsahu a charakteru nových pracovných príležitostí. To sa potvrdilo i tým, že podniky, ktoré preferovali zásadnú rekvalifikáciu, jednoznačne realizovali nové pracovné príležitosti zavedením úplne nových činností.

Literatura

- BUCHTA, S.: Zamestnanosť a stimulácia tvorby nových pracovných príležitostí. [Záverečná správa.] Bratislava, VÚEPP 1991.
Eroze lidského kapitálu. Hospod. Nov. 31. 7. 1991.

Došlo 2. 9. 1991

Sociálne aspekty zamestnanosti a stimulácie tvorby nových pracovných príležitostí v poľnohospodárstve na Slovensku

Zeměd. Ekon., 37, 1991, č. 12, s. 783–794. — lit. 2, res. slov., angl., něm., rus.

Slovensko, zemědělství, pracovní síly, zaměstnanost, tvorba pracovních příležitostí, rekvalifikace, diferenciace mezioblastní, výchova učňovského dorostu, krátkodobé výsledky zaměstnanosti, nové formy podnikání, výsledky výzkumu

Práca sa zaoberá výsledkami empirického prieskumu zamestnanosti a tvorby nových pracovných príležitostí v poľnohospodárskych podnikoch na Slovensku v určitom regionálnom priestore. Znižovanie sociálnej zamestnanosti sa všeobecne výrazne prejavilo. Znižovanie zamestnanosti je regionálne diferencované a etapovité. Znižovanie zamestnanosti je výraznejšie u štátnych poľnohospodárskych organizácií a spoločných poľnohospodárskych podnikoch a v tzv. neintenzívnych poľnohospodárskych oblastiach s nerozvinutou ekonomickou infraštruktúrou. V týchto oblastiach je i najvyššia tvorba nových pracovných príležitostí. Nové pracovné miesta sa predovšetkým koncentrovali na aktivity nepoľnohospodárskej povahy a na finalizáciu poľnohospodárskych komodít. Prvá etapa znižovania sociálnej zamestnanosti je typická nezáujmom o rekvalifikáciu a výchovu vlastného učňovského dorastu. Hospodárska istota so zvýšenou paternalistickou starostlivosťou štátu je len spomienkou na minulosť a poľnohospodárske podniky si začínajú uvedomovať svoju zodpovednosť za vlastné hospodárenie a perspektívu ďalšej existencie.

BUCHTA S., Economic Research Institute of Agriculture

Social aspects of the rate of employment and stimulation in creating new labour opportunities in the agriculture of Slovakia

Zeměd. Ekon., 37, 1991, No. 12, pp. 783–794. — refs 2, summaries in sl, en, de, ru

Slovakia, agriculture, labour forces, rate of employment, creating new labour opportunities, requalification, inter-regional differentiation, education of young apprentices, short-term results in the rate of employment, new forms of entrepreneurship, results of research

The results of empiric research in the rate of employment and creation new labour opportunities in the agricultural enterprises in Slovakia within a given regional section are dealt with. The decrease of the social type of employment has been significant. The decrease of employments regionally differentiated and it has been taking place in stages. The decrease of employment rate is more significant in the state agricultural organizations and joint agricultural enterprises with lagging-behind economic infrastructure. In these regions, there is also the highest level in creating new labour opportunities. New labour opportunities have been concentrated mainly on the activities of a non-agricultural character and on finalization of agricultural commodities. The first stage in the decrease of the social type of employment is characteristic by the lack of interest in requalification and in the education of young apprentices within the sector. The economic security with the increased paternal care performed by the state is now merely a memory from the past and agricultural enterprises are beginning to realize their own responsibility for their economy and perspective of their future existence.

Soziale Aspekte der Beschäftigung und die Stimulierung der Schaffung neuer Arbeitsplätze in der Landwirtschaft der Slowakei

Zeměd. Ekon., 37, 1991, Nr. 12, S. 783–794. — Lit. 2, Zus. in Slowak., Engl., Dtsch., Russ.

Slowakei, Landwirtschaft, Arbeitskräfte, Beschäftigung, Schaffung von Arbeitsplätzen, Requalifizierung, Differenzierung zwischen den Bezirken, Erziehung des Lehrlingsnachwuchses, Kurzzeitergebnisse der Beschäftigung, neue Form des Unternehmertums, Forschungsergebnisse

Die Arbeit befaßt sich mit den Ergebnissen einer empirischen Untersuchung der Beschäftigung sowie der Schaffung neuer Arbeitsplätze in den landwirtschaftlichen Betrieben in der Slowakei in einem bestimmten regionalen Querschnitt. Die Senkung des sozialen Beschäftigungsgrades zeigte sich allgemein sehr ausdrucksvoll. Diese ist regional differenziert und erfolgte etappenmäßig. Sie ist stärker bei den staatlichen Monopolorganisationen sowie den gemeinsamen Landwirtschaftsbetrieben und in den nichtintensiven Gebieten mit unterentwickelter Infrastruktur. In diesen Gebieten ist auch die Schaffung neuer Arbeitsplätze am intensivsten. Neue Arbeitsplätze konzentrierten sich vor allem auf Aktivitäten nichtlandwirtschaftlichen Charakters, auf die Finalisierung landwirtschaftlicher Erzeugnisse. In der ersten Etappe der Senkung der sozialen Beschäftigung ist typisch das fehlende Interesse an der Umqualifizierung und Ausbildung eigenen Lehrlingsnachwuchses. Die wirtschaftliche Sicherheit mit erhöhter paternalistischer Fürsorge des Staates ist nur ein Gedenken an die Vergangenheit. Die Landwirtschaftsbetriebe beginnen sich ihrer Verantwortung für die eigene Wirtschaftstätigkeit sowie die Perspektiven ihrer eigenen Existenz bewußt zu werden.

БУХТА С., Научно-исследовательский институт экономики сельского хозяйства и продовольствия, Bratislava

Социальные аспекты занятости и стимулирования создания новых рабочих мест в сельском хозяйстве Словакии

Zeměd. Ekon., 37, 1991, № 12, с. 783–794. — лит. 2, рез. слов., англ., нем., русск.

Словакия, сельское хозяйство, рабочая сила, занятость, создание рабочих мест, реквалификация, межобластная дифференциация, подготовка молодых работников рабочих профессий, краткосрочные результаты занятости, новые формы предпринимательской деятельности, результаты исследовательских работ

В статье приводятся результаты эмпирического анализа занятости и создания новых рабочих мест в сельскохозяйственных предприятиях Словакии в определенном региональном разрезе. Понижение уровня социальной занятости в целом проявилось весьма существенно. Понижение уровня занятости носит региональный и поэтапный характер, причем наиболее интенсивно проходит данный процесс в государственных сельскохозяйственных организациях, совместных сельскохозяйственных предприятиях и в т. н. неинтенсивных сельскохозяйственных регионах с малоразвитой экономической инфраструктурой. В данных областях наблюдается наиболее интенсивное создание новых рабочих мест. Новые рабочие места создаются преимущественно в сфере несельскохозяйственного производства и финализации переработки сельскохозяйственной продукции. Первый этап понижения уровня социальной занятости характеризуется незаинтересованностью работников в реквалификации и профессиональной подготовке молодежи для выполнения рабочих профессий. О хозяйственной стабильности, повышенной государственной поддержке и работе приходится только вспоминать, поэтому сельскохозяйственные предприятия начинают осознавать свою ответственность за свою хозяйственную деятельность и перспективы своего дальнейшего существования.

Adresa autora:

PhDr. Stanislav Buchta, CSc., Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava

Současná vývojová etapa zemědělství ČSFR je charakteristická řadou výrazných přeměn, které se projevují v sociálně ekonomické oblasti, ve sféře právní subjektivity jednotlivých podniků i v oblasti jejich organizace a řízení, v jejichž rámci zaujímá významné místo i plošná koncentrace podniku jako jeden z významných faktorů podmiňujících jeho efektivnost.

Exaktnost volby ekonomicky výhodné (optimální) plošné koncentrace zemědělského podniku je pak především faktorem, který minimalizuje náklady na jednotku produkční plochy v rámci rostlinné výroby a při existenci tržní rovnováhy nabídky a poptávky po zemědělských produktech a existenci relativně stabilních tržních cen se stává i faktorem maximalizujícím důchody individuálního výrobce.

Cílem předkládané studie je přispět k objektivizaci uváděné problematiky prostřednictvím vymezení metodických postupů pro stanovení dnes tak často diskutované otázky optimální plošné koncentrace výrobní jednotky v rostlinné výrobě i praktická aplikace navržené metodiky.

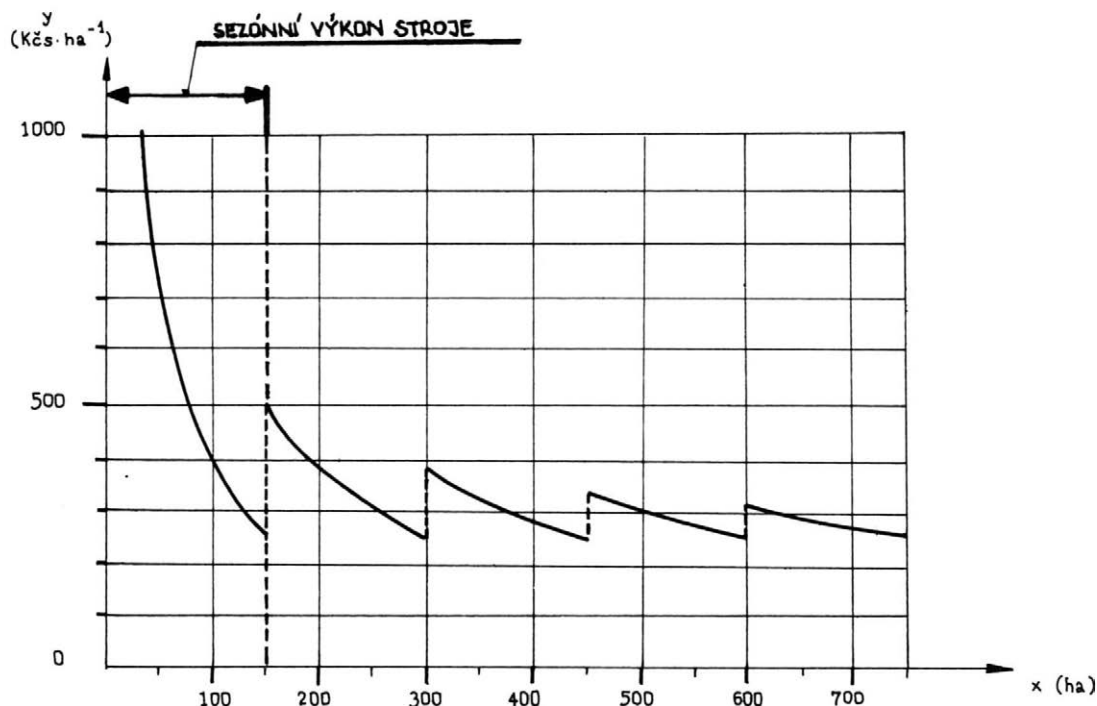
LITERÁRNÍ PŘEHLED

Stanovení ekonomicky výhodné (optimální) plošné koncentrace zemědělského podniku vychází v naší i zahraniční odborné literatuře nejčastěji z technicko-ekonomického principu, který spočívá ve snižování odpisů základních prostředků jako složky fixních nákladů na jednotku rozsahu produkční plochy (hektaru produkční plochy) prostřednictvím zvyšování plošné koncentrace jako nezávislého faktoru.

Dané pojetí se opírá především o práce, které publikovali Heady a Jensen (1966), Penrose (1963), Weinschenck (1968) a v našich podmínkách Píč (1970).

Hlavním měřítkem pro stanovení ekonomicky nejvýhodnější koncentrace (koncentrace minimalizující fixní náklady) je pak podle uváděných autorů výkon sezónních jednoúčelových specializovaných strojů. V uváděné koncepci platí zásada, že plošná koncentrace nemá být menší než sezónní výkon specializovaného stroje, resp. jeho celočíselný násobek. O vzájemném vztahu plošné koncentrace (x v ha) a degresivního průběhu odpisové náročnosti u vybrané technologie a plodiny pak informuje obr. 1.

Na tyto práce pak navazuje Maca (1990), který při hodnocení dané problematiky zdůrazňuje, že při hodnocení plošné koncentrace je nezbytné rozlišovat nákladovost specializovaných plodin a kultur (zelinářství, ovocnářství, vinice, sady aj.), u nichž má uváděné pojetí obecnou platnost, a nákladovost plnů rostlinné

Základní parametry sklizně: sklizecí mlátička E 516, roční odpis 37 800 Kčs
denní výkon stroje 15 ha
agrotechnická lhůta sklizně 10 dní
sezónní výkon stroje 150 ha

1. Příklad vzájemného vztahu odpisové náročnosti (y v Kčs · ha⁻¹) a plošné koncentrace (x v ha) při sklizni obilovin — Example of the relation between the level of depreciation (y in Kčs · ha⁻¹) and area concentration (x in ha) during the cereal harvest

výroby, u které v rámci osevního postupu výrazně působí faktor zvyšující se přepravní vzdálenosti při růstu plošné koncentrace (dochází k růstu nákladovosti na jednotku produkční plochy rostlinné výroby).

V citované práci autor rozlišuje tyto složky nákladů na jednotku plochy obhospodařované půdy:

— Náklady fixního charakteru, tj. náklady, které se při jednotkové změně plošné koncentrace nemění (náklady na osivo a sadbu, hnojiva, chemické ochranné prostředky, pachtovné - nájemné, pojistné aj.).

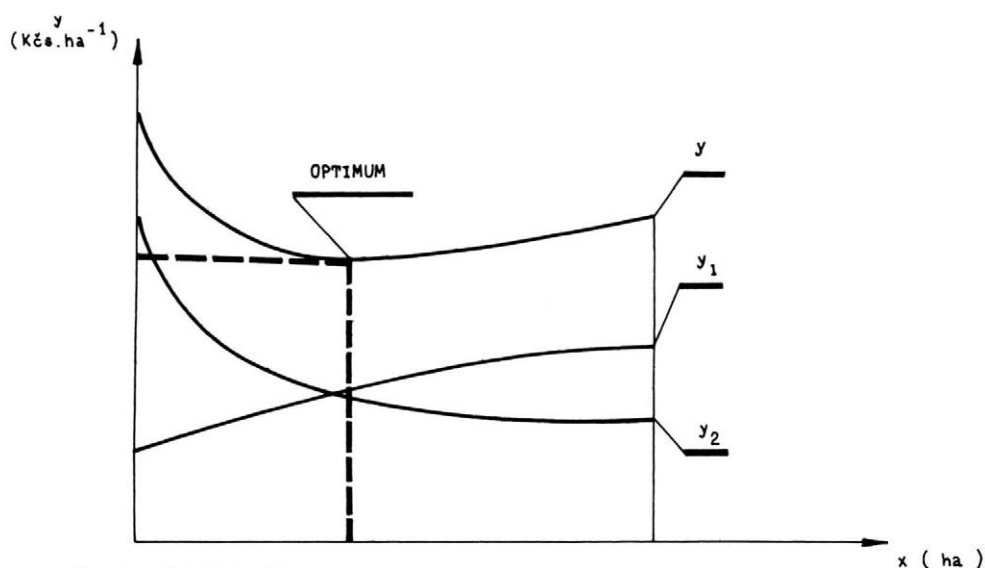
— Náklady variabilního charakteru, tj. náklady, které se při jednotkové změně plošné koncentrace mění, a v jejich rámci pak náklady, které jsou přímo závislé na plošné koncentraci (náklady provozu mechanizace a dopravy a jejich amortizace), a náklady, které jsou závislé na zvoleném systému organizace a řízení podniku a projevují se v nákladovosti na jednotku produkční plochy nepřímo (režijní náklady výroby a správy podniku).

V rámci variabilních nákladů mechanizace a dopravy, které autor považuje za základní pro stanovení ekonomicky nejvýhodnější (optimální) plošné koncentrace polní rostlinné výroby, lze pak v souvislosti s názory, které publikovali Maca a Julínková (1991) a Maca a Kleiblová (1990), vymezit tyto typy nákladů:

— Variabilní náklady mechanizace a dopravy ($K\check{c}s \cdot ha^{-1}$) degresivního charakteru (odpisy sezónních strojů), tj. náklady, které se s růstem plošné koncentrace snižují.

— Variabilní náklady mechanizace a dopravy ($K\check{c}s \cdot ha^{-1}$) progresivního charakteru, tj. náklady, které se s růstem plošné koncentrace zvyšují (spotřeba pohonných hmot a ostatního materiálu, opravy a udržování, přímé mzdy, odvod z mzdových prostředků a příspěvky na sociální zabezpečení, popř. externí ceny mechanizace a dopravy). Zvláštní skupinu tvoří odpisy víceúčelových strojů, u nichž lze vymezit celkové roční využití a tím i odpis na hodinu práce, který má v daném případě fixní charakter. Při růstu plošné koncentrace a zvyšování přepravní vzdálenosti tak dochází k progresivnímu vývoji uváděné nákladové položky na jednotku produkční plochy.

Optimální plošná koncentrace je pak vymezena právě charakterem obou uváděných skupin nákladů, o jejichž průběhu a vzájemném vztahu poskytuje názornou představu obr. 2. Průběh znázorněných funkcí je zde obdobný jako u modelů používaných v teorii zásob (z dané teorie vychází současné systémy přesného plánování výroby bez mezikladů — systémy Just in Time — JIT).

y — celkové variabilní náklady

y_1 — progresivní variabilní náklady (provozní náklady mechanizace a dopravy — y_{11} , odpisy víceúčelových strojů — y_{12})

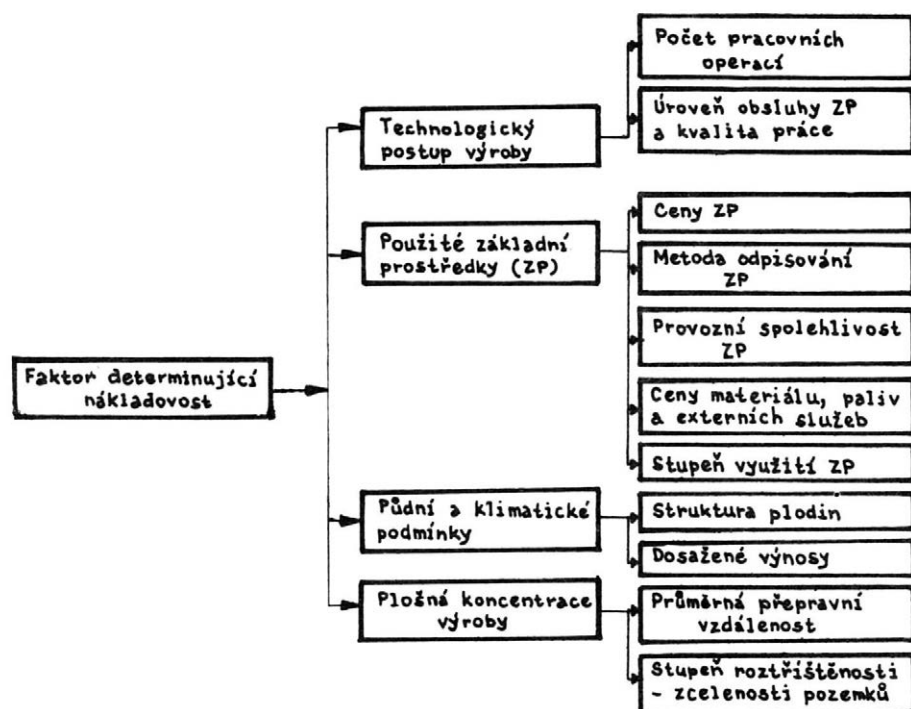
y_2 — degresivní variabilní náklady (odpisy sezónních strojů)

2. Obecný vztah plošné koncentrace polních plodin (x) a variabilních nákladů mechanizace a dopravy progresivního a degresivního typu (y) — General relation between area concentration in field crops (x) and variable costs of the mechanisation and transport of progressive and degressive type (y)

Při stanovení ekonomického optima plošné koncentrace polních plodin jsme v rámci stanovení metodických postupů volby optimální plošné koncentrace a při jejich aplikaci využili poznatků, které publikovali Cyhelský, Kaňoková a Novák (1986).

Realizace metodického postupu stanovení optimální plošné koncentrace vychází z pojetí, že nákladovost mechanizace a dopravy ($Kčs \cdot ha^{-1}$) je determinována kromě uváděné plošné koncentrace a s ní související průměrné přepravní vzdálenosti a roztržitosti pozemků i řadou dalších faktorů. Za nejvýznamnější je v dané souvislosti nezbytné považovat především půdní a klimatické podmínky, s kterými úzce souvisí struktura plodin, dosažené hektarové výnosy a zvolené technologické postupy výroby a v jejich rámci i uvažované pracovní operace a použité základní prostředky.

O jednotlivých faktorech determinujících nákladovost mechanizace a dopravy polní rostlinné výroby poskytuje názornou představu obr. 3.

3. Základní faktory determinující nákladovost mechanizace a dopravy rostlinné výroby ($Kčs \cdot ha^{-1}$)
 — The basic factors determining the cost rate of the mechanization and transport of crop production ($Kčs \cdot ha^{-1}$)

Při stanovení ekonomicky nejvýhodnější (optimální) plošné koncentrace je pak vždy nezbytné vyjít z individuálních podmínek výrobce, v rámci nichž lze považovat za neměnné (stálé) faktory přírodní podmínky, za relativně stálé faktory související se zvoleným technologickým postupem výroby a za proměnlivý faktor průměrné přepravní vzdálenosti v závislosti na roztržitosti pozemků a zvolené plošné koncentraci. Z daného pojetí rovněž vyplývá, že optimální plošná koncentrace bude pro jednotlivé výrobce vždy rozdílná, a to právě v závislosti na uvedených faktorech (podmínkách).

Vlastní metodický postup řešení uváděné problematiky je dán následujícími kroky:

1. Stanovení struktury (relativního podílu) plodin v osevním postupu, stanovení předpokládaných hektarových výnosů a technologických postupů výroby. Dané veličiny je nezbytné považovat v uváděném metodickém postupu za neměnné.

2. Stanovení nezávisle proměnné k -tých plošných koncentrací v ha (x_k ; $k = 1, 2, \dots, p$) v daných výrobních podmínkách, které vychází ze vztahu:

$$x_k = \frac{\pi \cdot r^2}{KR} \quad KR = \frac{so}{2\pi r}$$

kde: r — průměrná přepravní vzdálenost k -té plošné koncentrace ve stovkách m

KR — koeficient roztržitosti pozemků

so — skutečný obvod pozemků ve stovkách m

$2\pi r$ — ideální (kruhový) obvod pozemků ve stovkách m

3. Pro jednotlivé kvantifikované plošné koncentrace (x_k) a jim odpovídající přepravní vzdálenosti se následně vypočtou hodnoty závisle proměnné — nákladovosti mechanizace a dopravy (y) v Kčs . ha⁻¹. Metodický postup je tvořen kvantifikací následujících ukazatelů:

Celkové variabilní náklady mechanizace a dopravy progresivního charakteru

Celkové provozní náklady mechanizace a dopravy

$$NP_k = \sum_{j=1}^m NP_j$$

$$NP_j = \sum_{i=1}^n NP_i \Rightarrow NP_k = \sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n NP_i$$

$$NP_i = np_r \cdot p_i \cdot x_j$$

kde: NP_k — celkové náklady provozu mechanizace a dopravy k -té koncentrace ($k = 1, 2, \dots, p$) v Kčs

NP_j — celkové náklady provozu mechanizace a dopravy j -té plodiny osevního postupu ($j = 1, 2, \dots, m$) v Kčs

NP_i — celkové náklady provozu mechanizace a dopravy i -té pracovní operace ($i = 1, 2, \dots, n$) v Kčs

np_r — provozní náklady r -tého prostředku ($r = 1, 2, \dots, q$) v Kčs . h⁻¹ (spotřeba PHM, náhradních dílů a ostatního materiálu, opravy a udržování, mzdové náklady, příspěvky na sociální zabezpečení a odvod mzdových prostředků, popř. cena externích služeb)

p_i — rozšířená potřeba práce i -té operace ($i = 1, 2, \dots, n$), která zahrnuje přímou spotřebu práce a podíl času přejezdů mechanizace a dopravy v h . ha⁻¹

x_j — produkční plocha j -té plodiny ($j = 1, 2, \dots, m$) dané plošné koncentrace x_k v ha

Celkový podíl odpisů víceúčelových prostředků

$$NO_k = \sum_{j=1}^m NO_j$$

$$NO_j = \sum_{i=1}^n NO_i \Rightarrow NO_k = \sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^n NO_i$$

$$NO_i = no_r \cdot p_i \cdot x_j$$

- kde: NO_k – celkový podíl odpisů víceúčlových prostředků k -té koncentrace ($k = 1, 2, \dots, p$) v Kčs
 NO_j – celkový podíl odpisů víceúčlových prostředků j -té plodiny osevního postupu ($j = 1, 2, \dots, m$) v Kčs
 NO_i – celkový podíl odpisů víceúčlových prostředků i -té pracovní operace ($i = 1, 2, \dots, n$) v Kčs
 no_r – odpisy r -tého víceúčlového prostředku ($r = 1, 2, \dots, q$) Kčs $\cdot h^{-1}$

Celkové variabilní náklady mechanizace a dopravy degresivního charakteru

$$ND_k = \sum_{r=1}^q n_r \cdot ND_r$$

$$n_r = \max n_i$$

$$n_i = h_i / al_i \cdot d$$

$$h_i = p_i \cdot x_i$$

- kde: ND_k – celkové odpisy sezónních prostředků k -té koncentrace ($k = 1, 2, \dots, p$) v Kčs
 ND_r – celkové roční odpisy r -tého sezónního prostředku ($r = 1, 2, \dots, q$) v Kčs
 n_r – potřebný počet r -tých sezónních prostředků ($r = 1, 2, \dots, q$)
 n_i – potřebný počet r -tých sezónních prostředků ($r = 1, 2, \dots, q$) i -té operace ($i = 1, 2, \dots, n$)
 h_i – celkový objem rozšířené potřeby práce i -té operace ($i = 1, 2, \dots, n$) v h
 p_i – rozšířená potřeba práce i -té operace ($i = 1, 2, \dots, n$), která zahrnuje přímou spotřebu práce a podíl času přejezdů mechanizace a dopravy v h $\cdot ha^{-1}$
 x_i – celková plošná koncentrace při realizaci i -té operace v osevním postupu ($i = 1, 2, \dots, n$) v ha
 al_i – agrotechnická lhůta i -té operace ($i = 1, 2, \dots, n$) ve dnech
 d – celková předpokládaná denní pracovní doba v h.

Nákladovost na 1 ha produkční plochy k -té koncentrace

$$y = y_{11} + y_{12} + y_2 = \frac{NP_k}{x_k} + \frac{NO_k}{x_k} + \frac{ND_k}{x_k}$$

4. Uvedeným metodickým postupem kvantifikované hodnoty závisle proměnné (y) pro jednotlivé uvažované plošné koncentrace (x_k) je pak nezbytné následně analyzovat z věcného hlediska a na jeho základě realizovat výběr adekvátní analytické funkce $y = f(x)$. Minimální hodnotu funkce a tím i optimální (ekonomicky nejvýhodnější) plošnou koncentraci minimalizující náklady mechanizace a dopravy pak získáme, položíme-li první derivaci y podle x rovnu nule, z daného vztahu vyjádříme hodnotu x a tu zpětně dosadíme do původní funkce, čímž dostaneme teoretické hodnoty optima x a y .

PRAKTICKÁ APLIKACE NAVRŽENÉHO METODICKÉHO POSTUPU

Výchozí základnu pro realizaci naznačených metodických postupů tvoří podkladové údaje získané ve vybraném zemědělském podniku – ZD Jiskra Čejkovice,

kteřé se vztahují k nákladovosti jednotlivých základních prostředků a jsou obsaženy v účetní sestavě Rozborový list skupin strojů. Nákladovost jednotlivých dále uvažovaných základních prostředků se vztahuje k hospodářskému roku 1990. Ceny základních prostředků na úrovni roku 1989 byly převzaty z katalogu koncernové obchodní organizace Agrotex Brno. U základních prostředků je použito klasické formy odpisování: u dopravních prostředků se počítá s životností 8 let, u strojů a zařízení pro hnojení půdy 5 let a u ostatních pracovních strojů a zařízení 10 let.

Vlastní metodický postup počítá s těmito výchozími parametry výroby:

– Struktura plodin: 60 % pšenice ozimé, 20 % kukuřice na zeleno a na siláž a 20 % vojtěšky na zeleno (v rámci technologického postupu se počítá s rokem založení).

– Průměrné hektarové výnosy: pšenice 7 t zrna a 4 t slámy, kukuřice na zeleno a na siláž 48 t a vojtěška 40 t (24 t v první a 16 t ve druhé seči).

Následně byly stanoveny jednotlivé technologické postupy výroby a v jejich rámci použité základní prostředky. O zvolených technologických postupech výroby pak informuje tab. I a o použitých základních prostředcích, jejich předpokládaném ročním využití a nákladovosti tab. II.

Při stanovení jednotlivých plošných koncentrací pak bylo počítáno s koeficientem roztržitosti pozemků (KR) 2,0 a s průměrnými přepravními vzdálenostmi (r) 0,5; 1,0; 1,5; 2,0; 2,5 a 3,0 km. Daným parametrům pak ve stejném pořadí odpovídají plošné koncentrace (x_k) 157,00; 353,25; 628,00; 981,25; 1 413,00; 1 923,25 a 2 512,00 ha.

Na základě uvedených ukazatelů byly následně pro jednotlivé uvažované koncentrace vypočteny jednotlivé endogenní proměnné (tab. III), tj. náklady provozu mechanizace a dopravy (y_{11}), odpisy víceúčelových prostředků (y_{12}), odpisy sezónních prostředků (y_2) a celkové variabilní náklady mechanizace a dopravy (y).

Vypočtené hodnoty jsou pak obsaženy v tab. III a na jejich podkladě byla následně realizována analýza věcné podstaty zkoumaných jevů a výběr jim odpovídajících analytických funkcí. V této etapě analytické činnosti bylo uvažováno následujícím způsobem:

– U proměnných y_{11} a y_{12} dochází k růstu nákladovosti ve vztahu k zvyšující se plošné koncentraci z důvodu zvyšující se přepravní vzdálenosti. U daných faktorů lze předpokládat kvadratický, popř. lineární (v případě, že $KR = 1$) průběh funkce. Pro dané podmínky byla aplikována kvadratická funkce

$$y = a + b \cdot x + c \cdot x^2$$

– Proměnná y_2 je charakteristická dvěma základními rysy. Při zvyšování plošné koncentrace dochází jednak k výraznému poklesu v první fázi funkce, který souvisí s nízkým stupněm využití sezónních prostředků u malých plošných koncentrací, jednak k následnému postupnému růstu nákladovosti při dalším zvyšování plošné koncentrace, což je podmíněno již uváděným růstem přepravních vzdáleností, který se v daném případě projevuje v nutnosti zvyšování počtu základních prostředků a tím i v růstu amortizační náročnosti. Obdobný průběh pak lze očekávat i u celkové nákladovosti mechanizace a dopravy (y).

U obou proměnných pak byla použita funkce

$$y = a + b \cdot x + \frac{c}{x} + \frac{d}{x^2}$$

I. Přehled pracovních operací a základní prostředky použité v hodnoceném osevním postupu – Survey of labour operations and basic means used in the evaluated crop structure

Pořadové číslo	Pšenice ozimá		Kukuřice na zeleno a na siláž		Vojtěška na zeleno (rok založení bez krycí plodiny)	
	Operace	Prostředek	Operace	Prostředek	Operace	Prostředek
1.	Střední orba	Z 1645, PH-1-255	Podmítka	Z 16145, 6-PHX-30-H	Podmítka	Z 16145, 6-PHX-30-H
2.	Smykování a vláčení	Z 7211, S 350-3 s., 5 BSZ 480-3 s.	Vláčení	Z 7211, 5 BSZ 480-3 s.	Vláčení	Z 7211, 5 BSZ 480-3 s.
3.	Aplikace herbicidů (Dicuran 80WP aj.)	Z 7211, Kertitox K 20/18 F	Nakládání hnoje	K 606 Wariňski	Nakládání průmyslových hnojiv	K 606 Wariňski
4.	Nakládání průmyslových hnojiv	K 606 Wariňski	Hnojení hnojem (30 t . ha ⁻¹)	RMA 8	Hnojení (0,7 t . ha ⁻¹)	Z 16145, RCW 5
5.	Hnojení (1,0 t . ha ⁻¹)	Z 16145, RCW 5	Střední orba	Z 16145, PH-1-255	Střední orba	Z 16145, PH-1-255
6.	Zavláčení	Z 7211, 5 BSZ 480-3 s.	Smykování a vláčení	Z 7211, S 350-3 s., 5 BSZ 480-3 s.	Smykování a vláčení	Z 7211, S 350-3 s., 5 BSZ 480-3 s.
7.	Nakládání a doprava osiv	Z 7211, PS 2.08.06	Nakládání průmyslových hnojiv	K 606 Wariňski	Aplikace herbicidů (Eradicane aj.)	Z 7211, Kertitox K 20/18 F
8.	Setí a zavláčení (0,25 t . ha ⁻¹)	Z 16145, 40 SeXDJ – 150-1,5 BSZ 480-3 s.	Hnojení (0,6 t . ha ⁻¹)	Z 16145, RCW 5	Nakládání a doprava osiv	Z 7211, PS 2.08.06

9.	Válení porostu	Z 7211, VM-170	Aplikace herbicidů (Zeazin aj.)	Z 7211, Kertitox K 20/18 F	Setí (0,017 t . ha ⁻¹)	Z 16145, 40 SeXDJ – 150-1
10.	Vláčení porostu	Z 7211,5 BSZ 480-3 s.	Kombinátorování	Z 7211, PB 6-030	Válení	Z 7211, THV 5
11.	Nakládání prů- myslových hnojiv	K 606 Wariński	Nakládání a doprava osiv	Z 7211, PS 2.08.06	Nakládání prů- myslových hnojiv	K 606 Wariński
12.	Přihnojení N (0,1 t . ha ⁻¹)	Z 7211, RCW 3	Setí (0,035 t . ha ⁻¹)	Z 16145, 40 SeXDJ – 150-1	Přihnojení (0,1 t . ha ⁻¹)	Z 7211, RCW 3
13.	Ochrana rostlin (Fundazol, Retacel aj.)	Z 7211, Kertitox K 20/18 F	Aplikace insekticidů (Dyfonate aj.)	Kertitox K 20/18 F Z 7211	Sklizeň první seče (24 t . ha ⁻¹)	SPS 420
14.	Sklizeň zrna (7 t . ha ⁻¹)	E 516 B	Válení	Z 7211, VM 170	Odvoz ke zpracování	Z 7211, PS 2.08.06
15.	Odvoz zrna do skladů	Liaz Š 100.10	Plečkování	7211, KM 12	Vláčení	Z 7211, 5 BZZ 480-3 s.
16.	Sběr a odvoz slámy (4 t . ha ⁻¹)	Z 7211, NTVS-4	Nakládání prů- myslových hnojiv	K 606 Wariński	Sklizeň druhé seče (16 t . ha ⁻¹)	SPS 420
17.	—	—	Přihnojení N (0,2 t . ha ⁻¹)	Z 7211, RCW 3	Odvoz ke zpracování	Z 7211, PS 2.08.06
18.	—	—	Sklizeň (48 t . ha ⁻¹)	SPS 420	—	—
19.	—	—	Odvoz ke zpracování	Z 7211, PS 2.08.06	—	—

II. Variabilní náklady mechanizačních a dopravních prostředků použitých v hodnoceném osevním postupu – Variable costs of the mechanization and transport means used in the evaluated crop structure

Základní prostředek			Celkové roční variabilní náklady degresivního charakteru – odpisy (Kčs)	Roční využití stroje (h)	Variabilní náklady progresivního charakteru (Kčs . h ⁻¹)	
					odpisy prostředků	provozní náklady mechanizace a dopravy
			<i>ND_r</i>		<i>no_r</i>	<i>np_r</i>
Dopravní prostředky	Traktory	– Z 7211	14 500	1 200	12,08	74,50
		– Z 16145	25 000	1 200	20,83	147,10
	Nákladní automobily	– Liaz Š 100.10	36 500	1 600	22,81	125,00
	Vleky	– PS 2.08.06	5 380	800	6,73	6,50
	Samosběrací vozy	– NTVS – 4	5 380	sezónní	×	14,80
	Nakladače	– K 606 Wariński	22 000	1 200	18,33	96,10
Pracovní stroje a zařízení	Smyky	– S 350, 3 s.	300	sezónní	×	×
	Brány	– 5 BSZ 480, 3 s.	920	sezónní	×	×
	Pluhy	– PH 1 – 255	3 900	sezónní	×	×
	Podmítače	– 6 – PHX – 30 – H	3 500	sezónní	×	×
	Kombinátory	– PB 6 – 030	9 000	sezónní	×	×
	Plečka	– KM 12	4 500	sezónní	×	×
	Válce	– VM 170	620	sezónní	×	×
	Postřikovač	– Kertitox K 20/18 F	7 400	sezónní	×	×
	Stroje pro hnojení	– RCW 3	2 480	sezónní	×	13,20
		– RCW 5	5 800	sezónní	×	16,50
		– RMA 8	65 000	sezónní	×	120,10
	Sklízecí stroje	– E 516 B	37 800	sezónní	×	216,90
		– SPS 420	24 500	sezónní	×	187,00

Náklady sezónních strojů pro zpracování půdy a ochranu rostlin jsou ve sledovaném podniku evidovány souhrnně, do variabilních nákladů progresivního charakteru nebyly vzhledem k nízké úrovni zahrnovány.

III. Vypočtené hodnoty nákladovosti mechanizace a dopravy (y v Kčs . ha⁻¹) u jednotlivých uvažovaných plošných koncentrací (x v ha) u hodnoceného osevního postupu a aplikovaných technologických postupů výroby – The calculated of cost rate of values of mechanization and transport (y in Kčs . ha⁻¹) in the different planned area concentrations (x in ha) in the evaluated crop structures and the applied technologies of production

Exogenní proměnná	Endogenní proměnná			
x	y_{11}	y_{12}	y_2	y
157,00	1 021,63	127,69	1 089,81	2 239,13
353,25	1 080,02	134,67	595,60	1 810,29
628,00	1 130,39	143,86	456,29	1 730,54
981,25	1 189,64	150,70	454,84	1 795,18
1 413,00	1 243,58	159,77	477,76	1 881,11
1 923,25	1 297,05	171,07	506,58	1 974,70
2 512,00	1 361,65	179,20	524,67	2 065,43

tj. funkce daná součtem lineární funkce a hyperbolické funkce druhého stupně.

O parametrech jednotlivých funkcí informuje tab. IV a názornou představu o jejich průběhu poskytuje obr. 4. Vypočtené hodnoty indexů korelace pak potvrzují funkční závislost obou proměnných u zvolených typů funkcí a lze též uvažovat o jejich obecné platnosti.

Optimální plošná koncentrace je pak dána první derivací funkce nákladovosti mechanizace a dopravy (y) podle x . Při stanovení extrému funkce (x_{min}), která je v daném případě funkcí 3. řádu, lze využít jak numerických metod (metoda „regula falsi“, Newtonova metoda, iterační metoda či Cravenovy vzorce) a výpočetní techniky s adekvátním programovým vybavením, tak i relativně jednodušší grafické metody, která spočívá v úpravě a rozložení zderivované funkce

$$b - \frac{c}{x^2} - 2 \cdot \frac{d}{x^3} = 0 \quad / \cdot x^3$$

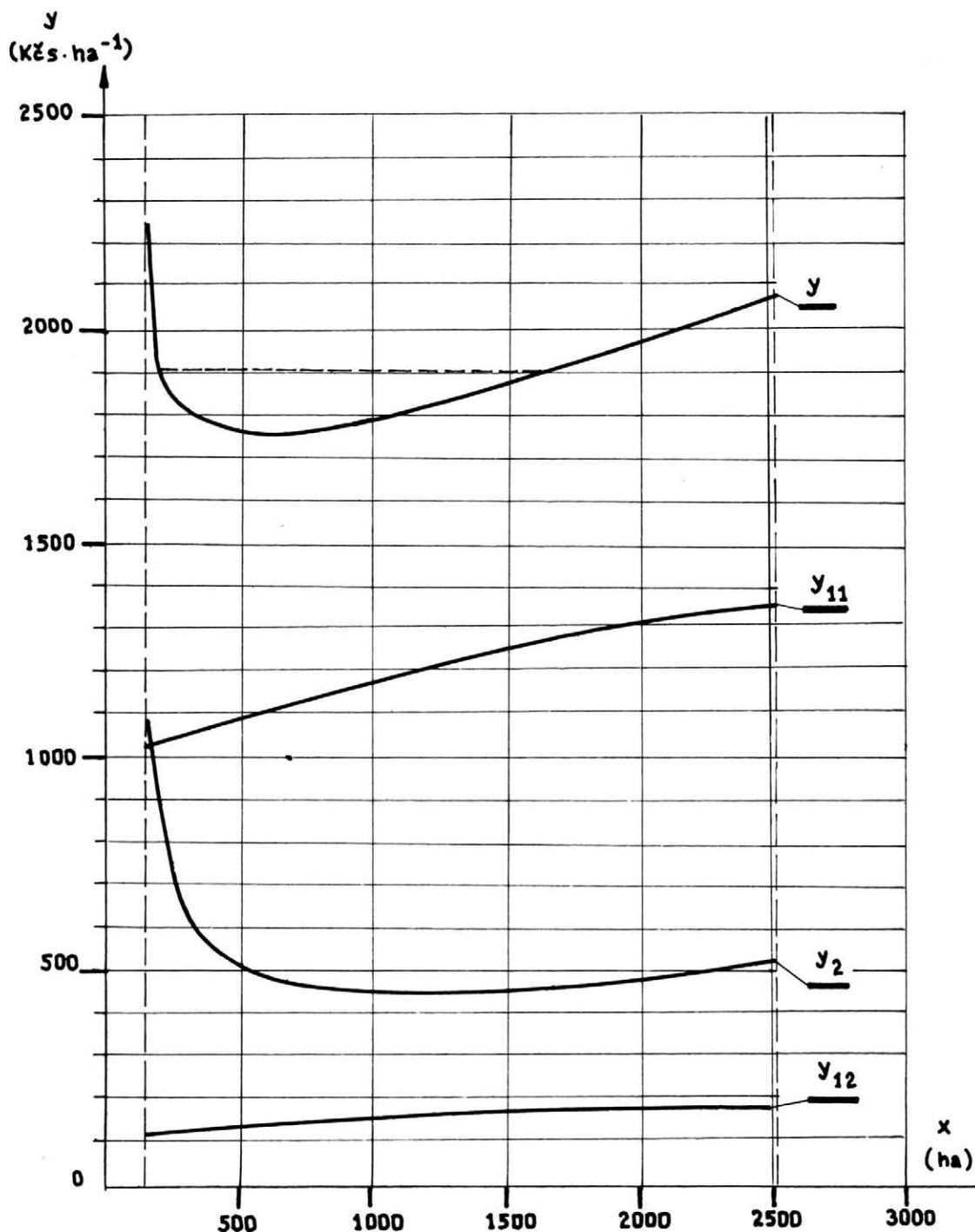
$$b \cdot x^3 - c \cdot x - 2 \cdot d = 0$$

na funkci přímky a paraboly, kdy extrém funkce (v daném případě minimum) je vymezen průsečíkem obou funkcí, tj. vztahem

$$b \cdot x^3 = 2 \cdot d + c \cdot x$$

Teoretická optimální plošná koncentrace, tj. koncentrace minimalizující náklady mechanizace a dopravy, pak v analyzovaném případě činí 576,43 ha a hodnota minimálních nákladů na 1 ha produkční plochy pak u uvažovaných technologií a výrobních podmínek dosahuje 1 721,89 Kčs.

Ekonomicky výhodnou plošnou koncentrací je pak z technických důvodů nezbytné hodnotit v určitém intervalu produkční plochy (např. při uvažování přípustné horní meze nákladovosti mechanizace a dopravy 1 900 Kčs . ha⁻¹ by se v hodnocených podmínkách ekonomicky výhodná koncentrace pohybovala v rozmezí 200 až 1 600 ha při optimu již uvedených 576,43 ha).

4. Grafické znázornění vlivu celkové plošné koncentrace (x) na nákladovost mechanizace a dopravy (y) u hodnoceného osevního postupu a zvolených technologických postupů výroby – Graph representing the effect of the overall area concentration (x) on the cost rate of mechanization and transport (y) in the evaluated sowing system and selected technological methods of production

IV. Ukazatele korelační a regresní analýzy vlivu celkové plošné koncentrace (x) na nákladovost mechanizace a dopravy (y) u hodnoceného osevního postupu a zvolených technologických postupů výroby – The indicators of the correlation regression analysis of the overall effect of area concentration (x) on the cost rate of mechanization and transport in the evaluated sowing system and selected technologies of production

Endogenní proměnná	Typ funkce	Parametry regresního modelu				Index korelace	Koeficient determinace v %
		a_{yx}	b_{yx}	c_{yx}	d_{yx}	I_{yx}	$(I_{yx})^2 \cdot 100$
y_{11}	(1)	983,42	0,243 943	-0,000 039	×	0,9906**)	98,13
y_{12}	(1)	121,16	0,035 893	-0,000 005	×	0,9917**)	98,35
y_2	(2)	293,07	0,085 301	68 400,43	8 594 307	0,9969**)	99,38
y	(2)	1 558,19	0,202 037	25 133,69	12 085 200	0,9934**)	98,68

Index korelace průkazný na hladině významnosti: **) $P = 0,01$

Typ funkce: (1) $y = a_{yx} + b_{yx} \cdot x + c_{yx} \cdot x^2$

$$(2) y = a_{yx} + b_{yx} \cdot x + c_{yx} \cdot \frac{1}{x} + d_{yx} \cdot \frac{1}{x^2}$$

Kvantifikovaná ekonomicky výhodná koncentrace pak tvoří i základ pro adekvátní volbu organizačních forem a struktur zemědělského podniku (výrobní jednotky), kde budeme-li danou problematiku hodnotit z hlediska analyzovaných podmínek a budeme-li počítat s možností všech velikostních skupin zemědělských podniků, lze z hlediska minimalizace nákladů doporučit následující formy:

– Při existenci malých rodinných farem by v daném případě bylo nezbytné sdružit stávající základní prostředky sezónního charakteru za účelem vyššího využití (nevyužité prostředky by bylo nezbytné odprodat), resp. sdružit investiční prostředky za účelem společného nákupu sezónních prostředků, čímž by došlo jak k uvažované minimalizaci nákladů, tak i ke vzniku různých forem podnikání a organizace výroby.

Limitujícím faktorem pro sdružování je pak vypočtená ekonomicky nejvýhodnější plošná koncentrace. Za diskutabilní z hlediska individuálních výrobců je pak třeba považovat realizaci výkonů sezónního charakteru prostřednictvím externích služeb (ACHP), a to opět z důvodu vysoké přepravní vzdálenosti dodávaných výkonů a tím i vysokých cen externích služeb. Při uvažování o této alternativě je vždy nezbytné hodnotit úroveň nákladů vlastní mechanizace v porovnání s cenami externě poskytovaných služeb.

– Existenci podniků, které svou koncentrací buď přímo odpovídají optimální koncentraci pro danou výrobní strukturu a technologii, nebo mají celkovou koncentraci výrazně vyšší a jsou decentralizovány na územním principu.

Za jeden z významných faktorů, které výrazně ovlivňují komparativní výhody plynoucí z volby ekonomicky výhodné optimální koncentrace, která minimalizuje náklady mechanizace a dopravy, je pak nezbytné v návaznosti na metodické aspekty uváděné v literárním přehledu považovat i úroveň nákladů závislých na zvole-

ném systému organizace a řízení, tj. režijních nákladů výroby a správy připadajících na jednotku produkční plochy. Při tvorbě organizačního systému podniku je pak vždy nezbytné akceptovat základní organizační tezi, kterou publikoval Druk-ker (1973): Nejjednodušší organizační struktura, která plní své poslání, je tou nejlepší. To co dělá organizační strukturu dobrou jsou problémy, které sama nevytvorí. Čím jednodušší struktura, tím méně je toho, co může jít špatně.

Z uvedeného pojetí je zřejmé, že při projektování struktury je na jedné straně vždy nezbytné zachovat komplementární přednosti velkých podniků, které jsou spojeny s výhodnou koncentrací výrobních činitelů, silnějším postavením na trhu a ofenzivní podnikatelskou strategií, a na druhé straně vždy minimalizovat náklady režijního charakteru prostřednictvím relativně nízkého stavu pracovníků vrcholového vedení podniku. Jedná se tedy vždy o účelnou kombinaci výhodné velikosti podniku (plošné a kapitálové koncentrace) a vnitřní pružnosti a autonomie malých podniků, které vykazují výrazně nižší nákladovost správy a řízení.

Při nerespektování této zásady a při uplatňování složitých víceúrovňových organizačních struktur s rozsáhlými řídicími štáby pak zákonitě dochází k výraznému omezení případných výhod plynoucích z minimalizace nákladovosti prostřednictvím optimálně zvolené plošné koncentrace. Účinnost daného faktoru je tak vždy podmíněna volbou jednoduchých organizačních forem a struktur, které minimalizací režijních nákladů výhodnost koncentrace přímo podporují.

ZÁVĚR

Navržený a na praktickém příkladě aplikovaný metodický postup kvantifikace optimální plošné koncentrace zemědělského podniku, který je založen na technicko-ekonomickém principu minimalizace nákladů mechanizačních a dopravních prostředků na jednotku produkční plochy rostlinné výroby a na aplikaci metod korelační a regresní analýzy, lze považovat za nástroj, který může výrazně zvýšit úroveň a koncepčnost organizace a řízení zemědělského podniku.

Lze jej aplikovat u všech výrobních podmínek, struktur výroby (plodin) a výrobních technologií a je současně i nástrojem pro volbu ekonomicky efektivních forem a struktur jednotlivých hospodářských subjektů.

V souvislosti s časovou náročností uváděného metodického postupu se jeví jako účelné algoritmus výpočtu automatizovat, a to v přímé návaznosti na jeho možnou aplikaci v široké zemědělské praxi.

Literatura

- CYHELSKÝ, M.—KAŇOKOVÁ, J.—NOVÁK, I.: Teorie statistiky. 2. upravené vydání. Praha, SNTL/Alfa 1986.
- DRUCKER, P. F.: Management — Task, Responsibilities, Practices. New York, Harper and Row 1973.
- HEADY, E.—JENSEN, H.: Farm Management Economics. Prentice Hall, Inc. Englewood Cliffs, New York 1966.
- MACA, E.: Teoreticko-metodické otázky hodnocení vlivu celkové plošné koncentrace na nákladovost zemědělské výroby. Zeměd. Ekon., 36, 1990, č. 6.
- MACA, E.—JULÍNKOVÁ, I.: K vývojovým tendencím v zemědělských družstvech. Ekon. Poľnohosp., 25, 1991, č. 4.
- MACA, E.—KLEIBLOVÁ, K.: Ekonomicky výhodná velikost zemědělského podniku. Ekon. Poľnohosp., 24, 1990, č. 9.

PENROSE, E. T.: The Theory of the Growth of the Firm. Second Printing, Oxford 1963.

PíČ, J.: Zemědělská ekonomika II. Praha, SPN 1970.

WEINSCHECK, G.: Optimální organizácia poľnohospodárskeho podniku. Bratislava, SVPhL 1968.

Došlo 2. 4. 1991

MACA E., Vysoká škola zemědělská, Brno

Stanovení optimální plošné koncentrace zemědělského podniku

Zeměd. Ekon., 37, 1991, č. 12, s. 795–810. — 4 grafy, 4 tab., lit. 8, res. čes., angl., něm., rus.

zemědělský podnik, koncentrace plošná, nákladovost, mechanizace, doprava, postup metodický, analýza korelační, analýza regresní, koncentrace optimální

Práce je zaměřena na metodické postupy stanovení optimální plošné koncentrace rostlinné výroby zemědělského podniku (výrobní jednotky v rámci zemědělského podniku) na základě minimalizace nákladů mechanizace a dopravy na jednotku produkční plochy. V rámci metodických postupů byly využity metody korelační a regresní analýzy a systém a jeho vypovídací schopnosti byly ověřovány v konkrétních výrobních podmínkách vybraného podniku při dané struktuře plodin a technologických postupech výroby. Teoretická hodnota optimální plošné koncentrace v hodnoceném osevním postupu (pšenice ozimá, kukuřice na zeleno a na siláž, vaječnicka) pak činila 576,43 ha při nákladovosti mechanizace a dopravy 1 721,89 Kčs · ha⁻¹. Ekonomicky výhodnou plošnou koncentrací je pak z technicko-organizačních důvodů nezbytné hodnotit v určitém intervalu rozsahu produkční plochy. Tak například při uvažování přípustné horní hranice nákladovosti 1 900 Kčs · ha⁻¹ by se ekonomicky výhodná plošná koncentrace v analyzovaných podmínkách pohybovala v rozmezí od 200 do 1 600 ha. Navržený metodický postup lze současně považovat za jeden z účinných nástrojů pro tvorbu efektivních organizačních forem a struktur v rámci podniků zemědělské výroby.

MACA E., University of Agriculture, Brno

Determination of the optimum area concentration within an agricultural enterprise

Zeměd. Ekon., 37, 1991, No. 12, pp. 795–810. — 4 graphs, 4 tabs, refs 8, summaries in cs, en, de, ru

agricultural enterprise, area concentration, cost rate, mechanization, transport, methodical proceeding, correlation analysis, regression analysis, optimum concentration

The methods for the determination of the optimum area concentration of plant production in agricultural enterprise (production units within agricultural enterprise) are determined on the basis of the minimization of the costs of mechanization and transport per a unit of production area. The methods and system of correlation and regression analysis were applied and their conclusiveness was tested in the actual production conditions of selected enterprise at the given crop structure and technology of production. The theoretical value of the optimum area concentration in the evaluated sowing system (winter wheat, green and silage maize, alfalfa) was 576.43 ha at Kčs 1 721.89 per ha representing cost rate of mechanization and transport. It is necessary to evaluate the economically profitable concentration for technical and organizational reasons, from the aspect of the size of production area. For example, considering the amount of 1.900 Kčs · ha⁻¹ the highest possible level of cost rate, the economically profitable area concentration in the analysed conditions would be within the range of 200 to 1 600 ha. At the same time, the proposed method can be applied as one of the effective tools in the forming of useful organizational structures within agricultural enterprises.

Ermittlung der optimalen Flächenkonzentration des Landwirtschaftsbetriebs

Zeměd. Ekon., 37, 1991, Nr. 12, S. 795–810. — 4 graph., 4 Tab., Lit. 8, Zus. in Tschech., Engl., Dtsch., Russ.

Landwirtschaftsbetrieb, Flächenkonzentration, Kosten, Mechanisierung, Transport, method. Vorgehen, Korrelationsanalyse, Regressionsanalyse, optimale Konzentration

In der Arbeit werden das methodische Vorgehen für die Ermittlung der optimalen Flächenkonzentration bei der pflanzlichen Produktion des Landwirtschaftsbetriebes (Produktionseinheit im Rahmen eines Landwirtschaftsbetriebes) behandelt auf der Grundlage der Kostenminimierung für die Mechanisierung und den Transport pro Einheit Produktionsfläche. Im Rahmen dieses methodischen Vorgehens wurde die Korrelations- und Regressionsanalyse sowie das System genutzt. Die Aussagefähigkeit wurde überprüft unter konkreten Bedingungen der Produktion in einem ausgesuchten Betrieb bei gegebener Struktur der Früchte und der Produktionstechnologie. Der theoretische Wert der optimalen Flächenkonzentration bei dem bewerteten Vorgehen bei der Aussaat (Winterweizen, Mais als Grünmais und Silagemais, Luzerne) machte 576,43 ha aus bei Kosten der Mechanisierung und für den Transport um 1 721,89 Kronen/ha⁻¹. Eine ökonomisch vorteilhafte Flächenkonzentration muß ferner aus technisch-organisatorischen Gründen bewertet werden in einem bestimmten Intervall des Umfanges der Produktionsfläche. So z. B. bei der Suche nach einer zulässigen Obergrenze der Kosten um 1 900 Kronen/ha⁻¹, würde sich die ökonomisch vorteilhafte Flächenkonzentration unter den analysierten Bedingungen bewegen zwischen 200–1 600 ha. Das vorgeschlagene methodische Vorgehen kann gleichzeitig angesehen werden als eines der wirksamen Instrumente für die Bildung effektiver Organisationsformen und Strukturen im Rahmen von Betrieben der landwirtschaftlichen Produktion.

МАЦА Э., Высшая сельскохозяйственная школа, Брно

Определение оптимального размера сельскохозяйственного предприятия

Zeměd. Ekon., 37, 1991, № 12, с. 795–810. — 4 граф., 4 табл., лит. 8, рез. чешск., англ., нем., русск.

сельскохозяйственное предприятие, концентрация площадей, уровень затрат, механизация, транспорт, методический подход, корреляционный анализ, регрессионный анализ, оптимальная концентрация

В статье излагаются методические подходы к определению оптимального размера площадей для производства продукции растениеводства (производственные единицы в рамках сельскохозяйственного предприятия) на основе минимизации затрат средств механизации и транспортных расходов на единицу производственной площади. В рамках методических подходов были применены методы корреляционного и регрессионного анализа, причем система и ее показательная способность были апробированы в конкретных производственных условиях отдельного предприятия при данных структуре культур и производственных технологических процессах. Теоретическая величина оптимальной концентрации площадей в рамках анализируемого севооборота (озимая пшеница, кукуруза на зеленый корм и силос, люцерна) составила 576,43 га при расходах на средства механизации и перевозку в размере 1 721,89 крон/га. С технико-организационной точки зрения экономически выгодную концентрацию площадей следует анализировать в определенном интервале размера производственной площади. Например, при предусматриваемом допустимом верхнем пределе затрат в размере 1900 крон на 1 га экономически выгодная концентрация площадей в анализируемых условиях могла бы колебаться в пределах от 200 до 1600 га. Рекомендуемый методический подход можно считать также одним из действенных инструментов формирования эффективных организационных форм и структур в рамках предприятий сельскохозяйственного производства.

Adresa autora:

Ing. Erik Mačá Vysoká škola zemědělská, Zemědělská 5, 613 00 Brno

Důležitým aspektem hospodaření každého podniku je vztah mezi výnosy a náklady podniku. V posledním období bylo zemědělství terčem kritiky pro vysokou nákladovost výroby. I když různé pokusy mezinárodních srovnání zejména se západoevropskými zeměmi nejsou v tomto směru v důsledku problematických otázek především cenového, kursovního, subvenčního a finančního charakteru vždy zcela objektivní, je přesto nezbytné potvrdit, že nákladovost v našem zemědělství je vysoká a že snižování nákladovosti při výrobě potravin a ostatních zemědělských produktů je jednou z cest úspěšné transformace našeho zemědělství do tržní ekonomiky. Důležitou roli v tomto směru hrají i fixní (stálé) náklady.

PODSTATA PROBLEMATIKY

Nákladovost výroby je prioritní otázkou efektivního hospodaření každého podniku. V uplynulých letech docházelo v zemědělství k neustálému růstu nákladů. Jestliže začátkem 80. let činily náklady celkem na 1 hektar zemědělské půdy v průměru 13 000 až 16 000 Kčs, pak na přelomu 80. a 90. let to bylo již více než 25 000 Kčs. Současně s tím ovšem rostla i zemědělská produkce. Růst produkce však byl relativně pomalejší.

Z hlediska vztahu k objemu výroby lze celkové náklady rozdělit na dvě části:

- část nákladů se mění se změnami v objemu výroby (např. vyšší produkce masa je bezprostředně spojena s vyšší spotřebou krmiv apod.) — jsou to variabilní náklady;
- část nákladů je nezávislá (do určité míry) na objemu výroby — jsou to náklady fixní.

Fixní náklady jsou tudíž v daném časovém období do určité míry nezávislé na růstu objemu výroby, jejich výše se nemění bezprostředně se změnami výroby. Souvisí s potřebou zajistit výrobu jako celek. Nemění se v rámci určité kapacity. Jejich neměnnost je však relativní — mění-li se velikost výrobní kapacity, pak dochází i ke změnám fixních nákladů. Tato změna však není plynulá, fixní náklady se mění zpravidla ve skocích. Tento skokový charakter fixních nákladů vyplývá z nedělitelnosti některých výrobních činitelů. S tím souvisí i druhá skutečnost, která ovlivňuje a charakterizuje fixní náklady. Při vzrůstajícím objemu vyráběné produkce totiž fixní náklady přepočtené na jednotku produkce neustále klesají, což je právě jedna ze základních cest a možností snižování nákladovosti výroby.

Do fixních nákladů zahrnujeme například odpisy základních prostředků, zůstatkovou hodnotu vyřazovaných základních prostředků, náklady na opravy a údržbu, nájemné z budov, částečně i mzdy správního aparátu a technicko-hospodářských pracovníků, pokud nejsou vázány na hospodářský výsledek. Základním charakteristickým rysem fixních nákladů je, že vystupují jako určitý blok nákladů, který má souhrnný globální vztah vždy k určitému rozsahu vyráběné produkce. Existence fixních nákladů má proto mimořádný vliv na vztahy mezi základními ekonomickými veličinami podniku, jako jsou objem výroby, náklady a zisk.

V zemědělství je však okruh fixních nákladů širší. Kromě uvedených fixních nákladů tvoří dále významnou složku v zemědělství náklady neintenzifikační, jako je například zachovná krmná dávka, náklady na orbu a další.

Při hodnocení výše fixních nákladů v zemědělství je proto třeba rozlišovat dva pohledy:

a) Vliv fixních nákladů na minimální intenzitu v zemědělství – sem spadají takové fixní náklady, které souvisejí se samotnou podstatou zemědělské výrobní činnosti a které je nutno v každém případě vynaložit. Sem je možné zařadit již uváděnou zachovnou krmnou dávku apod.

b) Vliv fixních nákladů na zvyšování intenzity zemědělské výroby. Intenzifikační proces vyžaduje proporcionální zajištění výrobních sil v podniku. Ve zvolené soustavě hospodaření je možné dosáhnout předvídaného stupně intenzity jen tehdy, jsou-li potřebné výrobní síly odpovídající danému stupni mechanizace zajištěny v náležitém poměru. Vyšší intenzita výroby v zemědělském podniku je zpravidla spojena mimo jiné i s lepším (vyšším) vybavením výrobními prostředky atd. Veškerá zemědělská produkce musí být totiž nejen vyrobena, ale i včas a beze ztrát sklizena a řádně uložena. Předpokladem procesu intenzifikace je dále také péče o výrobní prostředky, řádné ošetření strojů, provádění oprav apod.

Z toho všeho pak vyplývá spojitost intenzifikace zemědělské výroby nejen s variabilními, ale i s fixními náklady. A zde jsou právě možnosti rozdílných přístupů jednotlivých zemědělských podniků. Uvedený vztah intenzifikace a nákladovosti výroby je možné blíže charakterizovat prostřednictvím tzv. produkční ekonomiky.

V dosavadním vývoji československého zemědělství docházelo k neustálému růstu fixních nákladů. Bylo to vyvoláno poměrně značným růstem objemu základních prostředků a investic v zemědělství, růstem počtu technicko-hospodářských pracovníků apod. Například objem základních prostředků v zemědělsko-potravinářském komplexu jako celku (a především pak v zemědělství) se zvyšoval v 80. letech podstatně rychleji než v celém národním hospodářství. Průměrné roční tempo přírůstků základních prostředků v letech 1980 až 1989 činilo v ZPoK 6,7 %, v zemědělství pak dokonce 7,3 %, zatímco průměrný roční přírůstek v celém národním hospodářství byl 5,2 %. Také objem investičních prací a dodávek do ZPoK v uvedeném období výrazně vzrostl. Podíl investic do zemědělsko-průmyslového komplexu na celkových investicích v národním hospodářství se zvýšil z 13,0 % v roce 1980 až na 18,6 % v roce 1986 a na 16,7 % v roce 1989. Přitom opět největší podíl na tomto přírůstku měly podniky zemědělské prvovýroby (Vlášek 1990).

Souvisele to především se snahou o „zprůmyslnění“ našeho zemědělství. Další příčinou bylo i to, že v podmínkách direktivního řízení byly zemědělské podniky (zejména podniky družstevní) relativně pružnější a pohotovější než státní prů-

myslové podniky, a tudíž při direktivním plánování investiční činnosti pak připravenější realizovat určitou investici.

Na růst fixních nákladů dále působí:

– růst nákladů na paliva, elektrickou energii a pomocné materiály, které mají většinou charakter fixních nákladů nebo bezprostředně k růstu fixních nákladů vedou;

– zvyšování podílu administrativních a technicko-hospodářských pracovníků, ke kterému v uplynulém období docházelo apod.

Výsledkem tohoto vývoje bylo, že se zemědělství podařilo naplnit svůj základní úkol, tj. v podstatě zabezpečit výživu národa. Zemědělství se stalo do určité míry stabilizujícím odvětvím národního hospodářství, existují zde relativně dobře vybavené zemědělské podniky, ale na druhé straně tento vývoj přispěl i k relativně vyšší nákladovosti výroby potravin a ostatních zemědělských produktů. Dále pak vzhledem k dlouhodobému působení vlivu existujících kapacit a výrobních faktorů tím byla do určité míry poznamenána výrobní struktura daného podniku a každá její změna je pak bezprostředně spojena a otázkou, jak využít tyto kapacity, jaký to bude mít dopad na ekonomiku podniku.

VLIV FIXNÍCH NAKLADŮ NA HOSPODAŘENÍ PODNIKU

Růst objemu základních prostředků a investic, technicko-hospodářských pracovníků apod. v zemědělských podnicích měl za následek také zvýšení objemu fixních nákladů, které se pak přenášely do celkových nákladů výroby. Jestliže například odpisy na 1 hektar zemědělské půdy v družstevním sektoru činily začátkem 80. let v průměru necelých 900 Kčs, koncem 80. let to již bylo více než dvakrát tolik. Růst fixních nákladů pak měl nepříznivý dopad na růst celkové nákladovosti výroby. Svědčí o tom i údaje uvedené v tab. I, které zachycují vývoj jedné z nejdů-

I. Vývoj vybraných ukazatelů hospodaření zemědělských družstev v Československu v Kčs na 1 ha z.p. – The development of the selected indicators of the economy of agricultural co-operatives in Czechoslovakia in Kčs per 1 ha of agricultural soil

Ukazatel	1980	1985	1988	1989	Index 1989/80
Výkony včetně mimořádných výnosů	16 483	23 724	26 988	32 889	199,5
Výkony	16 472	22 826	26 801	.	.
HŽP	15 133	16 400	17 353	.	.
Materiálové náklady	9 908	14 438	16 625	18 038	182,1
Odpisy	870	1 389	1 722	1 828	210,1
Zisk	1 494	2 359	2 274	2 387	159,8
Příděly investičnímu fondu	661	1 213	1 164	.	.
Podíl odpisů na výkonech %	5,3	6,1	6,5	5,6	×
Podíl odpisů na materiálních nákladech %	8,8	9,6	10,4	10,1	×

Pramen: Statistické ročenky 1982, 1987, 1990

ležitějších skupin fixních nákladů, a to odpisů, ve vztahu k dalším ekonomickým ukazatelům v družstevních zemědělských podnicích. Jestliže v roce 1980 se odpisy podílely na výkonech 5,3 %, pak v roce 1988 již 6,5 %. V roce 1989 (poslední údaj Statistické ročenky) došlo k částečnému poklesu podílu odpisů v důsledku cenových změn (tj. změn především v ocenění zemědělské produkce i v běžných nákladech výroby). Také z hlediska struktury materiálových nákladů se podíl odpisů zvýšil na více než 10 %. To se pak negativně odráželo i v růstu celkové nákladovosti výroby.

Typickým příkladem uvedeného vývoje je rozvoj živočišné výroby. Zde se v řadě případů budovaly neúčelné a drahé velkokapacitní objekty, které značnou měrou zatěžovaly výrobu. Jestliže v 70. letech činil investiční náklad na ustájení jedné dojnice kolem 30 tis. Kčs, pak v druhé polovině 80. let to již bylo přes 50 tis. Kčs (v řadě případů i přes 60 tis.). Je ovšem třeba uvést, že to odráželo situaci v celém našem hospodářství. Zemědělské podniky v podstatě neměly možnost danou situaci ovlivnit. Ta byla dána především vypracovanými projekty nové výstavby, možnost volby projektů byla minimální.

Také v dalších nákladech fixní povahy, například mezd technicko-hospodářských pracovníků, docházelo k značnému nárůstu. Počty technicko-hospodářských pracovníků v zemědělských (ale i nezemědělských) podnicích v důsledku direktivního plánování pracovních sil neustále narůstaly a neodpovídaly změnám v kvalitě řízení. To je také jeden ze základních aspektů rozdílu mezi naším a západoevropským zemědělstvím. Počet administrativních a řídicích pracovníků v našem zemědělství je neúměrně vysoký a je také zdrojem vysoké nákladovosti naší zemědělsko-potravinářské produkce.

Z hlediska vlivu fixních nákladů na ekonomiku podniku je důležitou otázkou optimální využitelnost výrobních činitelů. Nejnížší náklady jsou při optimálním (zpravidla co nejvyšším) využití výrobní kapacity, při kterém je podíl fixních nákladů na jednotku produkce nejmenší. Záleží však samozřejmě na vzájemném vztahu fixních a variabilních nákladů, tedy zda plné využití výrobní kapacity není spojeno s nadměrnými variabilními náklady apod. Problematika optimální využitelnosti výrobních činitelů má ve většině zemědělských podniků mimořádný význam. Příkladem může být opět živočišná výroba, či lépe řečeno využití kapacit v jednotlivých chovech. Ihned po uvedení nové kapacity do provozu je nezbytné, aby všechna místa byla obsazena hospodářskými zvířaty s požadovanou užitkovostí.

Zde mohou vznikat dva okruhy problémů:

– Nevyužitím výrobní kapacity, tj. neobsazením všech míst, a to buď proto, že podnik nemá momentálně požadované stavy zvířat, nebo z důvodů odbytových potíží, je podnik nucen výrobu omezovat.

– Daná kapacita je sice plně využita (obsazena), ale výkonnost zvířat (jejich užitkovost) je nízká a na základě toho je nízká a tudíž neodpovídající množstvím i celková produkce.

V důsledku toho pak jsou celkové fixní náklady spojené s výstavbou vztahovány a rozpočítávány na uvedenou nižší produkci a celkové náklady na jednotku produkce se tím zvyšují, výroba se prodražuje a ekonomický efekt snižuje.

Stejně důsledky má i využití různých strojů a zařízení ve výrobním procesu. Tato otázka je však zejména v zemědělství velmi složitá. Bude-li zemědělský pod-

nik usilovat o maximální využití výrobních prostředků, tzn. bude-li kalkulovat s jejich omezeným počtem, může se stát, že vlivem nepříznivých povětrnostních podmínek nebude podnik schopen tyto práce vykonat včas, popřípadě je nebude schopen provést v patřičné kvalitě. K tomu přistupuje i otázka eventuálních poruch a vyřazení základních prostředků z výrobního procesu po dobu nezbytných oprav. Na druhé straně však bude-li mít podnik více těchto prostředků, jsou s tím spojeny vyšší investiční náklady, vyšší odpisy, a tedy i vyšší fixní náklady i vyšší náklady celkem.

V tomto smyslu je třeba zdůraznit dva zásadní aspekty – relativní úsporu fixních nákladů a nevyužití fixní náklady. K relativní úspoře fixních nákladů dochází při zvyšování objemu produkce při neměnných fixních nákladech. Naopak nevyužitím výrobní kapacity dochází i k nevyužití fixních nákladů.

Na základě toho můžeme fixní náklady dělit na:

- využití fixní náklady, které zahrnují část celkových fixních nákladů, která odpovídá využití výrobní kapacity;
- nevyužití (volné) fixní náklady, které odpovídají nevyužití kapacity.

Toto rozdělení je ovšem jen teoretické, ve skutečnosti vstupují fixní náklady do procesu nákladů vždy jako nedělitelný celek. Je to však důležité z hlediska stanovení optimální výše výrobních činitelů vzhledem k objemu výroby a vzhledem ke stanovení jejich vzájemné kvantitativní kombinace, což je tzv. otázka výrobní pohotovosti potenciálních výrobních činitelů (Janout 1990).

Klasifikace na využití fixní náklady a nevyužití fixní náklady lze použít v zemědělství především pro využití stájí a budov. V řadě dalších případů je dále vhodné uplatnit a používat kategorii relativní úspora (překročení) stálých nákladů, resp. relativní uvolnění (překročení) vložených prostředků, a to na základě stupně využití výrobní kapacity.

V zemědělství s otázkou využitelnosti úzce souvisí i otázka sezónnosti výroby, v důsledku čehož má řada výrobních prostředků jen časově omezené využití (např. sklízecí mlátičky, kombajny na brambory, sklízecí cukrovky atd.).

V závislosti na tom byly vypracovány a v zemědělství jsou známy metody a modely pro stanovení počtu strojů tak, aby ztráta vlivem nižšího produkčního využití strojů a ztráta vlivem nedodržení potřebných lhůt byly minimální. Hlavní problém však byl až donedávna někde jinde, a to v nedostatku náhradních dílů (a na základě toho v nutnosti vytvářet určité rezervy) a tím i v neúplném využití dané kapacity.

S rostoucím objemem výroby klesají průměrné fixní náklady a dochází k jejich relativní úspoře. Například s rostoucí výrobou mléka v dané výrobní jednotce (kravině) dochází k poklesu sumy odpisů a ostatních fixních nákladů na 1 litr mléka. To je také jedna z cest úspory celkových nákladů výroby a růstu efektivnosti výrobního procesu. S tím je pak spojena i otázka chování fixních nákladů při kvantitativních změnách podmínek umožňujících zvýšení objemu výroby a celkový rozvoj podniku i vzájemný vztah fixních a variabilních nákladů. Fixní náklady, jak již bylo uvedeno, jsou relativně neměnné vzhledem k určitému objemu a struktuře výroby v daném čase. Z toho pak vyplývá, že změna celkových nákladů podniku je do určité míry vlastně změnou celkových relací variabilních nákladů, nebo jinak řečeno změna celkových nákladů v důsledku změn v objemu a struktuře výroby je totožná se změnou celkových variabilních nákladů.

Je třeba ještě upozornit na problematiku cen. Vlivem cenových změn se fixní náklady neustále zvyšují. Proto je při hodnocení třeba odlišit vliv produkčního vy-

užití stálých nákladů základního období a vliv změny fixních nákladů (vlivem změny ceny, vlivem změny dodavatele atd.). Optimální situace nastane, když přírůstek fixních nákladů vlivem jejich vyššího produkčního využití je menší než dosažený efekt.

DOPAD FIXNÍCH NÁKLADŮ NA PODNIK V SOUČASNÉM OBDOBÍ

Většina současných fixních nákladů je spojena s investiční činností jednotlivých podniků v předcházejícím období. Pokud jde o hodnocení dopadu minulé investiční činnosti a dopadu fixních nákladů na zemědělské podniky v současném období, je třeba brát v úvahu celou řadu aspektů, které jsou s fungováním současné tržní ekonomiky či s přechodem k ní spojeny. Jak bylo uvedeno, byla v 80. letech v zemědělských podnicích relativně vyšší investiční činnost, byl zde vybudován a pořízen větší objem základních prostředků než v ostatních odvětvích národního hospodářství. Tento vývoj je možno hodnotit z hlediska dopadu na zemědělské podniky z různých protichůdných pohledů:

— Řada zemědělských podniků má vybudovány nové kapacity, je poměrně dobře vybavena výrobními prostředky a má tedy dobré předpoklady pro další rozvoj i pro zapojení do tržní ekonomiky.

— Příznivě můžeme tento vývoj hodnotit zejména za situace, kdy vlivem inflačního vývoje dochází k růstu cen a kdy pořízení dané investice, dané kapacity a výrobního prostředku by v současné době vyžadovalo mnohem větší objem finančních prostředků než před několika lety.

— Na druhé straně je však třeba vidět, že tyto prostředky zatěžují výrobu o určitou sumu odpisů, a z tohoto hlediska je proto důležitá především otázka využitelnosti daných kapacit a prostředků. A zde nastávají v dnešní době u některých podniků a některých výrob značné problémy. V důsledku liberalizace cen a dalších faktorů dochází u řady zemědělských produktů ke snížení a k omezení možnosti odbytu. Na základě toho jsou zemědělské podniky nuceny omezovat dané výroby a dochází tak k situaci, že uvedené výrobní prostředky nemohou být plně využity, což má za následek relativní zvýšení průměrných fixních nákladů a tím i zvýšení nákladů celkem. Je to problematika mimořádně aktuální zejména z hlediska využití kapacit v chovu skotu, kde většina zemědělských podniků v důsledku snížené poptávky po mléce i hovězím mase výrazně omezuje stavy krav. Z tohoto pohledu pak může mít předcházející rozsáhlá výstavba nových kapacit a pořízování výrobních prostředků negativní dopad na ekonomiku některých zemědělských podniků.

Dále je třeba vidět ještě jeden moment tohoto stavu. Rozsáhlá investiční činnost a výstavba různých velkokapacitních objektů v předcházejícím období může mít v některých případech negativní dopad na řešení procesu privatizace zemědělských podniků, případně na řešení účelné velikosti některých zemědělských podniků (rozpad nadměrných podniků na účelnější menší celky). Důvodem je právě otázka účelného využití daných velkokapacitních objektů (objektů v živočišné výrobě, centrálních dílen, skladů apod.) a na základě toho značné zatížení výroby fixními náklady.

Také další složky fixních nákladů je třeba přizpůsobit požadavkům tržní ekonomiky. Jde zejména o nadměrné stavy administrativních a technicko-hospodářských pracovníků v některých podnicích a z toho vyplývající vysoké náklady, dále pak o nadměrné náklady na opravy a údržbu (především pro nedostatek náhradních dílů a z toho vyplývající nutnost udržovat jejich vysoké zásoby) atd.

V tržní ekonomice je nutné klást důraz na snižování nákladů na výrobu, zabývat se otázkami efektivity vložených prostředků. Je nutné zabývat se i souvislostmi mezi výnosností vložených prostředků a podnikovým rizikem. Mimořádný význam nabývají otázky investičního rozhodování (do čeho investovat, jak danou akci financovat a jak ji využívat atd.). Značná pozornost musí být věnována rozhodování o finančních prostředcích vkládaných do základních prostředků, neboť jde o značné částky, jejichž přínosy budou realizovány až v budoucnosti, někdy velmi vzdálené.

ZÁVĚR

Snižování nákladovosti výroby je jednou ze základních cest efektivního hospodaření každého podniku. Pro celou naši ekonomiku je příznačné, že se vyznačuje nadměrnou fondovou, materiálovou, energetickou i pracovní náročností a z toho vyplývající vysokou nákladovostí. Platí to i pro zemědělství. Důležitou roli v otázce nákladovosti mají fixní náklady.

V 80. letech docházelo v československém zemědělství ke značnému růstu jednotlivých složek fixních nákladů, především odpisů. Ty se v letech 1980 až 1989 zvýšily více než dvojnásobně a velkou měrou se tak podílely na růstu celkové nákladovosti výroby. Značnou roli přitom hrají vedle samotných zemědělských podniků i dodavatelská průmyslová odvětví, která se svými dodávkami výrazně podílejí na celkových nákladech v zemědělství (zhruba dvěmi třetinami).

Na náklady podniku působí celá řada činitelů, jako je například objem a struktura produkce, ceny výrobních činitelů, velikost podniku apod. Z hlediska vynakládání fixních nákladů je pak důležitá především otázka optimální využitelnosti výrobních činitelů. S tím jsou spojené dva zásadní jevy – buď relativní úspora fixních nákladů z důvodů zvyšování produkce při neměnných fixních nákladech, nebo nevyužívání výrobní kapacity a tudíž zvyšování fixních nákladů na jednotku produkce a tím i zvyšování celkových nákladů na výrobek. Tento aspekt je mimořádně závažný v současné době, kdy v důsledku odbytových potíží (zejména u mléka a hovězího masa) musí většina zemědělských podniků omezovat některé výroby a tím dochází k nevyužívání výrobních kapacit a ke zvyšování průměrných fixních nákladů na výrobu.

Z hlediska vlivu dopadů fixních nákladů na výrobu a na hospodářské výsledky v dalším období nabývají proto významu otázky spojené s investičním rozhodováním. Také další složky fixních nákladů, například poměrně vysoké náklady na mzdy a odměny administrativních a technicko-hospodářských pracovníků, vysoké náklady na opravy a údržbu atd., je třeba přizpůsobit požadavkům tržní ekonomiky.

Literatura

- HUBÁČEK, J.: K nákladovosti československého zemědělství. Zeměd. Ekon., 26, 1990, č. 12.
JANOUT, J.—KNAP, P.: Využití obecné teorie nákladů pro reálné řízení fixních nákladů při existující výrobní pohotovosti. Účetnictví, 1990, č. 10.
SYNEK, M.: Manažerská ekonomika. Praha, SPN 1990.
VLÁŠEK, J.: Vývoj základních prostředků a investic do zemědělství a potravinářství v uplynulém desetiletí. Ekon. Poľnohosp., 1990, č. 12.

Došlo 29. 5. 1991

Význam fixních nákladů v podnikové ekonomice

Zeměd. Ekon., 37, 1991, č. 12, s. 811–819. — 1 tab., lit. 4, res. čes., angl., něm., rus.

zemědělská výroba, nákladovost, náklady fixní, náklady variabilní, náklady investiční, využitelnost výrobních činitelů, teoretické pojednání

Nákladovost zemědělské výroby je prioritní otázkou hospodaření každého podniku. V průběhu 80. let došlo v čs. zemědělství ke značnému růstu fixních nákladů především v důsledku růstu odpisů, což pak mělo značný vliv na růst celkové nákladovosti výroby a na hospodaření zemědělských podniků. Z hlediska fixních nákladů je důležitá především otázka optimální využitelnosti výrobních činitelů. S tím jsou spojeny dva jevy — relativní úspora fixních nákladů při zvyšování produkce nebo nevyužívání výrobní kapacity a tím zvyšování fixních i celkových nákladů na jednotku produkce.

BRČÁK J., University of Agriculture, Praha

The significance of fixed costs in the economy of an enterprise

Zeměd. Ekon., 37, 1991, No. 12, pp. 811–819. — 1 tab, refs 4, summaries in cs, en, de, ru

agricultural production, cost rate, fixed costs, variable costs, investment costs, utilization of production factors, theoretical treatise

The cost rate of agricultural production is a priority question in the economy of every enterprise. During the eighties, a considerable growth in fixed costs occurred in the Czechoslovak agriculture, mainly as a result of depreciations which had a considerable effect on the increase of the overall cost rate of production and on the economy of agricultural enterprises. From the aspect of fixed costs, the most important is the question of the optimum utilization of production factors. Two phenomena are related to this fact — a relative saving in fixed costs at an increased production, or an insufficient utilization of the production capacity and thus also an increase in the fixed as well as in total costs per unit of production.

BRČÁK J., Hochschule für Ökonomie, Prag

Bedeutung der fixen Kosten in der Betriebsökonomie

Zeměd. Ekon., 37, 1991, Nr. 12, S. 811–819. — 1 Tab., Lit. 4, Zus. in Tschech., Engl., Dtsch., Russ.

Ladwirt. Produktion, Kosten, Fixkosten, variable Kosten, Investitionskosten, Nutzungsfähigkeit der Produktionsfaktoren, theoret. Aspekte

Die Kosten der landwirtschaftlichen Produktion sind eine vorrangige Frage der Wirtschaftstätigkeit in jedem Betrieb. In den 80er Jahren kam es in der tschechoslowakischen Landwirtschaft zu einer bedeutsamen Steigerung der fixen Kosten vor allem wegen der gestiegenen Abschreibungen. Dies hatte einen starken Einfluß auf die Erhöhung der Gesamtkosten der Produktion sowie die Wirtschaftstätigkeit der Landwirtschaftsbetriebe. Vom Gesichtspunkt der fixen Kosten ist insbesondere die Frage der optimalen Ausnutzungsfähigkeit der Produktionsfaktoren von großer Bedeutung. Damit sind zwei Erscheinungen verbunden — eine relative Einsparung an fixen Kosten bei der Steigerung der Produktion oder der Unterbelastung von Produktionskapazitäten. Damit erhöhen sich die fixen und auch die Gesamtkosten pro Erzeugniseinheit.

Значение постоянных затрат в экономике предприятия

Zeměd. Ekon., 37, 1991, № 12, с. 811–819. — 1 табл., лит. 4, рез. чешск., англ., нем., русск.

сельскохозяйственное производство, уровень затрат, постоянные затраты, переменные затраты, инвестиционные затраты, возможность использования производственных факторов, теоретический обзор

Важнейшей проблемой хозяйственной деятельности каждого предприятия является уровень затрат на производство сельскохозяйственной продукции. В 80 годах в чехословацком сельском хозяйстве значительно возросли постоянные затраты прежде всего в результате повышения амортизационных отчислений, что в свою очередь в значительной степени повлияло на рост затрат на производство сельскохозяйственной продукции и уровень хозяйственной деятельности сельскохозяйственных предприятий. С точки зрения постоянных затрат важной является прежде всего проблема возможности оптимального использования производственных факторов. С этим связаны два явления — относительная экономия постоянных затрат при росте производства продукции или неиспользование производственной мощности, которое ведет к росту постоянных и совокупных затрат на единицу продукции.

Adresa autora:

Doc. ing. Josef Brčák, CSc., Vysoká škola ekonomická, nám. W. Churchilla 4,
130 67 Praha 3

**CHCETE PODNIKAT
A NEVÍTE JAK NA TO?
NEVÍTE S KÝM?
NEVÍTE ZA CO?
PŘIJĎTE, JE TU
ADEKO!!!**

ADEKO, a. s. Vám nabízí

- marketingovou činnost v oboru ekologie
- poradenskou, konzultační, posudkovou, zprostředkovatelskou, obstaravatelskou a zastupitelskou činnost
- kapitálovou účast v jiných podnikatelských společnostech
- společné podnikání
- investorskou a investiční činnost
- výběr zahraničních partnerů pro společné podnikání
- zajišťování a provádění leasingu
- poskytování služeb

ADEKO, a. s.
Slezská 7
120 56 PRAHA 2
Tel.: 258 342 FAX: 259 270

ROZBOR CENOVÝCH VLIVŮ V ROCE 1991 NA ZEMĚDĚLSTVÍ

Liberalizace cen a odbourávání dotací na maloobchodní ceny (z větší části potravin) vytvořilo na našem vnitřním trhu zcela novou situaci, která má s ohledem na dlouhodobý výrobní cyklus a setrvačný charakter zemědělské výroby výrazně nepříznivé dopady na podniky zemědělské prvovýroby. S ohledem na trvalý monopolní postavení podniků zpracovatelského průmyslu a ve značném rozsahu i obchodu nejsou zemědělské podniky na našem trhu v rovnoprávném postavení s ostatními subjekty trhu. Rozbor vlivů vývoje v lednu až srpnu 1991 je obsahem tohoto článku.

VÝVOJ NÁKUPNÍCH CEN ZEMĚDĚLSKÝCH PRODUKTŮ A ODBYTU ZA LEDEN AŽ SRPEN 1991 – VÝSTUPY ZE ZEMĚDĚLSTVÍ

V tab. I jsou uvedeny indexy nákupních cen skupin zemědělských výrobků v lednu, červnu, červenci a srpnu 1991 a průměrný index za měsíce leden až červenec 1991. Celkový průměrný index (za měsíce I.–VII. 1991) nákupních cen zemědělství ČSFR celkem s hodnotou 101,8 dokumentuje, že ceny, za které zemědělské podniky v roce 1991 realizovaly svoje výrobky, se proti roku 1989 téměř nezměnily. U živočišných výrobků jsou v průměru stejné jako v roce 1989 (index od počátku roku 100,4), u rostlinných výrobků byly v průměru o 5,7 % vyšší (index 105,7) převážně v důsledku výrazně vyšších cen raných brambor, které vykazují cenový index 297,8 (tj. zvýšení cen o 197,8 %).

V průběhu roku 1991 se situace zhoršuje (v neprospěch výrobců), protože kromě odbytových potíží zemědělských podniků nákupní ceny zemědělské produkce dále klesaly. V červenci je celkový cenový index nákupu ze zemědělství (proti průměru roku 1989) již pouze 99,3 a v srpnu 100,4. Indexy cen nákupu za rostlinnou výrobu jsou v červenci 102,2 a v srpnu 104,0, indexy cen za živočišnou výrobu celkem v červenci 93,6 a v srpnu 93,2. Situace ve vývoji nákupních cen je od dubna v ČR i ve SR přibližně stejná – na počátku roku 1991 byly nákupní ceny ve SR až o 13 bodů příznivější než v ČR.

Z větších komodit nejvýrazněji klesly (proti roku 1989) nákupní ceny hovězího masa – na polovinu až tři čtvrtiny úrovně cen roku 1989 – indexy cen v červenci za ČSFR od 54,7 u jatečných krav do 75,5 u jatečných jalovic. Ještě prudší pokles cen provázený poklesem až zastavením odbytu je u skopového masa a ovčí vlny. Naproti tomu rychle stoupají některé ceny „máloobjemových“ výrob, např. králíčího masa, jehož export na trhy západoevropských zemí se úspěšně rozvíjí.

Celkový objem tržeb se zemědělským podnikům v roce 1991 výrazně snížil, protože objem realizovaných výrobků (prostřednictvím podniků zemědělského nákupu) v roce 1991 (za leden až srpen) proti stejnému období roku 1990 vykázal podle údajů tab. II pokles o 24,8 % u nákupu jatečných zvířat (index 75,2), pokles o 20,5 % u nákupu mléka (index 79,5) a pokles o 39,3 % u nákupu vajec (index

I. Indexy nákupních cen skupin zemědělských výrobků v ČSFR v roce 1991 (1989 = 100)

Skupina výrobků	Index v měsíci			Index za měsíce I.—VII.	Index za srpen 1991
	I.	VI.	VII.		
Zemědělství ČSFR celkem	100,2	104,6	99,3	101,8	100,4
Rostlinné výrobky ČSFR	100,5	163,3 ¹⁾	102,2	105,7	104,0
Ovoce a zelenina ČSFR	95,7	121,7	104,0	104,8	104,7
Živočišné výrobky ČSFR	100,2	97,8	93,6	100,4	93,2
Zemědělství ČR celkem	96,4	104,3	99,9	100,3	100,4
Rostlinné výrobky ČR	100,5	168,5 ¹⁾	103,6	108,1	103,4
Ovoce a zelenina ČR	96,7	123,1	95,0	101,8	100,5
Živočišné výrobky ČR	95,9	97,0	95,0	98,2	93,9
Zemědělství SR celkem	109,6	105,3	98,4	104,6	100,3
Rostlinné výrobky SR	100,3	152,8 ¹⁾	101,0	102,8	105,8
Ovoce a zelenina SR	81,0	119,5	116,3	110,2	112,0
Živočišné výrobky SR	109,9	99,6	90,7	105,4	91,8

¹⁾ výchylka hodnoty indexu pro rostlinné výrobky v červnu způsobena výrazným zvýšením ceny raných brambor (v červnu 1991)

Pramen: Vývoj indexu cen v měsíci . . . Pravidelné měsíční výkazy FSÚ, odb. statistiky cen a obchodu, ročník 1991.

Platí i pro další tabulky

60,7). Odbytové potíže jsou velmi výrazné, protože snížení výroby u uvedených skupin výrobků je menší než uvedené snížení nákupu výrobků. V průběhu roku 1991 se odbyt zhoršuje a v srpnu 1991 proti srpnu 1990 (kdy již bylo realizováno zvýšení maloobchodních cen potravin z 9. 9. 1990) nákup jatečných zvířat vykazuje index 74,8, nákup jatečné drůbeže 79,4, nákup mléka 77,7 a nákup vajec 50,2. Přitom hodnoty indexů změny objemu výroby se ve stejném období pohybují u těchto položek od 82,2 do 89,1. Nepřímo to dokládá, že kromě odbytových potíží se začíná rozšiřovat přímý prodej výrobků zemědělských podniků spotřebitelům.

Celkové snížení nákupu u jatečných zvířat za leden až srpen 1991 (proti stejnému období roku 1990) činí 273 672 tun, u nákupu mléka je to snížení o 863,287 mil. litrů a u vajec o 794,506 mil. kusů. Rovněž u dokončené sklizně obilovin 1991 je odhadnut přebytek výroby přibližně 1,5 mil. tun obilí, u řepky olejné okolo 130 tisíc tun. Jedná se o typický projev krize z relativní nadvýroby.

Pokles poptávky byl vyvolán dvojím zvýšením cen potravin (červenec 1990 a leden 1991) i zvýšením maloobchodních cen ostatních výrobků, které prudce snížilo kupní sílu průměrného příjmu obyvatel. Oživení poptávky na vnitřním trhu nelze očekávat ani v roce 1992, odbytová krize bude pokračovat.

II. Rozsah poklesu objemů výroby a výkonů v roce 1991 v ČSFR, ČR a SR v indexech změn (stejně období minulého roku = 100)

Sledovaný ukazatel	Srpen 1991 – index			Leden až srpen 1991		
	ČSFR	ČR	SR	ČSFR	ČR	SR
Celková průměrná produkce ¹⁾	71,0	70,1	64,8	82,2	80,6	78,1
Počet prac. v průmyslu	84,8	85,7	84,4	89,7	89,9	89,3
Celková stavební produkce ¹⁾	74,6	74,4	58,1	75,3	70,2	61,6
Počet prac. ve stavebnictví	71,8	71,8	72,2	82,3	83,0	81,3
Zemědělství						
– výroba jatečných zvířat	82,6	×	×	82,1	×	×
– výroba mléka	82,2	×	×	85,9	×	×
– výroba vajec	89,1	×	×	92,2	×	×
– nákup jatečných zvířat	74,8	76,1	71,7	75,2	77,6	70,0
– nákup jatečné drůbeže	79,4	89,5	63,0	89,6	93,0	82,7
– nákup mléka	77,7	83,1	64,4	79,5	81,3	75,0
– nákup vajec	50,2	52,8	44,9	60,7	65,8	50,7
Vnitřní obchod – celkový maloobchodní prodej v Kčs	87,4	×	×	100,8	×	×
Maloobchodní obrat v Kčs podle výkazů obchodní sítě	74,8	74,6	75,0	89,3	88,7	90,3

¹⁾ vyloučen vliv změny cen

VÝVOJ INDEXŮ CEN VÝROBNÍ SFÉRY PRODUKUJÍCÍ VSTUPY DO ZEMĚDĚLSTVÍ

Tab III a IV obsahují informace o vývoji cen výrobní sféry, která produkuje výrobky tvořící vstupy do zemědělství. Většinu vstupů do zemědělství tvoří průmyslová a ostatní odvětví uvedená v tab. IV, ve které jsou uvedeny indexy cen vybraných výrobků, které zemědělství nakupuje. Průmysl celkem zaznamenal index cen svých výrobků (proti počátku roku 1989) v tomto roce 172,6 a proti stejnému období roku 1990 index cen 170,7. V průběhu roku 1991 ceny průmyslové produkce rostou. V srpnu 1991 vykazovaly při základu 1. 1. 1989 = 100 index 179,4, při základu srpen 1990 index 177,4. Další položky vstupů do zemědělství tvoří stavební materiály a výrobky, které proti 1. 1. 1990 od počátku roku 1991 vykazují index cen 160,6 a za samotný srpen 1991 index cen 166,8.

Indexy uvedené v tab. IV dokládají, že základní výrobky a jejich skupiny, které zemědělství nakupuje, vykazují ještě výraznější vzestup cen než průmysl celkem. V červenci 1991 (proti základu počátek roku 1989 = 100) byl index cen v průmyslu paliv 176,9, v energetice 258,1, v chemickém průmyslu 221,4, ve strojírenství 175,3, v průmyslu stavebních hmot 171,1 a v dřevozpracujícím průmyslu 168,4. U jednotlivých výrobních položek měly v červenci 1991 ceny index u plynů 259,1, u elektrické energie 210,6, u průmyslových hnojiv 167,5, u přípravků na ochranu rostlin 214,5, u pneumatik 210,6, u přívěsů a návěsů 212,5, u ma-

III. Vývoj indexů výrobní sféry v ČSFR v roce 1991

Skupina odvětví – základ indexu		Index v měsíci (%)			Průměrný index od 1. 1. 1991
		VI.	VII.	VIII.	
Průmysl – průmyslové výrobky celkem	základ 1. 1. 1989 stejně obd. min. roku předchozí měsíc = 100	179,5 177,5 99,2	178,6 176,7 99,5	179,4 177,4 100,4	172,6 170,7 ×
Stavebnictví – stavební práce	základ 1. 1. 1990 předchozí měsíc = 100	151,9 100,3	153,9 101,3	155,9 99,7	147,0 ×
Stavební materiál – stavební výrobky	základ 1. 1. 1990 předchozí měsíc = 100	167,8 100,3	167,3 99,7	166,8 99,7	160,6 ×
Zemědělství	základ rok 1989 = 100	104,6	99,3	100,4	101,8

IV. Indexy cen odvětví a výrobků převážujících ve vstupech do zemědělství

Skupina výrobků (odvětví)	Index cen 1991 (1. 1. 1989 = 100)				
	ČSFR		ČR		ČSFR
	VII.	od poč. roku 1991	VII.	od poč. roku 1991	VIII.
Průmysl paliv	176,9	172,2	171,3	167,2	171,1
Energetika	258,1	213,2	248,2	210,9	267,3
Chemický a gumárenský průmysl	221,4	226,7	225,2	229,8	227,2
Strojírenství	175,3	161,8	179,3	165,1	174,3
Průmysl stavebních hmot	171,7	164,4	171,2	161,7	170,3
Dřevozpracující průmysl	168,4	161,0	174,0	161,6	168,0
Jednotlivé výrobky					
– plynná paliva	259,1	247,5	259,1	247,5	×
– energie tepelná	203,7	193,8	206,2	197,0	×
– energie elektrická	270,7	217,8	257,9	214,1	×
– plasty (polymery)	256,3	266,9	255,1	267,4	×
– hnojiva průmyslová	167,5	158,3	182,7	171,7	×
– přípravky ochrany rostlin	214,5	185,1	217,8	177,0	×
– přípravky pro živ. výrobu	144,0	140,2	146,4	148,9	×
– pneumatiky	210,6	190,3	221,3	204,5	×
– agregáty, prvky hydraulické	180,0	184,2	184,9	182,1	×
– konstrukce kovové pro stavby	181,5	179,4	181,5	179,4	×
– zařízení mazací průmyslová	246,9	232,5	274,3	254,6	×
– automobily nákladní	157,2	149,6	149,4	146,0	×
– přívěsy a návěsy	190,4	158,6	190,4	158,6	×
– traktory kolové a pásové	142,9	151,6	167,2	152,9	×
– díly zem. strojů a zařízení	212,5	196,2	212,4	196,1	×
– pálené cihlářské výrobky	145,3	146,1	134,1	137,4	×
– keramika stavební	170,6	173,7	169,2	175,2	×
– materiál střešní a izolační	192,2	205,5	179,6	199,1	×
– výrobky pilařské (dřevo)	182,4	165,1	179,2	155,8	×
– výrobky stavební truhlářské	185,8	177,4	201,6	175,8	×
– dřevěné obaly a přepravní bedny	203,3	181,3	225,9	192,2	×

teriálů střešních a izolačních 192,2, u dřevěných obalů a přepravních beden 203,3 a u plastů (polymerů) 256,3.

Relativně méně výrazné zvýšení cen je u traktorů — od počátku roku 1991 je index cen 151,6 — a u nákladních automobilů, kde index cen od počátku roku je 149,6. Z údajů tab. IV vyplývá, že index cen vstupů do zemědělství se v průměru pohybuje v roce 1991 mezi 180–200 % cen z roku 1989 (event. cen roku 1990).

Zemědělství v tomto roce vynakládá za vstupy, které tvoří naprostou většinu nákladů zemědělské výroby, přibližně dvojnásobné ceny, své výrobky realizuje za ceny z roku 1989 a v menších objemech způsobených odbytovými potížemi. Postavení zemědělských výrobců na trhu je proti ostatním subjektům trhu (především zpracovatelskému průmyslu a obchodu) zatím zcela nerovnoprávné.

VÝVOJ MALOOBCHODNÍCH CEN A ŽIVOTNÍCH NÁKLADŮ OBYVATELSTVA V ROCE 1991

V tab. V je přehled cenových indexů skupin a reprezentantů spotřebitelského zboží v červnu, červenci a srpnu 1991 (proti základu stejného období předchozího roku a prosinci 1990). V tab. VI je uveden index životních nákladů základních skupin obyvatelstva, do kterého se nejvýrazněji promítá zvýšení cen potravin k 9. 7. 1990 a celková cenová liberalizace maloobchodního zboží a služeb od 1. 1. 1991. V nepřímém vztahu k indexu životních nákladů je průměrná kupní síla příjmu obyvatelstva (i vývoj poptávky), protože růst příjmů obyvatelstva se za růstem indexu životních nákladů v roce 1991 výrazně opožďuje.

Z údajů v tab. V vyplývá, že index spotřebitelských cen v červnu 1991 v ČSFR proti červnu 1990 byl 171,3 a proti prosinci 1990 149,2 — v červenci a v srpnu se proti prosinci 1990 téměř nezměnil, tzn. že ve 3. čtvrtletí 1991 se maloobchodní spotřebitelské ceny již ustálily. U potravinářského zboží byl index cen v červnu 1991 proti červnu 1990 (před zvýšením cen 9. 7.) v ČSFR 157,0 a v srpnu 1991 proti srpnu 1990 byl 130,7. Index cen potravin v červnu až srpnu 1991 proti prosinci 1990 stagnuje na úrovni 126,7 až 127,2, což dokumentuje ustálení cen.

Index cen nepotravinářského zboží v ČSFR se v červnu až srpnu 1991 proti stejnému období předchozího roku pohybuje mezi 186,6 (červen) až 177,4 (srpen) a proti základu z prosince 1990 se ustáluje na hodnotě přibližně 168. Ceny služeb v ČSFR od počátku roku 1991 postupně pomalu rostou. S ohledem na růst cen služeb již v roce 1990 vykazují v červnu až srpnu 1991 proti stejnému období roku 1990 index cen mezi 147,8 až 152 a proti prosinci 1990 index cen mezi 140 až 141,8.

U všech skupin výrobků a služeb je růst spotřebitelských cen vyšší (rychlejší) ve Slovenské republice v porovnání s Českou republikou. Nejvýraznější vzestup cen v ČSFR ze skupin zboží uvedených v tab. V zaznamenávají stavební potřeby (index cen v červnu až srpnu 1991 proti stejnému období předchozího roku je 270,2 až 280,4), paliva (indexy cen červen až srpen 1991 na úrovni 292,8–299,1), dále pak ceny potřeb pro domácnost, obuvi a kožené galanterie, které se zvýšily za rok o 90–100 % (tj. index cen proti stejnému období roku 1990 vesměs mezi 190–200).

Vývoj spotřebitelských cen v roce 1991 se bezprostředně promítá do hodnoty indexů životních nákladů u všech skupin obyvatelstva v roce 1991, které jsou uvedeny v tab. VI. V ČSFR se životní náklady v červnu 1991 proti červnu 1990 (tj. období před zvýšením cen potravin 9. 7. 1990) zvýšily v průměru u skupin rodin dělníci a zaměstnanci o 66,5 % (index 166,5), u rodin družstevníků rolníků

Skupina zboží	Index ke shodnému období 1990 v měs.			Index k prosinci 1990 v měsíci			Index k XII. 1990
	VI.	VII.	VIII.	VI.	VII.	VIII.	I.–VIII.
ČSFR							
Ceny zboží a služeb	171,3	159,1	153,3	149,2	149,2	149,1	142,4
Potravinářské zboží	157,0	136,6	130,7	126,7	127,2	127,0	128,7
– maso a masné výrobky	143,6	124,9	121,8	118,1	118,4	118,8	122,3
– mléko a mléčné výrobky	204,4	148,9	136,5	135,5	136,1	136,7	140,8
– vejce a vaječné výrobky	145,8	135,9	125,3	127,8	123,8	114,2	129,1
– tuky	153,7	114,7	104,9	106,1	105,4	104,8	113,6
– mlýnské, pekárenské a těstářské výrobky	196,9	154,0	142,9	142,6	142,2	142,2	143,6
– cukr, cukrovinky	156,4	149,4	145,9	148,5	147,4	145,8	148,9
– nealkoholické nápoje	151,5	138,0	133,7	134,9	134,6	133,9	135,3
– alkoholické nápoje	126,5	126,4	126,4	125,9	125,8	125,8	126,9
Nepotravinářské zboží	186,6	181,4	177,4	168,4	167,4	167,2	156,5
– textilní zboží	169,5	167,1	166,7	165,0	164,0	163,6	152,9
– obuv a kožená galanterie	199,6	188,9	189,2	184,2	184,0	184,3	166,1
– potřeby pro domácnost	202,7	192,8	193,4	190,2	188,8	189,3	167,4
– stavební potřeby	280,4	270,2	272,8	265,2	260,9	263,3	245,1
– paliva	299,1	296,2	292,8	278,8	278,2	276,7	192,0
Veřejné stravování	168,8	146,3	145,8	145,5	146,2	145,7	145,1
Služby	152,0	148,4	147,8	140,0	140,9	141,8	125,1
– nájemné a komunální služby	163,9	164,8	165,0	163,6	164,7	164,9	127,3
– doprava a spoje	151,1	154,9	155,9	124,9	128,3	129,7	118,3
ČR							
– ceny zboží a služeb	170,2	157,6	153,9	148,0	147,6	147,6	141,2
– potravinářské zboží	156,1	135,1	129,5	125,8	125,9	125,8	127,9
– nepotravinářské zboží	184,8	178,7	174,6	166,1	164,7	164,6	154,4
– služby	150,0	147,8	147,0	139,9	140,7	141,2	124,9
SR							
– ceny zboží a služeb	173,7	162,9	160,0	151,6	152,5	153,2	145,0
– potravinářské zboží	159,9	139,9	133,3	128,3	129,4	128,6	130,0
– nepotravinářské zboží	190,2	186,8	186,3	173,3	172,7	175,7	161,4
– služby	155,4	154,5	151,3	141,4	146,2	144,8	126,7

o 68,5 % a u rodin důchodců o 65,1 %. Nejvýrazněji se na růstu životních nákladů rodin podílí růst nákladů na průmyslové zboží, který je v červnu 1991 (proti červnu 1990) v jednotlivých skupinách rodin od 78,4 % (dělníci a zaměstnanci) do 86,8 % (důchodci).

Proti prosinci 1990 je index životních nákladů rodin v ČSFR v červnu až srpnu 1991 relativně stálý. U rodin dělníků a zaměstnanců jsou životní náklady v tomto období proti prosinci 1990 vyšší přibližně o 44 %, u rodin družstevních rolníků jsou vyšší o 45,3 až 46,5 % a u rodin důchodců jsou vyšší přibližně o 43,5 %.

VI. Vývoj indexu životních nákladů na 1 obyvatele u základních skupin obyvatelstva v ČSFR v roce 1991

Sociální skupina obyvatelstva	Index ke shodnému období 1990 v měs.			Index k prosinci 1990 v měsíci			Index k XII. 1990
	VI.	VII.	VIII.	VI.	VII.	VIII.	I.–VIII.
ČSFR							
Dělníci a zaměstnanci	166,5	154,7	150,7	144,3	144,1	144,2	138,1
Z toho položka:							
– potraviny	166,4	137,3	131,4	127,1	127,1	127,2	128,5
– průmyslové zboží	178,4	173,5	169,1	159,6	158,7	158,7	150,5
– služby	150,0	149,1	149,1	142,5	143,2	143,8	126,9
Družstevní rolníci	168,5	156,5	152,4	146,5	145,3	145,5	139,5
Z toho položka:							
– potraviny	169,9	138,3	132,0	128,5	128,4	128,7	129,9
– průmyslové zboží	181,6	176,3	171,6	160,8	160,0	160,0	150,6
– služby	140,6	138,9	139,0	133,8	134,2	134,6	132,3
Důchodci	165,1	152,6	148,5	143,5	143,5	143,4	136,8
Z toho položka:							
– potraviny	163,3	137,8	131,2	126,1	126,4	126,2	128,0
– průmyslové zboží	186,8	183,5	180,2	173,9	173,2	172,8	160,2
– služby	150,4	150,5	151,1	146,0	146,1	146,6	126,7
ČR							
Dělníci a zaměstnanci	165,7	153,6	149,9	143,5	143,1	143,3	137,5
Družstevní rolníci	167,6	155,7	151,4	144,8	144,3	144,5	138,8
Důchodci	164,1	151,4	147,5	142,6	142,4	142,3	136,2
SR							
Dělníci a zaměstnanci	168,2	157,7	153,8	145,5	146,6	146,8	139,5
Družstevní rolníci	172,7	161,1	157,9	149,1	149,5	150,6	142,6
Důchodci	167,4	156,3	151,8	145,4	147,0	146,4	138,4

Životní náklady u všech sociálních skupin vzrostly poněkud výrazněji v roce 1991 ve Slovenské republice proti České republice. Největší rozdíl v růstu životních nákladů je ve skupině družstevní rolníci, kde nárůst ve SR je přibližně o 5 až 6 procentních bodů vyšší než v ČR (tab. VI), v dalších dvou skupinách je ve sledovaném období růst životních nákladů ve SR (proti ČR) vyšší vesměs o 3 až 5 procentních bodů.

ZÁVĚRY A KRÁTKODOBÉ PŘEDPOVĚDI ZEMĚDĚLSKÉ VÝROBY A SPOTŘEBY

Přibližně dvojnásobné zvýšení cen základních vstupů (položek nákladů výroby) do zemědělství z ostatních odvětví hospodářství v roce 1991 při zachování nákupních cen zemědělských výrobků v tomto roce na úrovni cen roku 1989 a při současném výrazném poklesu objemu nákupu ze zemědělství přibližně o čtvrtinu (proti minulému roku) neumožňuje zemědělským podnikům ani v nejlepších podmínkách při obvyklé výrobní struktuře hospodařit se ziskem. Celkové náklady vý-

razně převyšují nákupní ceny (tržby), za které podniky realizují produkci. Tržby při současných nákupních cenách pokryjí „úspěšným“ zemědělským podnikům v roce 1991 pouze variabilní část nákladů, která je hranicí pro přežití krátkodobé krize.

Vývoj spotřebitelských cen v relaci ke klesající kupní síle průměrného příjmu (a indexu životních nákladů) nevytváří ani minimální podmínky pro oživení spotřebitelské poptávky po potravinářském (a ostatním) zboží. Napjatost rodinných rozpočtů povede naopak ke zvýšení zájmu obyvatel vyrábět potraviny po zaměstnání pro samozásobení (ovoce, vejce, zelenina, brambory, kompoty, šťávy, maso aj.). To vytvoří další tlak na pokles spotřebitelské poptávky.

Přebytek zemědělské produkce s ohledem na setrvačný charakter zemědělské výroby bude trvat i v roce 1992. Je nutné tuto situaci řešit exportem přebytků produkce (přechodně event. i ztrátovým). Pokud by exportní možnosti nebyly trvalé a rentabilní (z dlouhodobějšího hlediska), je nutné vytvořit alternativní program na dočasné vyřazení části zemědělské půdy ze zemědělské výroby tak, aby byla zachována osídlená a kulturně udržovaná krajina i v „útlumových oblastech“ (se současnou nejvyšší ztrátovostí zemědělské výroby).

Analýza bilancí federálního ministerstva hospodářství dochází k závěru o relativním přebytku přibližně 13 % zemědělské půdy (870 tis. ha) v ČSFR v roce 1992 pro zemědělskou výrobu pro vnitřní trh. To předurčuje rozsah útlumových programů výroby, které nejsou zatím rozpočtově ani organizačně zabezpečeny.

Doc. ing. Vladimír Brabenec, RNDr. Pavla Šařecová, VŠZ Praha

K SEDMDESÁTINÁM PROF. ING. KARLA SVOBODY, CSc.

V životní dráze prof. ing. Karla Svobody, CSc., se objevilo další významné životní jubileum, které oslavil 26. října.

Prof. ing. Karel Svoboda, CSc., byl a je známou a výraznou osobností mezi československou i zahraniční zemědělskou a ekonomickou veřejností. Dlouhé období působil úspěšně v zemědělském ekonomickém výzkumu a v zemědělském vysokém školství. Vysoká škola zemědělská v Praze využívá i v současné době jeho bohatých zkušeností, invence, pracovitosti a životní moudrosti. Široká zemědělská a ekonomická odborná veřejnost, která má příležitost být v kontaktu s jubilantem, mu právem pokládá otázku stran receptu na životní elán, pracovní výkonnost a duševní svěžest.

Krátce po absolvování obchodní akademie a po nástupu na praktikantské místo byl spolu s otcem zatčen gestapem. Pro svou odbojovou činnost byl po celé období války vězněn, totálně nasazen a umístěn v různých koncentračních táborech. Koncem války byl vysobožen z Mauthausenu. Toto období hluboce ovlivnilo život jubilanta.

Pracovní a odborná činnost profesora Svobody byla od počátku spjata se zemědělstvím. Podstatné období jeho činnosti je spojeno s Výzkumným ústavem zemědělské ekonomiky, kde zastával funkci zástupce ředitele pro vědeckou práci a vedoucího oddělení. V průběhu tohoto období absolvoval s vyznamenáním Vysokou školu ekonomickou, obhájil jednu z prvních disertačních prací na úseku zemědělské ekonomiky a získal vědeckou hodnost kandidáta ekonomických věd, byl jmenován docentem, vedoucím vědeckým pracovníkem a v roce 1969 profesorem zemědělské ekonomiky.

V letech 1968–1970 působil ve funkci odborného poradce prezidenta republiky. V roce 1970 přechází na Vysokou školu zemědělskou v Praze jako profesor katedry zemědělské ekonomiky a vedoucí výpočetního ústavu. K tomuto pracovišti se váže nejdelší období odborné činnosti profesora Svobody. Základem jeho dlouholeté a úspěšné pedagogické práce byla jeho vlastní rozsáhlá vědecká a výzkumná činnost doprovázená vysokou publikační aktivitou.

Zcela typickým rysem výzkumné činnosti, charakteristickým pro profesora Svobodu, bylo její neomylné zaměření na klíčové problémy dané vývojové etapy zemědělství. Kromě jiného lze připomenout jeho průkopnické práce v oblasti uplatňování matematických metod, výpočetní techniky a produkčních funkcí v zemědělství. O rozsahu jeho vědeckovýzkumné a odborné činnosti svědčí několik desítek knižních publikací a několik stovek odborných a populárních článků na stránkách československého i zahraničního vědeckého i odborného tisku. V této souvislosti je třeba uvést, že profesor Svoboda dokázal jako autor či vedoucí autorských kolektivů připravit řadu zdařilých titulů učebnic, vysokoškolských skript a jiných pedagogických publikací.

Profesor Svoboda byl a je vždy vítaným hostem významných domácích i mezinárodních konferencí a seminářů k problematice zemědělské ekonomiky, a to pro svůj originální a nekonformní přístup v rámci pracovního i společenského programu těchto setkání. Profesor Svoboda mnoho let reprezentoval Československo jako národní delegát ve společné pracovní skupině FAO/ECE/AGRI v Ženevě. O úspěšné reprezentaci svědčí jeho volba za předsedu, eventuálně místopředsedu několika zasedání tohoto významného mezinárodního fóra k ekonomickým problémům evropského zemědělství.

Kromě úspěšné vědeckovýzkumné činnosti a výchovy vysokoškolských studentů je třeba zdůraznit výrazný podíl profesora Svobody na přípravě vědeckých pracovníků. Přitom nemáme na mysli pouze aspiranty či doktorandy jím vedené, ale velký počet mladších či starších pracovníků, kteří využívají jeho konzultací. Do této skupiny patří zcela jistě i velké množství pracovníků ze všech vysokoškolských, výzkumných i jiných pracovišť na úseku zemědělské ekonomiky v rámci celé ČSFR, jejichž výzkumné, kandidátské, habilitační, doktorské a jiné práce jsou profesoru Svobodovi předkládány k posouzení.

Výrazem ocenění odbornosti a zásluh o rozvoj vědy bylo i jeho zvolení dopisujícím členem ČSAZV a řádným členem ČAZ, jakož i členství v celé řadě dalších vědeckých orgánů a institucí. Spolu s našimi čtenáři si též připomeneme jeho dlouholeté úspěšné zastávání funkce předsedy redakční rady časopisu *Zemědělská ekonomika*.

Na tomto místě je obtížné uvést úplný přehled a charakteristiku celoživotní aktivity kteréhokoli člověka. V případě tak činorodé osobnosti jako je profesor Svoboda je to však prakticky nemožné. Můžeme však konstatovat, že profesor Svoboda byl, je a bude výraznou autoritou v oblasti zemědělské ekonomiky.

Jubilantovi přejí spolupracovníci, přátelé a celá odborná zemědělská veřejnost do dalších let pevné zdraví, osobní štěstí, životní optimismus a pracovní elán.

Doc. ing. Miroslav Svatoš, CSc.

REALIZÁCIA EKONOMICKEJ REFORMY V AGROPOTRAVINÁRSKOM KOMPLEXE

Začiatkom školského roka 1991/92 si na Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre pripomenuli 50 rokov od vzniku samostatného vysokého poľnohospodárskeho školstva na Slovensku. V roku 1941 bolo na Odbore lesníckeho a poľnohospodárskeho inžinierstva Vysokej školy technickej v Bratislave otvorené samostatné oddelenie poľnohospodárskeho inžinierstva. 26. júna 1946 sa šiesti absolventi štátnej skúšky zapísali do histórie ako prví poľnohospodárski inžinieri slovenského poľnohospodárskeho vysokoškolského štúdia. V tom istom roku nariadením Slovenskej národnej rady bola ustanovená Vysoká škola poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva v Košiciach, ktorá sa v roku 1952 zrušila a ustanovili sa dve samostatné vysoké školy: Vysoká škola poľnohospodárska v Nitre a Vysoká škola lesnícka a drevárska vo Zvolene.

Rozvojovú základňu celej vysokej školy tvorila od otvorenia VŠP v Nitre v roku 1952 Agronomická fakulta. Pri vzniku VŠP v Nitre bola do nej začlenená i Veterinárska fakulta, predtým samostatná vysoká škola. V roku 1969 sa opäť osamostatnila ako Vysoká škola veterinárska v Košiciach. V roku 1959 bola na VŠP vytvorená samostatná Prevádzkovo-ekonomická fakulta a o 10 rokov neskôr aj Mechanizačná fakulta.

To bola krátka exkurzia do minulosti. Tento jubilejný školský rok 1991/92 kladie do novodobej histórie VŠP v Nitre ďalší medzník. Je to konštituovanie VŠP na školu univerzitného typu a vytváranie podmienok pre predpokladaný viacstupňový systém vysokoškolského vzdelávania.

Pri príležitosti 50. výročia existencie poľnohospodárskeho vysokého školstva na Slovensku Katedra ekonomiky usporiadala 12. septembra 1991 vedeckú konferenciu pod názvom Realizácia ekonomickej reformy v agropotravinárskom komplexe. Súčasťou podujatia boli aj oslavy 30. výročia vzniku katedry.

V úvodnom vystúpení doc. Ing. František Ku z m a, CSc. (VŠP Nitra) účastníkom priblížil *činnosť a výsledky* tohto profilového pracoviska na PEF za uplynulých 30 rokov.

Doc. Ing. Ladislav K l i n k o, CSc. (Prognostický ústav SAV, Bratislava) posúdil *vecné problémy v našom poľnohospodárstve, doterajší priebeh ekonomickej reformy a možné východiská* z daného stavu ekonomickej situácie v APK. Navrhol urýchlene vypracovať rezortný biotechnický a ekonomický projekt opatrení časovej, priestorovej a vecnej regulácie reprodukčného procesu chovu hovädzieho dobytku a oviec a tiež časovo a priestorovo špecifikovaný program hospodársko-politických krokov v cenovej, dotačnej a úverovej oblasti so zameraním na uplatnenie politicky dôslednej stimulácie pozitívnych kvantitatívnych (reštrikcia) i kvalitatívnych (úžitkové zameranie, plemenitba, rast produktivity práce a pod.) opatrení namiesto ekonomickej úhrady strát z nadprodukcie a prírastku nákladov. Na selektívnu reštrikciu rozsahu neefektívnej výroby odporúčal použiť maximum prostriedkov pridelených zo štátneho rozpočtu len v roku 1991 a 1992, potom zastaviť akékoľvek poskytovanie dotácií na úhradu strát vo výrobe a odybe, s výnimkou podpory plnenia mimoprodukčných, hlavne environmentálnych funkcií. Za tým účelom je treba spresniť smernice pre poskytovanie subvencií z prostriedkov štátneho rozpočtu.

Prof. Ing. František T r n k a, CSc. (Československá strana zemедělská) hovoril *o aktuálnych problémoch rozvoja československého poľnohospodárstva*. Vysvetlil funkcie poľnohospodárskej výroby, zaujal stanoviská k tomu, ako má byť perspektívne usporiadaná, upozornil na vývojové trendy a celkovú predstavbu poľnohospodárstva.

Niektoré problémy ekonomickej reformy v poľskom poľnohospodárstve je názov referátu, ktorého autormi sú prof. Dr. hab. Eugeniusz Otoliński, Dr. Inž. Lucjan Strzelc-

zak, Dr. Inž. Edward Ziobro a Dr. Andrzej Kotala (Poľnohospodárska akadémia Krakow).

Doc. Ing. Alojz Podolák, CSc. (VŠP Nitra) je autorom príspevku s názvom *Vývojové tendencie v poľnohospodárstve krajín európskeho spoločenstva*.

O problematike transformácie roľníckych družstiev prednášal prof. Ing. Milan Branický, CSc. (VŠP Nitra).

Nové pohľady na kalkuláciu vlastných nákladov a zisku sú obsahom referátu, ktorého autorom je prof. Ing. Imrich Fogaš, CSc. (VŠP Nitra).

Doc. Ing. Jozef Vácen, CSc. (VŠP Nitra) svoje vystúpenie orientoval na *problematiku kooperačných a integračných vzťahov v agrokomplexe*.

Autori doc. Ing. Peter Bielik, CSc., Ing. Iveta Zentková, CSc. a Ing. Eva Mináriková (VŠP Nitra) v príspevku objasňujú *ziskovú motiváciu a stabilitu podnikateľských subjektov*.

Problematiku efektívnosti služieb v trhovej ekonomike APK analyzoval doc. Ing. Ivan Zoborský, CSc. (VŠP Nitra).

Doc. Ing. Pavol Vaškovský, CSc. (VŠP Nitra) informoval účastníkov konferencie o *predpokladoch prechodu na ekologicko-ekonomické poľnohospodárstvo*.

Ekonomickú efektívnosť alternatívnych systémov hospodárenia v podmienkach trhovej ekonomiky spracovala Ing. Mária Fáziková, CSc. (VŠP Nitra).

Ing. Božena Boreková, CSc. (VŠP Nitra) príspevok zamerala na *zhodnotenie predpokladov efektívnej výroby slnečnice v podmienkach trhovej ekonomiky*.

Doc. Ing. Anna Belajová, CSc., a Ing. Lýdia Kečméthyová (VŠP Nitra) spracovali materiál *o podnikaní s finálnymi výrobkami živočíšnej výroby za vyššie ceny*.

O realizácii živočíšnych produktov z trávnych porastov v trhovom hospodárstve píše doc. Ing. Juraj Lazarčík, CSc. (VŠP Nitra) a doc. Ing. Jozef Vološin, CSc. (Výskumný ústav lúk a pasienkov Banská Bystrica, pracovisko Nitra).

Zástupcovia poľnohospodárskej prvovýroby v otvorenej rozprave upozornili na veľmi vážne problémy, s ktorými v tomto období zápasia.

Zhrnutím jednotlivých referátov a vyzdvihnutím odbornej a spoločenskej úrovne akcie odborný garant doc. Ing. Ivan Zoborský, CSc., konferenciu uzavrel.

V závere konferencie vystúpil rektor VŠP v Nitre doc. Ing. Ladislav Kabát, CSc.

Vedeckej konferencie sa zúčastnili vedúci pracovníci z poľnohospodárskej prvovýroby, potravinárskeho priemyslu a agroslužieb v Slovenskej republike. Zborník vydaný pri tejto príležitosti obsahuje tézy prednášok.

Doc. Ing. Ivan Zoborský, CSc.

K významným předpokladům příštího racionálního vývoje agrárně potravinářského komplexu (APoK) v ČR i v celé federaci patří zvládnutí problémů, které provázejí přechod od administrativně direktivního řízení charakterizovaného imperativně pojatým centralistickým plánem, k systému fungujících tržních ekonomických vztahů. V období, které předcházelo zásadním politickým změnám, iniciovaným celonárodním spontánním vzepětím proti nekompetentní totalitní moci v závěru roku 1989, bylo v naší ekonomice málo prostoru pro realizaci zásad tržních vztahů. S tím úzce souvisí zpoždění, kterým je tato oblast zatížena i ve sféře výzkumu. Před tvůrčími pracovníky, nositeli významného myšlenkového potenciálu, soustředěnými na vysokých školách a pracovištích základního i aplikovaného ekonomického výzkumu, stojí nálehavý úkol: co nejdříve zkonstruovat a k praktické aplikaci nabídnout mechanismy garantující nezbytné předpoklady pro rozvoj funkční tržní ekonomiky.

Cenným příspěvkem orientovaným směrem k naplnění těchto cílů se stala vědecká konference s mezinárodní účastí Tržní vztahy v agrárně potravinářském komplexu, která v závěru měsíce května proběhla na Vysoké škole zemědělské v Praze. Akci, které se zúčastnili zemědělsky orientovaní ekonomové, zástupci odborného školství a řada řídicích pracovníků podniků APoK i institucionalizovaných organizací služeb, po odborné i organizační stránce zabezpečili pracovníci katedry zemědělské ekonomiky.

Aktivní účast profesora W. W. Richardsona z katedry agrární ekonomiky univerzity v britském Manchesteru dodala konferenci mezinárodní punc. Rovněž prof. Bělinský, reprezentant reformního křídla sovětské ekonomické školy, přispěl k oživení průběhu akce. Podklad pro podstatnou část jednání ovšem zcela pochopitelně tvořily referáty vzniklé na katedře zemědělské ekonomiky PEF VŠZ v Praze.

Úvodní referát k tématickému okruhu Utváření tržní rovnováhy v APoK a výživová politika přednesl prof. ing. Jiří Tvrdouň, CSc. Ve svém vystoupení vyšel z teoretického vymezení trhu jako ekonomické kategorie, charakterizoval jednotlivé typy trhu a dotkl se též problémů souvisejících s tržní nerovnováhou. V další části se zabýval některými teoretickými aspekty interakce nabídky a poptávky.

Aktuální problematika výživové a potravinové politiky byla tématem příspěvku doc. ing. Luboše Jiráského, CSc. Připomněl některé dosud přežívající nedostatky výživové politiky minulého období vztahující se zejména ke kvalitě potravinářských produktů a zdůraznil potřebu usměrňování poptávky s cílem přiblížení se k normě racionální výživy. V té souvislosti upozornil na roli indikativního plánu a připomenul význam popularizace, propagace a reklamy.

Aspekty agrární politiky v podmínkách fungujících tržních vztahů západoevropských zemí se zabýval doc. ing. Miroslav Svatoš, CSc. Zdůraznil, že agrárně politické cíle nutno chápat jako podcíle národohospodářských cílů. Úspěšná agrární politika přináší kladný efekt nejenom agrárnímu sektoru, nýbrž celému národnímu hospodářství a ve svém finálním projevu i společnosti jako celku.

Úvod k druhému bloku referátů zabývajících se uplatňováním tržních vztahů v podnicích APoK, obstaral rozsáhlým, vysoce fundovaným teoretickým výkladem doc. ing. Vladimír Krotl, CSc. Na jeho referát navázala doc. ing. Eva Rozsochatecká, CSc., výkladem *možných forem odměňování v podmín-*

kách tržní ekonomiky. Doc. ing. Jaroslav Homolka, CSc., přednesl příspěvek *k transformaci zemědělských podniků z hlediska tržních vztahů.* Charakterizoval výchozí situaci a nastínil možné směry transformace státních podniků v APOK a zemědělských družstev. Zabýval se významem privatizačních projektů a krátce se zmínil i o legislativních předpokladech procesu transformace.

Pro účastníky semináře byl mimořádně přínosný referát prof. W. W. Richardsona. Jeho informace *o organizaci britského agrokomplexu a o nejvýznamnějších zájmových sférách britského zemědělského výzkumu,* ať již probíhajícího pod přímou patronací univerzit či zastřešeného britským ministerstvem zemědělství, je zvláště v době, kdy i v ČSFR se rozbíhá privatizace a úvahy o rodinných farmách dostávají reálné kontury, velmi cenná.

Podstatnou část svého vystoupení prof. Richardson věnoval přiblížení dvou metod, které využívá ekonomický výzkum na jeho univerzitě. Jedná se o *WHOLE FARM ANALYSIS* a *GROSS MARGIN ANALYSIS* (volně lze interpretovat jako „celofaremní analýza“ a „analýza hrubého zisku“). Metodiku demonstroval na příkladu dvou farem, z nichž jedna je specializovaným mléčným hospodářstvím, druhá pak reprezentuje rodinný podnik s orientací na rostlinnou výrobu bez užší specializace. Stručně a poněkud zjednodušeně lze konstatovat, že cílem uvedených metod ekonomického výzkumu je dopracovat se na základě analýzy podkladového materiálu soustředěného z farem k návrhu takových změn ve výrobní struktuře, které přispějí k optimalizaci zisku dané konkrétní farmy – záležitost nesporně zajímavá a významná i pro potenciální zájemce o soukromou podnikatelskou činnost v našem zemědělství, popř. v agrokomplexu jako celku.

Snahy o reformu ekonomiky jsou v období po dubnu 1985 zřejmé i v SSSR, byť dosud nejde o do té míry razantní reformu, jakou nastoupily některé středoevropské, popř. východoevropské země bývalého sovětského bloku (ČSFR, MR, PR). *S pokusy o ekonomickou reformu agrokomplexu a s problémy, které ji provázejí,* seznámil účastníky semináře jeden z představitelů sovětské reformní ekonomické školy prof. Bělinický.

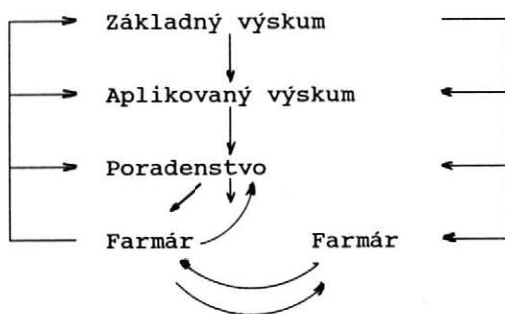
V současné vývojové fázi nebylo v možnostech organizátorů konference účastníkům předložit hotovou a praxí ověřenou koncepci přechodu od byrokratickými metodami řízeného agrokomplexu k fungujícím, plně rozvinutým tržním vztahům. Účastníci si na svá pracoviště neodváželi ani návod na bezproblémový průběh transformace stávajících zemědělských podniků a na hladký postup procesu privatizace. Přesto však iniciativa pracovníků katedry zemědělské ekonomiky PEF VŠZ v Praze zasluhuje ocenění. Podobné akce, umožňující setkání a konstruktivní výměnu názorů pracovníků školství, resortního výzkumu a praxe, jsou v současném složitém období mimořádně důležité a mohou významným způsobem přispět k racionálnímu řešení nahromaděných problémů, které nesnese dalších odkladů.

Ing. Miroslav Dítě, VÚCHP Kostelec nad Orlicí

VÝZNAM, FUNKCIE A SYSTÉM PORADENSKÝCH SLUŽIEB V POĽNOHOSPODÁRSTVE HOLANDSKA

Systém poradenských služieb v holandskom poľnohospodárstve dosahuje jednu z najvyšších úrovní na svete. Informácie k farmárom tejto krajiny sa prenášajú štyrikrát rýchlejšie ako napr. v USA. Systém prenosu poznatkov k farmárom sa vôbec považuje za jeden z najvýznamnejších faktorov holandského poľnohospodárstva.

Vývoj a aplikácia poznatkov prechádzajú cez štyri články. V prvom rade ide o základný výskum, na ktorý nadväzuje aplikovaný výskum, ďalším článkom tohto reťazca je poradenstvo. Holandskí farmári si pritom vzájomne odovzdávajú informácie získané z rôznych zdrojov v tzv. študijných kluboch (obr. 1).

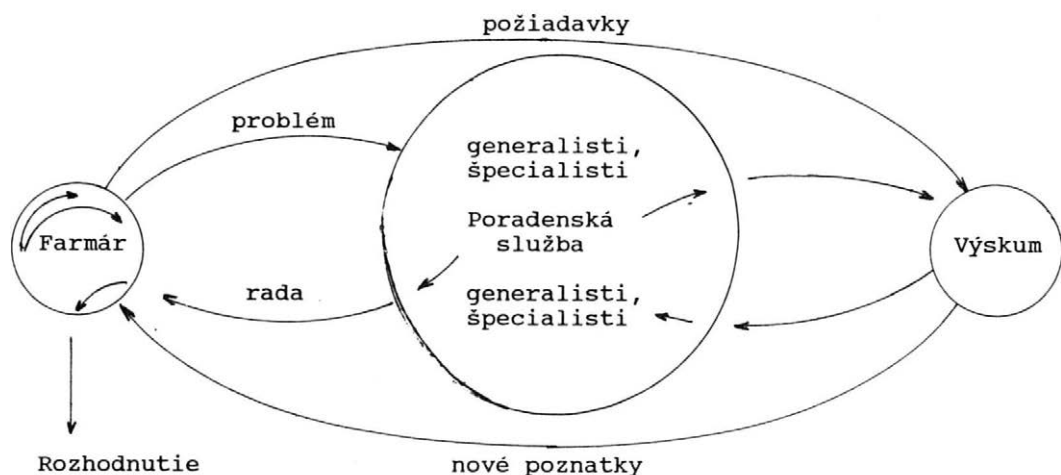

1. Vývoj a aplikácia poznatkov

Prenos poznatkov zabezpečujú vzdelávacie inštitúcie a poradenská služba, ktorá môže mať štátny, ale aj privátny charakter. Od 1. 1. 1990 došlo k závažnej reorganizácii holandského poradenstva. V tomto období boli početné poradenské kancelárie privatizované. Šlo predovšetkým o organizácie určené pre farmárov pôsobiacich v záhradníctve. Celkove sa uvažuje s tým, že do roku 1993 budú všetky poradenské formy v oblasti poľnohospodárstva privatizované.

K tomuto kroku dochádza z toho dôvodu, že aj v poradenstve dochádza k rozvoju. Pôvodná štruktúra holandského poradenstva bola koncipovaná v čase, keď dominovalo presvedčenie, že kvalitné a časovo aktuálne informácie o nových technológiách v poľnohospodárstve môžu byť farmárom poskytnuté len z vlády. Dnes je samozrejmou, že rozvoj poznatkov a ich rozširovanie predstavuje komplex problémov, na ktorých participujú mnohí partneri, a je preto veľmi zložitý sústrediť ich na jednom mieste — napr. na Ministerstve poľnohospodárstva a rybárstva.

Ponímanie systému poradenstva v Holandsku je koncipované integračne. Poznatky musia byť prenesené, ale aj transformované. Poradenská služba musí byť schopná sklbiť funkcie rozdielnej filozofie vedy a prvovýroby. K tomu, aby tieto informácie boli účinné, je potrebné zabezpečiť početné informačné kanály, ktorými prúdia potreby farmárov k výskumným centráм a k poradenským službám (obr. 2), ale aj poznatky získané výskumom k farmárom. Priamy komunikačný kanál medzi výskumom a praxou nebýva pre farmára zrozumiteľný a z jeho pohľadu môžu byť vedeckovýskumné výsledky hodnotené ako abstraktné. Z toho dôvodu je potrebné generalizovať súhrn jedinečných poznatkov rôznych inštitúcií do komplexného systému, ktorý je pre farmára účelný.

2. Systém poradenstva

Pracovníci poradenských centier, ktorí sa podieľajú na získavaní nových informácií, sú vo svojom odbore predovšetkým špecialisti, zatiaľ čo poradcovia, ktorí prichádzajú do styku s farmármi, sú univerzalisti.

Úlohou poradenských centier je zvyšovať poznatkový systém svojich klientov tak, aby farmári a ich rodiny dosahovali príjem, ktorý im umožní progresívne hospodárenie a akceptovateľné životné podmienky.

PORADENSTVO A RADA

Holandský farmár predstavuje v jednej osobe manažéra, ale aj manuálneho pracovníka. Ako od manažéra sa na jednej strane od neho vyžaduje komplex poznatkov, ktoré využíva pri rozhodovaní, na strane druhej ako od manuálneho pracovníka sa od neho vyžaduje komplex zručností. Pri rozširovaní poznatkového systému farmára je potrebné rešpektovať typ rozhodnutí, ktoré musí farmár vykonávať. Ide predovšetkým o rozhodnutia operačné, taktické a strategické. Podľa potreby sa potom uplatňujú rôzne formy a metódy práce.

Forma spolupráce s farmármi sa môže uskutočňovať tromi cestami: na individuálnom základe, v študijných skupinách farmárov a v masmédiách. Medzi základné metódy práce sa zaraďujú návštevy, telefonická spolupráca, písomný styk,

diskusie, kurzy, prednášky, exkurzie, spolupráca prostredníctvom počítačov a analytické správy.

Priama poradenská činnosť môže byť pravidelná a nepravidelná. Pri pravidelnej poradenskej činnosti poradca pravidelne navštevuje farmára a konzultuje s ním odborné otázky (jedenkrát v mesiaci), zatiaľ čo pri nepravidelnej poradenskej činnosti ide o stretnutie vyvolané na základe konkrétnej potreby farmára. Poradenstvo sa vo všeobecnosti považuje za poznatok, ktorý ak je správne aplikovaný, prináša farmárovi veľké zisky.

Holandský farmár nachádza veľa ciest, ako získať účelné informácie pre hospodárenie. Jedenkrát v týždni alebo v mesiaci získava časopis o všeobecnom hospodárení, zatiaľ čo denníky sú špecializované na jednotlivé odvetvia výroby. Farmárske organizácie alebo družstvá ponúkajú svojim členom periodiká, ktoré obsahujú informácie o najnovších technológiách, zásadách poľnohospodárskej politiky a o rozvoji trhu.

Na stredných poľnohospodárskych školách sa pre farmárov organizujú krátkodobé osviežovacie kurzy z technicko-technologických problémov, alebo kurzy zamerané na farmmanagement, pričom pre začínajúcich farmárov sa organizujú osobitné kurzy. Okrem učiteľov stredných škôl prednášky na týchto kurzoch zabezpečujú aj poradcovia a zástupcovia rôznych farmárskych organizácií (napr. Poľnohospodárska komora alebo Komoditný výbor). Na tvorbe programov kurzu sa bezprostredne podieľajú poradenské firmy.

Podniky alebo družstvá, ktoré zabezpečujú farmy vstupmi (krmivá, poľnohospodárska mechanizácia a marketing), zamestnávajú poradcov, ktorí priamo spolupracujú s farmármi a poskytujú im rady. V záhradníctve sú dokonca už zriadené komerčné kancelárie, ktoré sú špecializované na produkčný monitoring. Tieto skupiny kontraktujú štvordňové obslužné návštevy. Spravidla bývajú títo poradcovia špecializovaní len na jeden aspekt hospodárenia – na krmivá, na ochranu rastlín – monitorovanie, na pozberové technológie, na konštrukciu skleníkov a pod.

Farmárske organizácie (družstvá, obchodná komora, komoditné výbory) zamestnávajú tzv. sociálno-ekonomických poradcov, ktorí poskytujú rady z oblasti mimotechnologických záležitostí, ako je napr. uzatváranie dohôd, legislatívne úkony, účtovníctvo, dane, dedičné otázky, poľnohospodárska obchodná koncovka atď. Táto služba je s voľným poplatkom dostupná pre všetkých farmárov. Polovicu nákladov tejto poradenskej služby subvencuje štát.

Rozhodujúcu úlohu v systéme poradenských služieb zohráva štátna poradenská služba, ktorá je postupne privatizovaná. Pracovníci štátnej poradenskej služby disponujú všeobecným prehľadom, dokážu zaujímať postoje k objektu rady z technických, ale aj ekonomických aspektov. Ich rady nesmerujú len ku komerčným záujmom. Externí poradcovia pôsobia v 61 oblastných tímoch, pričom v jednom tíme pracuje 10–12 expertov pre farmmanagement. Každý tím pokrýva určitú farmu a určité odvetvie výroby (napr. mliečne farmy) v rôznych oblastiach štátu, a to do takej miery, do akej farmár o rady tímu stojí.

Štátna poradenská organizácia je označovaná ako DLV. Do roku 1990 boli náklady na štátnu poradenskú službu úplne subvencované štátom a od roku 1990 do roku 2002 si 50 % nákladov bude hradiť samotný farmár. Rozdiel bude hradiť štát, avšak v sprostredkovanej podobe tým, že hodnota tohto príspevku bude získaná od farmárov prostredníctvom daní zo zisku a zo všeobecných poplatkov.

Pôvodne štátna poradenská služba a jej pracovníci patrili medzi líderov v oblasti poradenstva, dnes však už nielen oni sú zdrojom informácií. Napriek tomu zaujímajú strategické postavenie pri výstavbe poznatkovej siete svojím prepojením na výskum, vzdelávanie a na tvorcov poľnohospodárskej politiky.

PORADENSTVO A VÝSKUM

Poľnohospodársky výskum je medzinárodnou záležitosťou. Na základný výskum je zameraná Poľnohospodárska univerzita vo Wageningene a 19 ďalších výskumných ústavov v Holandsku. Výskum je nielen objektom snaženia tímu odborníkov, ale je predovšetkým problémovo orientovaný. Zameriava sa najmä na potreby holandských farmárov. Problémová orientácia holandského výskumu smeruje k ochrane rastlín, k mechanizácii alebo k zúrodňovaniu pôdy. Výstupy týchto výskumných tímov sú veľmi dôležité pre rozvoj poľnohospodárstva, aj keď majú niekedy dlhodobejší prejav účinnosti, hoci holandský farmár by jeho výsledné efekty chcel pociťovať okamžite.

Túto funkciu plní ďalších 11 experimentálnych staníc, ktoré sú zamerané na aplikovaný výskum (napr. experimentálne stanice pre výskum mliečnych fariem, skleníkové záhradníctvo, cibulovité kvety alebo ovocinárstvo). Každá stanica koordinuje svojím výskumom 2 až 6 regionálnych experimentálnych fariem. Inovácie sa testujú v reálnych rozmeroch poľnohospodárskej farmy a hodnotí sa nielen ich technický prejav, ale aj ekonomická výhodnosť. Výsledky musia byť akceptovateľné farmármi a musia riešiť ich problémy z komplexného hľadiska. Po odskúšaní môžu byť nové poznatky doporučené farmárom.

V záujme skrátenia cesty prenosu poznatkov od výskumu k farmárom sú v experimentálnych staniciach umiestnení špecialisti zodpovední za rozvoj určitých poznatkov, ktorí zabezpečujú rozvoj väzieb medzi výskumníkmi a poradcami. Tieto tímy sa teraz formujú na informačné poznatkové centrá (IKC). Každý predmetový špecialista bol začlenený do takéhoto tímu, ktorý je umiestnený v príslušnej experimentálnej stanici. Takýto tím je zodpovedný za integráciu výskumu a praxe. Členovia tímov pravidelne informujú oblastné poradenské tímy o nových poznatkoch, a to prostredníctvom pravidelných porád s poradcami z poradenských centier, ktorí potom zabezpečujú prenos poznatkov na farmárov. Tímy sú vybudované ako centrálna jednotka s opornými sekciami, ktoré vychádzajú z poradenstva a z informatiky. V Holandsku sú dve informačné poznatkové centrá, jedno je pre tradičnú rastlinnú výrobu a pre záhradníctvo, zatiaľ čo druhé je určené pre živočíšnu výrobu.

PORADENSTVO A VZDELÁVANIE

Pôvodne sa poľnohospodárske vzdelávanie členilo do štyroch úrovní, a to od technických poľnohospodárskych škôl až po univerzitu. Poradcovia pôsobiaci v poradenských centrách musia byť najmenej absolventami Colleges (absolventi získavajú titul Ing.)

Veľa škôl ponúka pre farmárov rôznorodé krátkodobé kurzy. Účasť poradcov na týchto kurzoch už bola uvedená. V Holandsku je postupne viac a viac škôl koncentrovaných v tzv. Poľnohospodárskych vzdelávacích centrách (AOC), ponúkajúcich viac ako jeden typ vzdelania a na dvoch úrovniach. Vybudovanie kontaktov medzi vzdelaním a poradcami je v súčasnom období zabezpečované externými tímami kancelárií, ktoré sa nachádzajú v týchto centrách.

Praktické vzdelávacie centrá pre farmárov sú budované tak, aby mohli ponúknuť kurzy pre všetky úrovne poľnohospodárskeho vzdelania. Tieto centrá sú vybavené komplexnými demonštračnými bázami. Popri skupinových formách vzdelávania môže byť ponúknutá aj individuálna forma zvyšovania poznatkovej základne. Poľnohospodárske vzdelávacie centrá sú v úzkom spojení aj s experimentálnymi, alebo s demonštračnými farmami, na ktorých sa uskutočňuje prax na základe uzatvorených kontraktov.

Triptych poradenstvo, výskum a vzdelanie plní významnú úlohu pri rozvoji poľnohospodárstva. Ministerstvo poľnohospodárstva a rybnárstva preto iniciuje spoluprácu týchto troch zložiek.

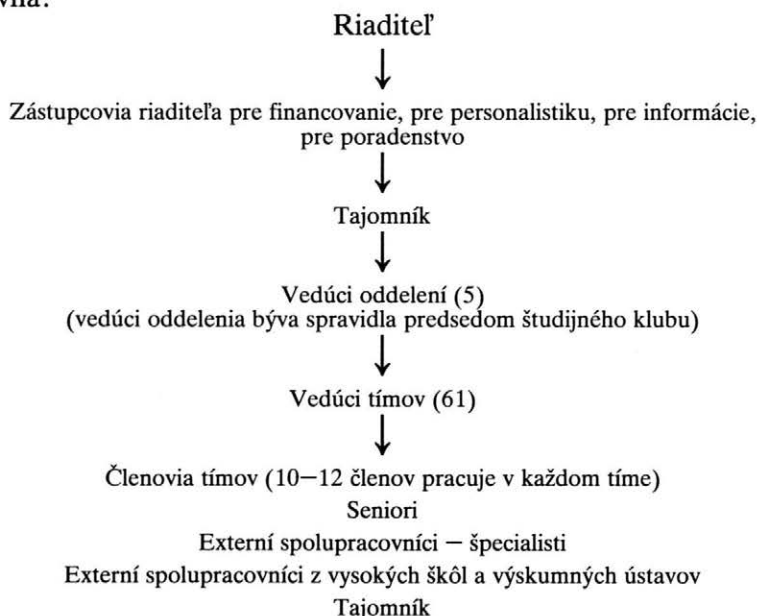
ORGANIZAČNÁ ŠTRUKTÚRA ŠTÁTNEJ PORADENSKEJ SLUŽBY V POĽNOHOSPODÁRSTVE HOLANDSKA A SYSTÉM JEJ PRÁCE

Jednou z najväčších poradenských firiem s vládnu pôsobnosťou je DLV, ktorá vo svojom poradenskom rozpätí zahŕňa až 8 000 farmárov. V jej čele je deväťčlenný výbor, ktorý pozostáva zo štyroch zástupcov Ministerstva poľnohospodárstva a rybnárstva a z piatich zástupcov poľnohospodárskych organizácií. V čele výboru je predseda, ktorého na základe návrhu poľnohospodárskych organizácií menuje minister.

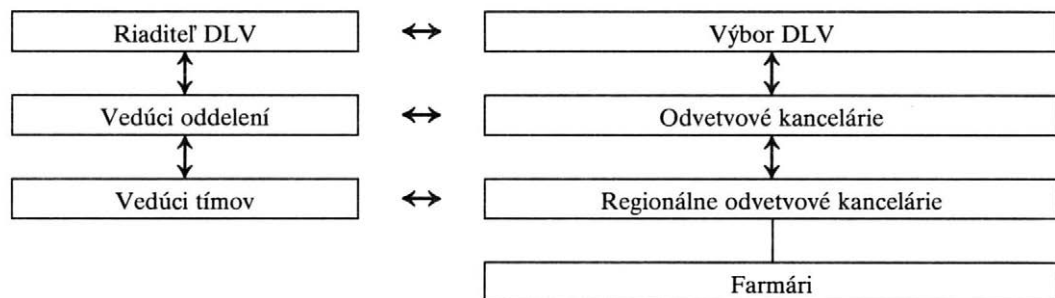
V rámci DLV pôsobí 12 odvetvových kancelárií, pričom v každej z nich pracuje 10 až 12 členov. Z tohto počtu je desať zástupcov z poľnohospodárskych organizácií a dvaja sú zástupcami Ministerstva poľnohospodárstva a rybnárstva. V každej odvetvovej kancelárii pracuje tajomník. Úlohou odvetvových kancelárií je poskytovať rady v oblasti poradenstva o prioritách a o financovaní.

Okrem toho v základnom členení vládnej poradenskej služby ešte funguje 61 regionálnych odvetvových kancelárií s 10 až 12 členmi pôsobiacimi v poľnohospodárstve a v poľnohospodársko-technických organizáciách.

Popri volených a menovaných orgánoch či funkčných miestach úlohy v rámci poradenskej firmy DLV vykonáva tím pracovníkov, pričom ich interná organizácia je nasledovná:

Organizačná a riadiaca štruktúra DLV:

Poradenská firma DLV poskytuje priame rady farmárom a technicko-ekonomické informácie. Poradenská firma ďalej usmerňuje farmárov v oblasti zamestnávateľskej, ale najmä v tržnej orientácii. Napr. zdôrazňuje sa, že žiadne iné hodnoty nie sú pre farmára hodnotami, iba tie, ktoré sú trhom uznané (trhové hodnoty).

Práca firmy je založená na poskytovaní objektívnych informácií – rád. Objektivita je založená na verifikovaných výsledkoch. Poradenskú činnosť môžu vykonávať iba seniori. Mladší poradcovia (do troch rokov od nástupu k poradenskej firme) pôsobia len v pozícii pozorovateľov. Poradenská firma je nezávislou organizáciou, nemá žiadne väzby ku komerčným cieľom alebo k cieľom poľnohospodárskej politiky. Vyznačuje sa pritom značnou pružnosťou pri poskytovaní rád, pri získavaní nových poznatkov a pri preorientovaní sa na nové problémy. Veľkú pozornosť venuje sledovaniu vývoja cien ku kvalite produkcie, pričom celkový charakter práce firmy má predovšetkým produkčný ráz (80 % celkového času). Administratívnym otázkam poradcovia venujú len 20 % času.

Získavanie a odovzdávanie nových poznatkov má svoje vstupy a výstupy. Medzi vstupy pri poznatkoch sa zaraďuje vzdelávanie, výskum a farmári, zatiaľ čo výstupy sú reprezentované samotnými farmármi, výskumom (novými prioritami), vzdelávaním, organizáciami v poľnohospodárstve a poľnohospodárskou politikou vôbec.

Kontrolné kritériá hodnotiace disponibilitu pracovníka pôsobiť v poradenskej firme sú nasledovné:

- dokázať riadiť farmu ako výrobnú a ekonomickú jednotku;
- disponovať komplexnými poznatkami, schopnosťou posúdiť všetky ekonomické a technické súvislosti napr. v prípade, že sa zavedie jedna podstatná alebo menej podstatná zmena, čo to bude znamenať v podmienkach konkrétnej farmy.

FUNGOVANIE POZNATKOVÉHO SYSTÉMU

Úspech pozoruhodnej inovačnej kapacity holandského poľnohospodárstva podmieniajú dva dôležité faktory. Po prvé dôležitá je skutočnosť, že informačný tok medzi rôznymi prvkami poznatkovej siete je vysoko organizovaný. Vláda investovala ekonomicky výrazné prostriedky do poznatkovej infraštruktúry, a to ako do celku. Holandská skúsenosť potvrdzuje, že tieto investície mali vysoký podiel návratnosti.

Druhý faktor, aspoň tak dôležitý ako prvý, spočíva vo väzbách medzi vládou, farmárskou komorou a komoditnými výbormi. Farmár je členom viacerých organizácií. Napr. v záhradníctve je 99 % farmárov členmi aukcií, 90 % sociálno-eko-

mických organizácií, 70 % technických organizácií (výmena poznatkov), 90 % bankovníckych družstiev, 60 % poisťovníckych a 50 % je členmi účtovníckych družstiev. Sociálno-ekonomické organizácie znamenajú členstvo v poľnohospodárskej komore alebo v komoditných výboroch. Okrem toho holandský farmár je členom aspoň jednej z troch farmárskych jednotiek — katolíckej, neutrálnej alebo protestantskej. Všetky zásadné materiály a rozhodnutia vlády sú vopred diskutované v uvedených organizáciách.

V poslednom čase farmári participujú na jednej z viacerých profesných asociácií, akou je napr. asociácia mladých farmárov a žien poľnohospodárov. Tieto asociácie pracujú vždy pod strechou niektorých zo spomenutých sociálno-ekonomických organizácií.

Významnou formou rozširovania poznatkov sú študijné kluby. V Holandsku pôsobia tisíce klubov, v ktorých pracuje 10 až 40 farmárov teritoriálne a výrobné unifikovaných. Farmári sa v študijných kluboch pravidelne stretávajú, porovnávajú si svoje výsledky, organizujú študijné exkurzie alebo pozývajú expertov do diskusie k určitým problémom. Osobitne v záhradníctve sú tieto kluby veľmi aktívne. Zrejme vedomie, že záhradníctvo je zo strany vlády len hmlisto subvencované, spôsobuje intenzívne združovanie v študijných kluboch a rapídny rozvoj tohto odvetvia poľnohospodárstva.

Vláda, farmári a agrobyznys sú si vedomí úzkej vzájomnej závislosti pri rozvoji poľnohospodárstva. Poznatkový systém preto nemôže byť monopolizovaný jediným partnerom. Poznatkový systém musí byť vybudovaný tak, aby bol dosažiteľný pre každého farmára a každý reprezentant ktoréhokoľvek prvku poznatkového systému musí byť pripravený k tomu, aby prispel čo najúčinnejšie do poradenských služieb.

Holandské poľnohospodárstvo sa vysoko rozvinulo za situácie a v čase, kedy vláda vkladala výrazné investície do poľnohospodárstva. Okrem toho vláda výrazne podnecovala aj rozvoj poznatkov v poľnohospodárstve tak, aby boli v čo najtesnejšej blízkosti k holandským farmárom. Podpora výskumu, vzdelania a poradenstva zo strany štátu je ešte stále výrazná, avšak tieto aktivity postupne nadobúdajú funkcie služieb, ktoré sa stávajú stimulátorom ostatných zložiek v rezorte poľnohospodárstva. Tento kvalitatívny posun úlohu troch zložiek poznatkového systému značne sťažil. Nové služby v podobe privatizovaného poradenstva a IKC musia dokázať, že ich prostredníctvom sa v novej situácii budú vytvárať nové hodnoty.

Doc. Ing. Mária Kadlečíková, CSc., VŠP Nitra

Již celá desetiletí je cílem agrární politiky státu a vědeckých institucí na východě i na západě zvyšování produktivity práce v zemědělství. Při klesajících cenách zemědělských výrobků je třeba, aby se zvyšování hektarových výnosů, resp. výnosů na jednotku výroby do- cílovalo s co nejmenším počtem lidí. Vedoucí pracovník statistického oddělení Evropských společenství (ES) stanovil prognózu 15 tun pšenice na hektar a 8 000 litrů mléka na dojnici a položil otázku, kolik hektarů stačí při těchto výnosech k zásobování evropského oby- vatelstva.

Abychom si dobře rozuměli: 15 tun pšenice na hektar a 8 000 litrů mléka na dojnici si lze docela dobře představit, je možné jich docílit. Další snížení výrobních nákladů zvýšeným vkladem technologie je možné a klesající ceny zemědělských produktů jsou realitou agrární politiky ES. S ohledem na tyto možnosti je naléhavě třeba zvažovat předpoklady a důsledky takové koncepce zemědělství, o níž se mezi odborníky diskutuje jako o agro- byznysu. Jen ten, kdo vidí důsledky vývoje odpovídajícího vyspělé zemědělské ekonomice, může dát odpověď na mnohem důležitější otázku: Chce zemědělský výrobce a chce společ- nost jako spotřebitel tyto maximální výkony? Chce rolník pracovat v „agrární fabrice“ a chce spotřebitel kladoucí důraz na kvalitu kupovat své potraviny z „agrární fabriky“, chtějí být výrobci a spotřebitelé plně integrovanými součástmi koncepce agrobyznysu?

Tuto otázku smí a musí položit např. sociolog. Protože však její zodpovězení závisí na představách a požadavcích jedince a společnosti, nemůže na ni sociolog vědecky fundovaně odpovědět. Sociolog nezná cíle lidského konání a sám od sebe je nemůže stanovit. Je však jeho povinností poukázat na určité skutečnosti a jevy a nabídnout je jako pomoc při rozho- dování. Ekonomové a přírodovědci to mají v tomto případě snad jednodušší. Vědí velmi přesně, jak se dá produkovat větší množství při klesajících cenách. Vědí, co se musí stát, aby se koncepce agrobyznysu uskutečnila. Znají jednoduché recepty, jimiž se může každý řídit, a seznamují s nimi. Jsou to:

- odchod pracovních sil ze zemědělství a využívání techniky (změna kombinace faktorů);
- provozování zemědělství jako vedlejší výdělečné činnosti (sociálně ekonomická diferenciacie obhospodařování půdy);
- zánikání malých farem na straně jedné a budování zemědělských podniků o velké rozloze a s vysokým obratem, které by byly výlučným zdrojem příjmů, na straně druhé (di- ferenciacie a specializace podniků);
- integrace zemědělství s dodavatelskými a odběratelskými odvětvími hospodářství a obchodu v jediný velký svazový systém – agrobyznys.

VÝVOJ A TECHNOSTRUKTURÁLNÍ FORMY ORGANIZACE V PRŮMYSLOVÉ EKONOMICE

Kdo chce správně stanovit prognózu již se rýsujícího i budoucího vývoje zemědělství, musí provést diagnózu vývoje probíhajícího v industriální společnosti. Tento vývoj je cha- rakterizován soustavně se zvyšujícím hospodářským růstem, technologickým pokrokem a téměř permanentní spirálou mezd a cen. Trvale se zvyšující produktivita práce vede ke stále vyššímu společenskému produktu na jednoho obyvatele a ke stále vyšším kapitálovým vkladům na jednotku výroby. To má dalekosáhlé důsledky:

1. Doba velkých podnikatelských osobností je za námi, rozhodování v ekonomicko-podnikatelské oblasti se opírá o velké množství dílčích informací, na nichž již nepracují samostatně jedinci, ale jsou předmětem analýzy, posuzování a hodnocení celých pracovních týmů. Pomocníkem při rozhodování se stále výrazněji stává počítač.

2. Na základě kombinace vysoce specializovaných odborných znalostí řeší všechny technologické problémy výroby, distribuce a prodeje průměrně nadaní a rozhodně nijak geniální lidé.

3. Kapitálové vklady spojené s moderní průmyslovou výrobou nutí k plánování a ovlivňování okolního prostředí. Vede to však nejen k ovlivňování nabídky a poptávky, ale dokonce to v sobě skrývá i nebezpečí manipulace společnosti v téměř všech oblastech života.

4. Současně se hospodářská moc oprošťuje od vlastníka kapitálu. Přechází na skupinu schopných lidí vybavených vším potřebným k udávání směru. Vlastníci kapitálu mohou její rozhodnutí pouze ratifikovat. Dnes se tak činí tím, že se anonymní hlasovací právo četných drobných akcionářů přenáší na banku, která potom na schůzi akcionářů váže ratifikaci na výsledek ekonomické analýzy. Organizační aparát, který významně ovlivňuje tato skupinová rozhodnutí, nazývá americký ekonom Galbraith *technostrukturou*.

5. Tento vývoj naznačuje, že v budoucnosti ovládne veškeré hospodářství několik velkopodniků s hluboce členěnou technostrukturou. Současně se omezí možnosti rozhodování zbývajících podnikatelských závodů, stále ještě řízených jediným podnikatelem, které budou označovány jako středostavovské podniky.

Nikoli moc vlastníka kapitálu, ale hospodářská moc technostruktury s manipulací poptávky potom vyřadí do značné míry tržní mechanismy. To donutí stát, přejímající rovněž stále výrazněji technostrukturální organizaci, k tomu, aby globálním plánováním a hospodářsko-politickými zásahy v duchu sociální tržní ekonomiky reguloval nabídku a poptávku a zajišťoval konkurenci.

VÝVOJ TECHNOSTRUKTURÁLNÍCH FOREM ORGANIZACE V ZEMĚDĚLSTVÍ KONCEPCE AGROBYZNYSU

Pokusíme-li se do těchto vývojových linií začlenit zemědělství jako v současné době jediný dosud oligopolisticky organizovaný sektor ekonomiky, připadá nám zpočátku jako téměř nemyslitelné, že by jednotlivý zemědělský podnik — rodinná farma — dospěl k technostrukturálně proorganizovanému objemu výroby určujícímu trh. I zemědělské velkopodniky, z hlediska struktury, organizace i technologie optimálně produkující na bázi nejmodernějších poznatků, tak jak jsou rozšířené ve formě zemědělských družstev, státních statků a jejich sdružení do kombinátů v dřívějších socialistických zemích, nutno zařadit mezi středostavovské podnikatelské závody.

Lze si ovšem představit, a již se to také začíná jasně projevovat, že dovedení dodavatelského průmyslu k technostrukturální dokonalosti významně zmanipuluje poptávku zemědělských výrobců. Dnes to platí pro nákup průmyslových hnojiv, pesticidů a pro nákup strojů. V poslední době to však platí již i pro osiva, krmiva a v živočišné výrobě pro chovná zvířata, tedy pro oblasti, které zabezpečují vysoce specializovaní zemědělské výrobci jako vstupy.

Na druhé straně se na úseku odbytu zemědělských výrobků manipuluje, standardizuje a centralizuje poptávka po potravinách tím, že je v potravinářském průmyslu stále víc „vyspělých podniků“, že se zvětšují dimenze obchodu potravinami a ten uplatňuje vlastní strategii trhu. Tím se do značné míry — přinejmenším pokud jde o zemědělské výrobce a finální spotřebitele — vyřazují tržní mechanismy.

Změny podnikových a sociálně ekonomických struktur příjmů

Diferenciační proces probíhající v zemědělství od poloviny 50. let a dělicí zemědělské podniky na farmy s nízkým obratem a malou rozlohou na straně jedné a podniky s vysokým obratem a velkou rozlohou na straně druhé začal u farem do 10 ha zemědělské půdy, během doby se přenesl na farmy kategorie od 10 do 20 ha a nyní se dočasně zastavil u farem nad 30 ha zemědělské půdy.

V SRN probíhal tento proces regionálně směrem sever—jih. Z interního podnikového hlediska byl závislý na formách hospodaření a na stáří vedoucích pracovníků podniků, externě byl usměrňován nabídkou alternativní výdělečné činnosti mimo zemědělství s časovými a regionálními posuny jednotlivých fází.

Krok za krokem se měnila sociálně ekonomická struktura příjmů rodinných farem. V roce 1989 bylo obhospodařováno již jen asi 60 % farem představujících 87 % využívání zemědělské půdy na území SRN jako výlučný zdroj výdělku, 13 % půdy připadá na 40 % farem obhospodařovaných jako vedlejší zdroj příjmů. Dvě třetiny rodinných farem mají kromě výnosu ze zemědělství i příjmy z nezemědělské činnosti.

Směry vývoje podnikové organizace

Diferenciační procesy probíhající ve struktuře podniků a v příjmové struktuře byly prováděny změnami v intenzitě obhospodařování, specializací, koncentrací a zvyšováním vkladu kapitálu. Spolu se zvětšováním rozlohy se zejména u farem představujících výlučný zdroj příjmů projevuje výrazné zvyšování výkonnosti výroby a stoupající vybavenost zdroji:

— Produkce obilí v přepočtu na jednu farmu se zvýšila proti roku 1950 v roce 1990 na šestinásobek.

— Produkci krmiv v přepočtu na jednu farmu se podařilo zvýšit na čtyřnásobek.

— Dojivost v přepočtu na dojnice se zvýšila z 2 560 kg s tučností 3,48 % v roce 1950/51 na 4 818 kg s tučností 4,1 %, což představuje zvýšení o 188, resp. 155 %; dojnice spadající pod kontrolu dojivosti docilují dokonce 5 592 kg při tučnosti 4,08 %. Pod kontrolu dojivosti přitom spadá 54 % z celkového stavu krav.

— Na 55 % zemědělských podniků s více než 20 ha zemědělské půdy, které se orientují na výkrm prasat, připadá 77 % celkového počtu prasat chovaných na žír, z toho je 72 % ve výkrmnách nad 100 kusů.

— V 70 % podniků nad 20 ha zemědělské půdy s chovem dojnic je soustředěno 70 % z celkového stavu dojnic; z toho 65 % na farmách chovajících 20 i více krav.

— Již jen asi v 53 000 farem se chová v průměru 370 brojlerů v přepočtu na jednu farmu. Jejich chov se tak koncentruje v 7,7 % farem SRN.

— V 267 000 farem (39 %) se chovají nosnice. Více než 85 % nosnic však připadá na farmy chovající nad 1 000 slepic. Při průměrném stavu 85 000 nosnic se ve 199 podnicích chová asi 17 mil. nosnic, z toho připadá na 151 farem pod 5 ha zemědělské půdy 95 000 nosnic.

— Množství aplikovaných prostředků na ochranu rostlin se zvýšilo z 10 000 tun v roce 1960 na 30 000 tun v roce 1988.

— 96 % zemědělských domácností vlastní osobní auto.

— Počet traktorů stoupl z 1,3 mil. v roce 1970 do roku 1988 jen nepatrně (o 7 %) na 1,4 mil. Výkon motoru se však zvýšil v přepočtu na jeden stroj z 24,6 na 32,7 kW, tj. o 30 %, a v přepočtu na 100 ha zemědělské půdy dokonce o 51 %. Na 100 ha obhospodařované půdy připadá v SRN výkon 400 kW.

Během tohoto diferenciačního procesu odešel ze zemědělství značný počet pracovních sil; nejdříve to byli námezni dělníci, později i druhorození rolníci synové a dcery a nakonec i samotní vedoucí farem. Počet stálých pracovních sil klesl z 5,1 mil. v roce 1950/51 do roku 1988 na 911 000 rodinných příslušníků činných na farmě na plný úvazek a 89 000 stálých námezdních pracovních sil. V přepočtu na plné pracovní síly to znamená snížení na jednu pětinu výchozího stavu. Počet pracovních sil na 100 ha zemědělské půdy klesl z 29 na 7. Dnes představuje u zemědělských podniků do 50 ha 20 pracovních sil na 100 ha, u podniků nad 50 ha 3 pracovní síly na 100 ha zemědělské půdy.

Prohlubující se tržně a výrobně technické vazby

Sledovatelné změny vývoje technostrukturalních forem organizace v dodavatelsko-odběratelských odvětvích značně omezují možnosti rozhodování zemědělského podnikatele. Nakonec vzniká propojený systém svazů mezi jednotlivými zemědělskými výrobci na straně jedné a mezi těmito výrobci a návaznými ekonomickými sektory na straně druhé. Tyto svazové systémy pak vedou ke stanovení výrobních lhůt, k určování krmných dávek, dávek hnojiv i prostředků na ochranu rostlin a termínů aplikace, kvalitativních standardů a cen. Těmito nástroji lze ovlivňovat nabídku a poptávku a do značné míry zbavovat tržní mechanismy jejich účinnosti.

Tento vývoj, označovaný v USA termínem agrobyznys, vede k vytváření systémů svazů, v nichž může být farmář nadále vlastníkem výrobních faktorů – půdy a kapitálu. Má však ve srovnání s rozptýleným akciovým kapitálem „vyspělých podniků“ jen značně omezenou hospodářskou kompetenci a rozhodovací pravomoc. Prostřednictvím cen svých výrobků, které prodává svazu, získává podnikatel pracovní příjem a příjem z kapitálu. Tím se stále více blíží budoucí představě závislé činné osoby, která má jednak pracovní příjem, jednak je jako vlastník akcií spoludávatelem svého průmyslově živnostenského pracoviště a tím se podílí na výnosu z kapitálu.

AGROBYZNYS Z ASPEKTU HOSPODÁŘSKÉ A SOCIÁLNÍ POLITIKY

Při hodnocení těchto systémů z hlediska sociální a hospodářské politiky je třeba si uvědomit, že už od světové hospodářské krize na začátku 30. let pozbyly tržní mechanismy i bez vlivu technostrukturalních systémů v zemědělství a potravinářství následkem státních regulací trhu své účinnosti. Tato ochrana agrárního trhu nemohla být zrušena ani v ES, mohla být pouze převedena na uzavřený nadnárodní systém tržního řádu. Tento agrární protekcionismus však rozhodně nenutil k tomu, aby se zemědělské výrobní struktury do hloubky přizpůsobily technostruktuře industriální společnosti. Agrární struktury ve výrobě a odbytu byly naopak zmrazeny a technologický pokrok byl brzděn předindustriálními strukturami výroby. Teprve po zrušení protekcionismu zemědělství se dostaly struktury do pohybu a přizpůsobily se technologickému vývoji.

Nakolik ovšem bude ve vyvíjejícím se agrobyznysu farmář jako dělník – podnikatel, dělník pracující ve mzdě a vlastník kapitálu v jedné osobě, v dílčích oblastech k tomu i podnikatel a subpodnikatel a navíc i zaměstnavatel odpovídat představě „svobodného rolníka na svobodné hroudě“, je sociologicky relevantní otázka. Některé základní myšlenky hospodaření na rodinných farmách mohou zůstat nesporně zachovány. S určitými výhradami to platí pro soukromé vlastnictví výrobních prostředků, pro možnost disponovat sebou samým jako pracovní silou a pro dílčí oblasti podnikatelské samostatnosti.

Všechny tyto hodnoty rodinných farem jsou co do obsahu značně oklešťovány rozhodnutím technostruktury svazových systémů o výrobní technice a organizaci jednotlivých farem. Farmář má v podstatě jediné právo, a to ratifikovat smlouvu se svazem; ztrácí do-

konce i toto právo v okamžiku, kdy integroval svou podnikovou organizaci do svazového systému.

Nakonec však vede jak agrární politika orientovaná na zachování faremních struktur, tak politika integrace zemědělských podniků do technostrukturalních kooperačních a svazových systémů k vyřazení trhu. V prvním případě se tak děje proto, aby se agrární struktury zachovaly i tehdy, hrozí-li nebezpečí, že nebudou mít v průmyslovém systému téměř žádnou funkci. V druhém případě se naproti tomu vyvíjejí v kooperačních a svazových systémech ekonomicky vysoce funkční zemědělské výrobní jednotky, konkurenceschopné v tržní soutěži.

V západních demokraciích mají přitom zemědělci politicky svobodnou volbu, zda se rozhodnou pro integraci do svazového systému, a jejich soukromé vlastnictví zůstává nedotčeno. Hospodářská kompetence majitele výrobních faktorů práce, půda a kapitál a možnosti rozhodování jednotlivých farmářů jsou však výrazně omezené, přecházející v takovém rozsahu na technostrukturalní řízení vyspělých dodavatelských a návazných odběratelských podniků, jaký je v jiné formě plně srovnatelný s předindustriální mocí majitelů panství. Hospodářská moc zde poskytovaná vede k manipulaci nabídky a poptávky, což má za následek, že sociálně právní stát musí regulovat a kontrolovat trh svými zásahy.

Technostrukturalní systém je nesporně jednosměrná ulice a nikde není psáno, že se po ní musí vydat všichni průmysloví nebo zemědělské podnikatelé. Poměrně značná část farem západních industriálních společností však může získat záruku další existence při pokračujícím ekonomickém růstu jedině formou masívní státní pomoci a striktních tržních řádů, nebo si ji zajistit dobrovolným zapojením do kooperačních a svazových systémů, v tomto případě se státní kontrolou vznikajících hospodářských velmocí.

SPECIFICKÁ ZÁKONITOST TECHNICKÉHO POKROKU A ZMĚNA CHOVÁNÍ ZEMĚDĚLSKÝCH PODNIKATELŮ JAKO POZITIVNÍ PŘÍNOS AGROBYZNYSU

Jak se zdá, budou mít na tato rozhodnutí značný vliv specifická zákonitost technického pokroku a změna chování zemědělců. Právě pokrokoví vedoucí pracovníci středních a velkých farem, vyznačující se podnikatelskými kvalitami, se totiž s prohlubující se specializací sdružují do kooperačních a svazových systémů, a to navzájem i s dodavatelskými a odběratelskými podniky. Chtějí tak využít své znalosti a svůj kapitál ke zvýšení svého příjmu a současně si zachovat část své svobody a samostatnosti a své vlastnictví výrobního kapitálu. Ti, kdo hospodaří na menších farmách, se naproti tomu zaměřují na extenzifikaci, čímž jejich výrobní kapitál neplní svou ekonomickou funkci, nebo jej prodejem půdy mění v peněžní kapitál, který mohou spotřebovávat. Stávají se námezdními pracovními silami v průmyslu, živnostech a službách. Tento vývoj byl jednoznačně prokázán při analýze změn, k nimž v zemědělství došlo ve struktuře a organizaci podniků.

Každé agrárně a hospodářsko-politické opatření, které má čelit tendenci diferencování změny ve struktuře a funkci výrobních faktorů práce, půda a kapitál ve vysoce vyspělých průmyslových společnostech, nebo tuto tendenci zastavit, se jeví jako značně nerealistické. Avšak nezávisle na tom, dá-li přednost zachování faremních struktur nebo přizpůsobení struktury a funkce farem industriální společnosti, setkáváme se na konci s globálním hospodářským plánováním a se zásahy státu do tržního hospodářství.

Prof. Dr. Bernd van Deenen, Univerzita v Bonnu

STATISTICKÉ PŘEHLEDY

o čs. zemědělsko-potravinářském komplexu
PŘÍLOHA ČÍSLA 12 ČASOPISU ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

ČÍSLO
8
1991

ROSTLINNÁ A ŽIVOČIŠNÁ VÝROBA
V 90. LETECH
VE VYBRANÝCH ZEMÍCH
(PODLE ÚDAJŮ FAO)

Zemědělská, orná, lesní a zavlažovaná půda v tis. ha

	Celková plocha 1988	Zemědělská půda			Orná půda ¹⁾			Lesní půda			Zavlažovaná půda		
		1980	1985	1988	1980	1985	1988	1980	1985	1988	1980	1985	1988
Belgie/Luc.	3 310	1 529	1 511	1 508	832	806	820	702	695	699	1	1	1
ČSFR	12 787	6 851	6 794	6 765	5 169	5 153	5 119	4 578	4 586	4 607	123	187	310
Dánsko	4 307	2 905	2 840	2 787	2 653	2 620	2 570	493	493	493	391	405	425
Francie	55 150	31 526	31 182	31 287	18 643	18 928	19 547	14 582	14 614	14 700	1 088	1 170	1 370
Irsko	7 028	5 727	5 708	5 651	877	800	963	320	330	339	...	...	...
Itálie	30 127	17 215	17 056	12 436	12 436	12 200	12 149	6 355	6 410	6 735	2 870	3 000	3 080
Maďarsko	9 303	6 627	6 540	6 497	5 333	5 294	5 287	1 610	1 648	1 678	134	138	177
Nizozemí	3 733	2 020	2 019	2 012	860	892	931	291	297	300	480	530	545
Polsko	31 268	18 947	18 914	18 820	14 901	14 845	14 780	8 684	8 728	8 733	100	100	100
Rakousko	8 385	3 675	3 511	3 489	1 635	1 525	1 507	3 282	3 221	3 200	4	4	4
SRN	24 858	12 250	12 019	11 916	7 496	7 453	7 466	7 320	7 328	7 360	315	320	327
NDR	10 833	6 269	6 225	6 187	5 034	4 973	4 924	2 955	2 978	2 981	165	166	150
Velká Británie	24 488	18 919	18 644	18 548	7 012	7 077	6 988	2 102	2 273	2 364	140	152	155
Evropa	486 755	226 640	223 885	223 452	139 975	139 625	140 104	154 838	155 237	157 491	14 658	16 093	17 297
Izrael	2 106	533	564	581	413	418	433	116	110	110	203	271	216
SSSR	2 240 220	605 666	606 787	604 226	231 966	232 187	232 426	916 000	935 000	945 000	17 487	19 951	20 782
Kanada	991 614	73 020	77 780	78 480	45 170	46 780	45 980	326 129	326 129	356 000	580	635	820
USA	937 261	428 163	431 382	431 382	190 624	189 915	189 915	284 464	265 188	265 188	20 582	18 102	18 102

¹⁾ včetně trvalých porostů na orné půdě

Zemědělská a orná půda na 1 zemědělského pracovníka a na 1 obyvatele v ha

	Půda na 1 zemědělského pracovníka						Půda na 1 obyvatele						Změna v % 1988 : 1980 zem. p. orná p.	
	zemědělská			orná			zemědělská			orná				
	1980	1985	1988	1980	1985	1988	1980	1985	1988	1980	1985	1988		
Belgie/Luc.	12,74	15,74	17,95	6,93	8,40	9,76	0,15	0,15	0,15	0,08	0,08	0,08	-1,4	-1,4
ČSFR	6,43	7,50	8,82	4,85	5,69	6,22	0,45	0,44	0,43	0,34	0,33	0,33	-1,3	-1,0
Dánsko	14,67	17,42	19,22	13,40	16,07	17,72	0,57	0,56	0,54	0,52	0,51	0,50	-4,1	-5,1
Francie	15,58	18,84	21,44	9,21	11,44	13,40	0,59	0,57	0,56	0,35	0,34	0,35	-0,8	+4,8
Irsko	24,47	27,05	28,83	3,75	3,79	4,91	1,68	1,61	1,60	0,26	0,23	0,27	-1,3	+9,8
Itálie	6,75	8,23	9,36	4,78	5,83	6,66	0,31	0,30	0,30	0,22	0,21	0,21	-2,9	-2,3
Maďarsko	6,98	8,64	9,81	5,61	6,99	7,99	0,62	0,61	0,61	0,50	0,50	0,50	-2,0	-0,9
Nizozemí	6,69	7,68	8,31	2,85	3,39	3,85	0,14	0,14	0,14	0,06	0,06	0,06	-0,4	+8,3
Polsko	3,58	4,04	4,38	2,82	3,17	3,44	0,53	0,51	0,50	0,42	0,40	0,39	-0,7	-0,8
Rakousko	12,01	13,82	15,44	5,34	6,00	6,67	0,49	0,46	0,44	0,22	0,20	0,19	-5,1	-7,8
SRN	7,41	9,03	10,17	4,58	5,60	6,37	0,20	0,20	0,19	0,12	0,12	0,12	-2,7	-0,4
NDR	6,49	7,13	7,58	5,21	5,70	6,03	0,37	0,37	0,37	0,30	0,30	0,30	-1,3	-2,2
Velká Británie	26,80	29,41	31,23	9,93	11,16	11,78	0,33	0,33	0,32	0,12	0,12	0,12	-2,0	-0,3
Evropa	7,60	8,78	9,67	4,69	5,47	6,06	0,47	0,45	0,45	0,29	0,28	0,28	-1,4	+0,1
Izrael	5,92	6,88	7,55	4,59	5,10	5,62	0,14	0,13	0,13	0,11	0,10	0,10	+9,0	+4,8
SSSR	22,30	26,60	29,62	8,54	10,18	11,39	2,28	2,19	2,11	0,87	0,84	0,81	-0,2	+2,0
Kanada	117,02	146,48	166,27	72,39	88,10	97,42	3,04	3,09	3,03	1,88	1,86	1,77	+7,5	+1,8
USA	112,64	129,19	141,07	50,15	56,88	62,10	1,88	1,80	1,75	0,84	0,79	0,77	+0,8	-0,4

Sklizňové plochy základních plodin v tis. ha

III

	Obilniny celkem ¹⁾			Luštěniny			Brambory			Cukrovka			Olejniny celkem		
	1980	1985	1990	1980	1985	1990	1980	1985	1990	1980	1985	1989	1980	1985	1989
Belgie/Luc.	430	375	376 ²⁾	2	2	4 ²⁾	39	42	43	117	118	111	8	14	16
ČSFR	2 560	2 506	2 416	82	105	110	195	186	164	215	207	183	131	159	187
Dánsko	1 816	1 605	1 564	5	127	147 ²⁾	34	30	40	76	73	67	102	219	233
Francie	9 824	9 781	8 838	104	238	736	230	211	190	549	490	431	555	1 196	1 688
Irsko	406	400	340 ²⁾	3	...	2 ²⁾	40	33	26	35	34	31	...	4	3
Itálie	5 111	4 821	4 443	241	193	152	161	137	125	291	232	292	38	195	478
Maďarsko	2 909	2 781	2 760	73	97	189	93	70	74	104	107	120	372	472	514
Nizozemí	224	183	202 ²⁾	7	25	27 ²⁾	172	169	165	121	131	124	12	15	7
Polsko	7 847	8 205	8 370	188	300	383	2 344	2 095	1 600	460	436	423	992	941	1 072
Rakousko	1 070	1 055	919	1	...	33 ²⁾	53	38	35	51	43	47	4	6	58
SRN	5 212	4 885	4 467	11	34	81 ²⁾	306	243	214	395	403	383	138	266	448
NDR	2 526	2 519	2 452	49	55	53 ²⁾	513	475	420	250	233	217	134	158	160
V. Británie	3 939	4 018	3 703	82	137	158	206	191	176	213	205	198	92	296	342
Evropa	70 591	69 256	65 974	2 586	2 996	3 717	5 677	5 219	4 541	3 616	3 515	3 395	4 779	6 739	8 100
Izrael	131	108	112 ²⁾	10	8	10 ²⁾	5	5	6	...	...	...	77	74	42
SSSR	121 893	111 416	105 412	4 715	6 523	5 823	6 936	6 461	5 861	3 710	3 418	3 310	5 845	5 414	6 266
Kanada	19 142	21 677	22 249	135	203	384	107	115	117	27	12	23	3 074	3 980	4 144
USA	71 523	72 862	65 845	902	719	993	467	551	550	481	446	537	35 291	31 088	29 486

¹⁾ včetně rýže

²⁾ rok 1989

Index sklizňových ploch základních plodin a podíl základních plodin na orné půdě v %

	Index (1980 = 100)										Podíl na orné půdě v roce 1990 (%)					
	obilniny celkem 1985 1990		luštěniny 1985 1990		brambory 1985 1990		cukrovka 1985 1989		olejnin 1985 1989		obilniny celkem	luštěniny	brambory	cukrovka	olejnin	ostatní ¹⁾
Belgie/Luc.	87	87 ²⁾	100	200 ²⁾	108	110	101	95	175	200	44,8	0,5	5,3	13,8	1,9	33,7
ČSFR	98	94	128	134	95	84	96	85	121	143	48,5	2,2	3,2	3,6	3,8	38,7
Dánsko	88	86	2 540	2 940 ²⁾	88	118	96	88	215	228	61,0	5,7	1,6	2,6	9,1	20,0
Francie	100	90	228	708	92	83	89	79	215	304	48,4	4,0	1,0	2,4	9,2	35,0
Irsko	99	84 ²⁾	...	66 ²⁾	83	65	97	89	...	...	35,4	0	0,3	3,2	0	61,1
Itálie	94	87	80	63	85	78	80	100	513	1 258	48,8	1,7	1,3	3,2	5,2	39,8
Maďarsko	96	95	133	259	75	80	103	115	127	138	54,7	3,7	1,5	2,4	10,2	27,5
Nizozemí	82	90 ²⁾	357	386 ²⁾	98	96	108	102	125	58	22,4	3,0	18,3	13,7	0,1	42,5
Polsko	105	107	160	204	89	68	95	92	95	108	57,9	2,6	11,1	2,9	7,4	18,1
Rakousko	99	86	...	3 300 ²⁾	72	66	84	92	150	1 450	64,1	2,3	2,4	3,3	4,0	23,9
SRN	94	86	309	736	79	70	102	97	193	325	61,5	1,1	2,9	5,3	6,2	23,0
NDR	100	97	112	108	93	82	93	87	118	119	52,3	1,1	9,0	4,6	3,4	29,6
Velká Británie	102	94	167	193	93	85	96	93	322	372	53,4	2,3	2,5	2,8	4,9	34,1
Evropa	98	93	116	144	92	80	97	94	141	169	52,3	2,9	3,6	2,7	6,4	32,1
Izrael	82	85 ²⁾	80	100 ²⁾	100	120	...	...	96	55	32,7	2,9	1,7	...	12,2	50,5
SSSR	91	86	138	123	93	85	92	89	93	107	46,3	2,6	2,6	1,5	2,8	44,2
Kanada	113	116	150	284	107	109	44	85	129	135	48,5	0,1	0	0	9,0	42,4
USA	102	92	80	110	118	110	93	112	88	84	35,0	0,1	0	0	15,7	49,2

¹⁾ pícniny na o. p., technické plodiny atd.

²⁾ rok 1989

Sklizňové plochy jednotlivých druhů obilnin v tis. ha

	Pšenice			Ječmen			Kukuřice			Žito			Oves		
	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990
Belgie/Luc.	189	195	229	173	131	109	6	7	8 ¹⁾	12	6	2	39	29	16
ČSFR	1 121	1 209	1 220	972	1 209	1 220	173	205	140	171	179	140	132	121	91
Dánsko	135	339	536	1 580	1 094	895	...	...	...	59	126	111	40	42	20
Francie	4 473	4 805	5 143	2 670	2 255	1 549	1 774	1 887	1 549	121	87	67	525	433	222
Irsko	50	78	74	349	298	236	...	...	...	...	...	...	25	23	23
Itálie	3 373	3 034	2 773	324	468	466	956	923	800	15	9	8	223	182	159
Maďarsko	1 187	1 358	1 200	265	279	283	1 270	1 082	1 100	72	85	95	45	44	45
Nizozemí	138	128	139	56	39	39	...	...	...	10	5	9	20	11	5
Polsko	1 525	1 825	2 200	1 362	1 242	1 174	26	16	51 ¹⁾	2 970	3 083	2 170	1 082	995	800
Rakousko	271	320	265	370	334	288	190	208	189	105	88	87	93	75	66
SRN	1 642	1 624	1 680	2 011	1 966	1 699	121	181	203	532	426	415	700	584	340
NDR	698	744	767	959	882	889	1	...	...	671	690	644	154	178	140
V. Británie	1 434	1 902	2 042	2 333	1 949	1 529	1	1	...	6	8	7	142	134	120
Evropa	25 492	26 358	27 002	20 434	19 125	17 027	11 738	11 556	10 660	5 363	5 339	4 340	5 239	4 808	3 740
Izrael	96	82	90	27	19	14 ¹⁾	3	5	7 ¹⁾	...	...	...	...	...	...
SSSR	59 463	50 265	48 214	33 456	29 058	26 116	3 063	4 482	4 414	7 557	9 520	10 371	12 160	12 604	10 691
Kanada	11 386	13 729	14 050	4 631	4 750	4 571	1 039	1 123	1 040	362	353	541	1 501	1 263	1 489
USA	28 898	26 197	28 066	3 214	4 696	3 035	29 661	30 442	27 094	295	290	151	3 743	3 309	2 404

¹⁾ rok 1989

Osevní plochy jednotlivých druhů obilnin – index vývoje a struktura

	Index (Ø 1979–1981 = 100)										Struktura v % (rok 1990) – obilniny celkem = 100 %					
	pšenice 1985 1990		ječmen 1985 1990		kukuřice 1985 1990		žito 1985 1990		oves 1985 1990		pšenice	ječmen	kukuřice	žito	oves	ostatní ²⁾
Belgie/Luc.	103	121	76	63	117	133 ¹⁾	50	17	74	41	60,9	29,0	2,1	0,1	4,3	3,6
ČSFR	108	109	81	76	119	91	105	82	92	69	50,5	30,8	5,8	5,8	3,8	3,3
Dánsko	251	397	69	57	...	...	214	188	105	50	34,3	57,2	...	7,1	1,3	0,1
Francie	107	115	84	58	106	87	72	55	82	42	58,2	17,5	17,5	0,1	2,5	4,2
Irsko	156	148	85	68	...	...	...	...	92	92	21,8	69,4	...	...	6,8	2,0
Itálie	90	82	144	144	97	84	60	53	82	71	62,4	10,5	18,0	0	3,6	5,5
Maďarsko	114	101	105	107	85	87	118	132	98	100	43,5	10,3	39,9	3,4	1,6	1,3
Nizozemí	93	101	70	70	...	...	50	90	55	25	68,8	19,3	...	4,5	2,5	4,9
Polsko	120	144	91	86	62	196 ¹⁾	104	73	92	74	26,3	14,0	0,6	25,9	9,6	23,6 ³⁾
Rakousko	118	98	90	78	109	99	84	83	81	71	28,8	31,3	20,6	9,5	7,2	2,6
SRN	99	102	98	84	150	168	80	78	83	49	37,6	38,0	4,5	9,3	7,6	3,0
NDR	107	110	92	93	...	...	103	96	116	91	31,3	36,3	...	26,3	5,7	0,4
V. Británie	133	142	84	66	100	...	133	117	94	85	55,1	41,3	...	0,2	3,2	0,2
Evropa	103	106	94	83	98	91	100	81	92	71	40,9	25,8	16,2	6,6	5,7	4,8
Izrael	85	94	70	52 ¹⁾	167	233 ¹⁾	...	...	...	...	80,4	12,5	6,2	...	...	0,9
SSSR	85	81	87	78	146	144	126	137	104	88	45,7	24,8	4,2	9,8	10,1	5,4
Kanada	121	123	103	99	108	100	98	149	84	99	63,1	20,5	4,7	2,4	6,7	2,6
USA	91	97	99	66	103	91	98	51	88	64	42,6	4,6	41,1	0,2	3,7	7,8

¹⁾ rok 1989

²⁾ rýže, čirok, proso, obilní směsky na zrno atd.

³⁾ převážně obilní směsky na zrno

Výroba základních plodin v tis. tun

VII

	Obilniny celkem ¹⁾			Luštěniny			Brambory			Cukrovka			Olejniny		
	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990
Belgie/Luc.	2 069	2 214	2 324	7	5	11 ²⁾	1 468	1 831	1 750	6 652	6 373	6 200	7	14	16
ČSFR	9 762	11 775	12 564	137	214	235	3 388	3 450	2 534	7 292	7 747	5 608	252	343	486
Dánsko	7 346	7 972	9 815	14	542	440 ²⁾	913	1 100	1 614	3 109	3 515	3 300	197	219	233
Francie	46 091	56 101	54 838	340	1 062	3 750	6 735	7 787	6 000	30 310	29 977	29 925	1 392	1 196	1 743
Irsko	1 970	2 096	2 072	...	1	1 ²⁾	902	686	687	1 266	1 310	1 600 ¹⁾	...	4	3
Itálie	18 025	18 029	17 405	321	265	197	2 941	2 397	2 454	14 738	9 567	13 855	63	195	598
Maďarsko	13 001	14 809	12 485	127	219	407	1 504	1 378	1 200	4 196	4 073	5 000	620	858	970
Nizozemí	1 208	1 132	1 368	24	91	198 ²⁾	6 329	7 150	6 500	6 161	6 335	7 650	35	15	12
Polsko	18 466	23 741	26 762	216	436	612	39 508	36 546	36 300	13 387	14 664	15 200	583	1 082	1 597
Rakousko	4 391	5 555	4 945	2	1	1 ²⁾	1 356	1 042	850	2 580	2 407	2 760	9	17	163
SRN	22 928	25 590	25 837	34	86	323 ²⁾	8 853	8 704	7 520	20 615	20 813	23 900	377	266	448
NDR	9 115	11 664	12 334	82	100	106	10 612	12 350	10 000	7 257	7 397	6 100	318	397	434
V. Británie	18 840	22 467	22 390	240	370	726	6 601	6 892	6 300	7 478	7 715	8 000	300	296	342
Evropa	248 936	287 248	286 139	2 559	4 579	8 061	109 692	113 034	105 274	151 279	148 593	154 258	7 747	12 595	17 758
Izrael	239	163	232 ²⁾	8	7	11 ²⁾	200	204	220	28	...	...	159	195	92
SSSR	170 456	182 223	230 320	5 055	9 523	10 000	76 706	73 009	62 000	72 681	82 392	90 000	5 330	5 960	8 716
Kanada	42 728	48 200	58 072	186	305	657	2 626	3 027	2 870	984	400	959 ²⁾	3 827	5 469	4 877
USA	301 405	347 390	312 707 ²⁾	1 457	1 174	1 656	14 876	18 466	17 835	22 086	20 438	25 032	55 931	65 494	59 695

¹⁾ včetně rýže

²⁾ rok 1989

Index výroby základních plodin (Ø 1979–1981 = 100)

	Obilniny celkem 1985 1990		Luštěniny 1985 1990		Brambory 1985 1990		Cukrovka 1985 1990		Olejniný 1985 1989		Pšenice 1985 1990		Ječmen 1985 1990		Kukuřice 1985 1990	
Belgie/Luc.	107	112	71	157 ¹⁾	125	119	96	93	200	229	128	161	89	74	132	163 ¹⁾
ČSFR	121	129	156	172	102	75	106	77	136	192	134	150	100	115	139	59
Dánsko	109	134	3 871	3 143 ¹⁾	120	177	113	106	111	118	285	593	84	80	...	...
Francie	122	119	312	1 103	116	89	99	99	86	125	129	149	104	92	129	93
Irsko	106	105	...	...	76	76	103	126	75 ²⁾	100 ²⁾	185	225	93	83	...	...
Itálie	100	97	83	61	82	83	65	94	310	949	94	92	178	186	96	88
Maďarsko	114	96	172	320	92	80	97	119	138	156	137	128	123	158	97	64
Nizozemí	88	107	379	825 ¹⁾	113	103	103	124	43	34	98	124	74	83	167	167 ¹⁾
Polsko	129	145	202	283	93	92	110	114	186	274	154	206	115	116	68	239 ¹⁾
Rakousko	127	113	50	50 ¹⁾	77	63	93	107	189	1 811	152	134	118	112	129	105
SRN	112	113	253	950 ¹⁾	98	85	101	116	71	119	121	135	113	107	161	193
NDR	128	135	122	129 ¹⁾	116	94	102	84	125	136	129	155	122	136	25	...
V. Británie	100	119	154	303	104	95	103	107	99	114	148	171	97	79	100	...
Evropa	115	115	179	315	103	96	98	102	163	229	122	144	108	104	114	84
Izrael	68	97 ¹⁾	88	138 ¹⁾	102	110	...	...	123	58	64	80	39	56 ¹⁾	154	154 ¹⁾
SSSR	107	135	188	198	95	81	113	124	112	164	87	120	110	134	159	176
Kanada	113	136	164	353	115	109	41	97	143	127	119	156	111	121	118	119
USA	115	104	81	114	124	120	93	113	117	107	100	113	146	103	117	105

¹⁾ 1989

²⁾ 1983 = 100

Výroba jednotlivých druhů obilnin v tis. tun

XI

	Pšenice			Ječmen			Kukuřice			Žito			Oves		
	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990
Belgie/Luc	949	1 215	1 527	844	747	625	38	50	62 ¹⁾	43	26	12	171	145	60
ČSFR	4 482	6 023	6 707	3 524	3 538	4 070	800	1 114	468	534	620	736	418	473	421
Dánsko	692	1 972	4 101	6 250	5 251	5 030	...	...	...	221	565	565	166	168	109
Francie	22 362	28 890	33 363	10 997	11 440	10 067	9 641	12 409	8 996	369	297	248	1 850	1 770	875
Irsko	268	495	603	1 603	1 494	1 337	...	...	...	1	1	1	98	106	136
Itálie	8 989	8 461	8 245	914	1 630	1 697	6 590	6 357	5 788	35	23	20	433	363	313
Maďarsko	4 800	6 578	6 159	848	1 046	1 341	7 020	6 818	4 500	117	166	240	125	133	150
Nizozemí	869	851	1 076	265	197	219	3	5	5 ¹⁾	39	19	36	106	58	27
Polsko	4 189	6 461	8 635	3 563	4 086	4 123	102	69	244 ¹⁾	6 166	7 600	5 800	2 387	2 682	2 078
Rakousko	1 025	1 563	1 370	1 288	1 521	1 437	1 338	1 727	1 400	327	339	375	298	284	262
SRN	8 177	9 866	11 059	8 566	9 690	9 199	748	1 204	1 440	1 980	1 821	1 969	2 777	2 806	1 543
NDR	3 052	3 936	4 734	3 592	4 366	4 878	4	1	...	1 848	2 505	2 056	571	746	580
V. Británie	8 116	12 046	13 900	10 058	9 740	7 900	1	1	...	25	35	32	587	614	535
Evropa	91 881	112 531	131 962	68 918	74 557	71 839	54 791	62 673	45 995	12 556	14 842	13 050	14 410	15 068	12 123
Izrael	200	128	160	18	7	10 ¹⁾	13	20	20 ¹⁾	...	...	...	...	...	...
SSSR	89 859	78 078	108 000	42 502	46 540	57 000	9 076	14 406	16 000	9 309	15 739	21 000	14 372	20 513	18 800
Kanada	20 430	24 252	31 798	11 199	12 387	13 521	5 901	6 970	7 033	638	569	939	2 993	2 736	3 507
USA	66 229	65 999	77 534	8 838	12 876	9 119	192 084	225 478	201 508	474	524	257	7 234	7 559	5 184

¹⁾ rok 1989

Průměrné hektarové výnosy hlavních plodin v tunách

X

	Obilniny celkem ¹⁾			Luštěniny			Brambory			Cukrovka			Řepka		
	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990
Belgie/Luc.	4,86	5,90	6,19 ²⁾	3,08	3,58	3,11 ²⁾	39,25	43,63	40,70	54,82	57,07	51,64	2,96	2,53	3,60
ČSFR	3,80	4,70	5,20	1,69	2,05	2,47	16,73	18,55	15,41	33,91	37,37	33,05	2,00	2,46	2,78
Dánsko	4,04	4,97	6,28	3,42	4,27	3,46 ²⁾	26,90	36,21	40,00	40,15	48,31	46,27	2,11	2,51	3,48
Francie	4,70	5,74	6,21	3,30	4,46	5,10	28,47	36,90	31,58	52,40	61,18	53,93	2,36	2,99	2,90
Irsko	4,64	5,24	6,09 ²⁾	3,44	3,54	3,50 ²⁾	22,78	20,79	26,42	36,91	38,64	43,55	1,20	2,17	3,00 ²⁾
Itálie	3,55	3,74	3,92	1,34	1,37	1,30	18,26	17,44	19,71	48,56	41,20	50,86	2,10	2,13	2,38
Maďarsko	4,52	5,16	4,52	1,55	2,24	2,16	15,90	19,62	16,19	38,28	37,91	47,96	1,50	1,52	1,62
Nizozemí	5,70	6,17	6,21 ²⁾	3,15	3,64	5,75	37,75	42,34	39,39	49,25	48,54	62,04	3,21	3,03	2,89
Polsko	2,35	2,89	3,20	1,23	1,45	1,60	16,81	17,44	22,69	28,99	33,60	34,01	1,63	2,30	2,61
Rakousko	4,13	5,27	5,38	2,36	2,28	5,67	25,39	27,63	24,29	49,91	56,32	51,42	2,02	2,73	2,49
SRN	4,42	5,31	5,78	2,97	2,52	3,48	29,36	35,82	35,14	49,95	51,63	54,17	2,54	3,02	3,00
NDR	3,65	4,62	5,03	1,65	1,81	1,66	20,27	25,99	23,81	28,40	31,80	28,65	2,18	2,64	2,91
V. Británie	4,79	5,72	6,05	3,17	2,70	4,60	32,89	36,08	35,88	35,21	37,63	40,40	2,85	3,02	3,10
Evropa	3,54	4,15	4,34	1,01	1,53	2,17	19,22	21,66	23,18	40,34	42,28	43,85	2,10	2,55	2,81
Izrael	1,84	1,51	2,08 ²⁾	0,96	0,91	1,10 ²⁾	36,54	38,49	37,59	38,86	...	...	...	...	...
SSSR	1,41	1,64	2,19	1,00	1,46	1,72	11,08	11,30	10,66	19,65	24,11	29,46	0,60	0,60	0,94
Kanada	2,17	2,22	2,61	1,46	1,50	1,71	23,82	26,24	24,57	36,89	33,33	35,78	1,17	1,26	1,26
USA	4,15	4,67	4,75	1,63	1,63	1,67	30,39	33,53	32,44	46,20	45,83	43,88	...	...	2,17

¹⁾ včetně rýže

²⁾ rok 1989

Průměrné hektarové výnosy jednotlivých druhů obilnin v tunách

	Pšenice			Ječmen			Kukuřice			Žito			Oves		
	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990
Belgie/Luc.	5,03	6,23	6,67	4,88	5,70	5,73	6,30	7,21	8,25 ¹⁾	3,71	4,34	6,00	4,39	5,01	3,75
ČSFR	3,98	4,98	5,42	3,63	4,49	5,47	4,62	5,44	3,47	3,12	3,46	4,31	3,19	3,90	4,53
Dánsko	5,14	5,83	7,65	3,95	4,80	5,62	...	...	...	3,80	4,48	5,09	4,12	3,97	5,45
Francie	4,99	6,01	6,49	4,12	5,07	6,50	5,46	6,58	5,81	3,04	3,40	3,70	3,53	4,09	3,94
Irsko	5,32	6,34	8,15	4,59	5,01	5,67	...	...	...	3,78	2,67	2,00 ¹⁾	3,91	4,55	5,91
Itálie	2,67	2,79	2,97	2,81	3,48	3,64	6,89	6,89	7,24	2,33	2,52	2,57	1,94	2,00	1,97
Maďarsko	4,01	4,85	5,13	3,22	3,75	4,74	5,54	6,30	4,09	1,61	1,94	2,53	2,79	3,03	3,33
Nizozemí	6,28	6,45	7,72	4,70	5,09	5,57	11,44	5,00	5,00	3,94	4,22	4,16	5,28	5,16	5,40
Polsko	2,75	3,43	3,93	2,62	3,29	3,51	3,88	4,30	4,78	2,07	2,47	2,67	2,20	2,70	2,60
Rakousko	3,78	4,89	5,17	3,48	4,55	4,99	7,05	8,31	7,41	3,10	3,84	4,31	3,21	3,77	3,97
SRN	4,98	6,08	6,58	4,26	4,97	5,41	6,18	6,65	7,09	3,72	4,27	4,75	3,96	4,81	4,53
NDR	4,37	5,29	6,17	3,74	4,95	5,49	4,55	3,93	1,69 ¹⁾	2,75	3,63	3,19	3,71	4,20	4,14
V. Británie	5,65	6,33	6,81	4,31	4,95	5,17	0,89	1,00	...	3,92	4,37	4,57	4,12	4,58	4,46
Evropa	3,60	4,27	4,89	3,37	3,90	4,22	4,67	5,52	4,31	2,34	2,78	3,01	2,75	3,13	3,24
Izrael	2,07	1,55	1,78	0,73	0,35	0,71	4,48	3,69	2,82	...	...	...	1,50	2,33	1,00
SSSR	1,51	1,55	2,24	1,27	1,60	2,18	2,99	3,21	3,63	1,23	1,65	2,05	1,19	1,63	1,76
Kanada	1,78	1,77	2,26	2,40	2,61	2,96	5,67	6,20	6,77	1,72	1,61	1,73	1,99	2,17	2,36
USA	2,29	2,52	2,66	2,75	2,74	3,01	6,47	7,41	7,44	1,61	1,81	1,70	1,93	2,28	2,16

¹⁾ rok 1989

Celková výroba v tis. t a index výroby (Ø 1979–1981 = 100) zeleniny, ovoce a cukru

IIX

	Výroba v tis. t									Index (Ø 1979–1981 = 100)					
	zelenina			ovoce			cukr			zelenina		ovoce		cukr ¹⁾	
	Ø 1979 až 1981	1985	1989	Ø 1979 až 1981	1985	1989	Ø 1979 až 1981	1985	1990	1985	1989	1985	1989	1985	1990
Belgie/Luc.	924	1 351	1 463	382	371	421	994	1 025	1 105	146	158	97	110	103	111
ČSFR	1 017	1 092	1 200	644	966	592	808	939	690	107	118	150	92	116	85
Dánsko	236	353	303	124	73	70	493	574	525	134	115	59	56	116	106
Francie	6 864	7 541	7 324	14 252	14 052	11 335	4 720	4 324	4 595	110	107	99	80	92	97
Irsko	283	221	220	21	17	22	178	189	228 ²⁾	78	78	81	105	106	128 ¹⁾
Itálie	13 401	15 216	14 621	20 661	18 189	18 519	1 956	1 352	1 585	114	109	88	90	69	81
Maďarsko	1 841	1 866	1 942	2 389	1 971	2 144	511	484	543	101	105	83	90	95	106
Nizozemí	2 527	2 852	2 963	535	397	523	1 000	975	1 277	112	117	74	98	98	128
Polsko	4 553	4 612	5 133	1 584	2 198	2 084	1 530	1 811	1 716	101	113	139	132	118	112
Rakousko	666	491	500	950	754	914	450	468	467	74	75	79	96	104	104
SRN	1 971	2 748	2 676	3 604	3 549	4 387	3 261	3 454	3 700	139	136	98	122	106	113
NDR	1 234	1 470	1 331	832	1 203	1 040	675	798	920	119	108	145	125	118	136
V. Británie	3 762	3 841	3 896	526	494	474	1 215	1 317	1 380	102	104	94	90	108	114
Evropa	63 286	71 143	71 918	73 847	70 757	71 451	21 184	21 258	22 114	112	114	96	97	100	104
Izrael	762	900	1 023	1 913	1 953	1 508	8	...	...	118	134	102	79	...	...
SSSR	30 902	31 891	33 448	16 038	16 290	14 366	7 017	8 260	9 050	103	108	102	90	118	129
Kanada	1 746	1 953	1 924	704	745	748	118	54	135 ²⁾	112	110	106	106	46	114 ¹⁾
USA	25 475	27 389	30 913	26 534	22 517	26 698	5 342	5 437	5 888	108	121	85	101	102	110

¹⁾ cukr řepný a třtinový

²⁾ rok 1989

Výroba rostlinných produktů na 1 obyvatele v kg

III

	Obilniny celkem			Brambory			Zelenina			Ovoce			Cukr ³⁾		
	Ø 1979 až 1981	1985	1990 ¹⁾	Ø 1979 až 1981	1985	1990 ¹⁾	Ø 1979 až 1981	1985	1989	Ø 1979 až 1981	1985	1990	Ø 1979 až 1981	1985	1990
Belgie/Luc.	202	217	227	144	179	171	90	132	143	37	36	41	97	100	108
ČSFR	638	769	803	221	225	162	66	71	77	42	63	38	53	61	44
Dánsko	1 434	1 556	1 912	178	215	314	51	69	59	24	14	14	96	112	102
Francie	855	1 041	977	125	140	107	127	136	131	265	261	202	88	80	82
Irsko	579	592	589	265	194	195	83	62	63	6	5	6	52	53	65
Itálie	319	315	303	52	42	43	237	266	254	366	318	322	35	24	27
Maďarsko	1 214	1 391	1 180	140	129	96	172	175	155	223	185	172	48	45	43
Nizozemí	91	78	92	447	494	438	179	197	200	38	27	35	71	67	86
Polsko	519	638	707	1 111	982	959	128	124	136	45	59	55	43	49	45
Rakousko	582	735	649	180	138	112	88	65	66	126	100	120	60	62	61
SRN	372	419	419	144	143	122	32	45	43	59	58	71	53	57	60
NDR	545	701	740	634	742	600	74	88	80	50	72	62	40	48	55
V. Británie	333	395	390	117	121	110	67	68	68	9	9	8	21	23	24
Evropa	514	584	574	226	230	211	131	145	144	152	144	143	44	43	44
Izrael	62	39	51	52	48	49	197	213	227	493	462	334	2	...	...
SSSR	642	657	798	289	263	215	116	115	116	60	59	50	26	30	31
Kanada	1 776	1 913	2 212	109	120	109	73	77	73	29	29	29	5	2	5
USA	1 323	1 452	1 261	65	77	72	112	115	125	117	94	108	23	23	24

¹⁾ přepočteno na počet obyvatel roku 1989

²⁾ rok 1989

³⁾ cukr řepný a třtinový

Stavy hospodářských zvířat podle druhů v roce 1985 a index stavů v roce 1985

	Stavy v tis. ks						Index (Ø 1979–1981 = 100)					
	skot buvoli	krávy	koně muly oslí	prasata	ovce kozy	drůbež mil. ks	skot buvoli	krávy	koně muly oslí	prasata	ovce kozy	drůbež
Belgie/Luc.	3 210	1 060	29	5 339	140	31	103	102	74	105	120	107
ČSFR	5 150	1 833	46	6 743	1 122	49	104	99	98	88	118	102
Dánsko	2 618	907	32	9 089	70	15	88	87	64	94	127	94
Francie	23 099	10 050	345	10 975	11 786	215	97	99	89	96	94	107
Irsko	5 835	1 549	80	1 020	2 699	8	97	104	81	91	113	89
Itálie	9 206	3 174	401	9 041	10 407	132	105	105	81	102	103	85
Maďarsko	1 901	594	106	9 237	2 848	61	98	86	81	112	96	95
Nizozemí	5 248	2 354	62	12 383	826	92	103	100	94	123	93	111
Polsko	11 055	5 507	1 404	17 614	4 851	68	88	94	79	87	117	83
Rakousko	2 669	995	41	4 027	250	15	105	102	95	103	110	100
SRN	15 668	5 451	370	23 617	1 337	82	104	100	97	105	112	93
NDR	5 848	2 070	101	13 191	2 551	51	104	98	151	108	126	100
Velká Británie	12 985	3 312	173	7 793	23 994	119	97	99	114	99	111	96
Evropa	132 481	49 481	6 378	179 681	146 303	1 309	99	98	88	104	109	101
Izrael	312	103	13	120	399	33	104	100	118	125	105	143
SSSR	121 375	43 500	6 132	77 914	149 201	1 153	105	101	102	106	101	116
Kanada	12 160	1 696	389	10 154	745	102	91	95	106	105	99	100
USA	109 749	11 025	10 585	54 073	11 993	1 185	98	102	208	84	85	105

Stavy hospodářských zvířat podle druhů v roce 1990 a index stavů hospodářských zvířat v roce 1990

XX

	Stavy v tis. ks						Index (Ø 1979–1981 = 100)					
	skot buvoli	krávy	koně ¹⁾ muly oslí	prasata	ovce kozy	drůbež ¹⁾ mil. ks	skot buvoli	krávy	koně ¹⁾ muly oslí	prasata	ovce kozy	drůbež ¹⁾
Belgie/Luc.	3 069	910	24	6 350	204	35	99	87	62	125	125	121
ČSFR	5 129	1 780	44	7 400	1 095	49	104	96	94	96	116	102
Dánsko	2 190	755	29	9 300	86 ¹⁾	16	74	72	58	96	156	100
Francie	21 200	9 200	306	12 200	13 120	222	89	91	79	106	105	111
Irsko	5 899	1 400	75	995	5 791	9	98	94	76	89	243	100
Itálie	8 858	2 926	386	9 254	13 815	151	101	97	78	104	127	97
Maďarsko	1 598	589	81	7 660	2 084	60	83	86	62	93	70	94
Nizozemí	4 731	1 850	64	14 200	1 435	102	93	79	97	141	162	123
Polsko	10 600	5 000	1 005	19 800	4 310	66	85	86	56	97	104	80
Rakousko	2 562	945	44	3 874	323	14	100	97	102	99	142	93
SRN	14 563	4 900	363	22 165	1 591	75	97	90	96	98	134	85
NDR	5 724	2 100	102	12 013	2 622	49	102	99	152	98	130	96
Velká Británie	11 933	2 932	189	7 383	29 561	138	90	88	124	94	136	111
Evropa	125 773	45 386	5 684	185 961	168 532	1 394	94	90	79	107	126	107
Izrael	357 ¹⁾	108	11 ¹⁾	130 ¹⁾	500 ¹⁾	77	119 ¹⁾	105	100	135 ¹⁾	131 ¹⁾	335
SSSR	118 820	41 700	6 191	78 900	143 480	1 207	103	96	103	107	97	122
Kanada	12 287	1 429	342	10 532	781	115	92	80	93	108	104	113
USA	99 377	10 040	5 255	53 852	13 238	1 632	89	93	103	84	94	145

¹⁾ rok 1989

Stavy hospodářských zvířat v roce 1990 a podle druhů na 100 ha půdy a struktura stavů podle VDJ v %

	Počet hospodářských zvířat na 100 ha půdy ¹⁾							Struktura stavů podle VDJ v %				
	skot ²⁾ buvoli	krávy ²⁾	koně ²⁾ muly osli	prasata ³⁾	ovce ²⁾ kozy	drůbež ³⁾	VDJ celkem ²⁾	skot buvoli	koně muly osli	prasata	ovce kozy	drůbež
Belgie/Luc.	203,5	60,3	1,6	789,8	13,5	4 353,2	393,1	51,8	0,6	32,1	0,7	14,8
ČSFR	75,8	26,3	0,6	148,4	16,2	982,7	131,0	57,9	0,8	25,1	2,4	13,8
Dánsko	78,6	27,1	1,0	362,4	3,1	623,5	195,3	40,2	0,9	51,3	0,3	7,3
Francie	67,8	29,4	1,0	66,8	41,9	1 215,3	106,1	63,9	1,4	10,1	7,9	16,7
Irsko	104,4	24,8	1,3	103,7	102,5	937,5	136,0	76,7	1,4	3,9	15,1	2,9
Itálie	51,4	17,2	2,3	101,7	75,1	1 658,6	108,5	47,9	2,9	15,0	13,8	20,4
Maďarsko	24,6	9,1	1,3	151,7	32,1	1 188,1	91,4	26,9	2,1	38,7	7,0	25,3
Nizozemí	235,1	92,0	3,2	1 574,3	71,3	11 308,2	593,0	39,6	0,9	35,7	2,4	21,4
Polsko	56,3	26,6	5,3	136,9	22,9	456,3	109,8	51,3	7,8	28,7	4,2	8,0
Rakousko	73,4	27,1	1,3	270,3	9,3	977,0	120,6	60,9	1,7	27,6	1,5	8,3
SRN	122,2	41,1	3,1	305,3	13,3	1 032,9	201,3	60,7	2,4	27,7	1,4	7,8
NDR	92,5	33,9	1,7	256,3	42,4	1 045,4	233,3	39,6	23,3	25,0	3,6	8,5
Velká Británie	64,3	15,8	1,0	106,5	159,4	1 991,3	128,4	50,1	1,3	9,3	24,8	14,5
Evropa	56,3	20,3	2,5	147,4	75,4	1 105,1	115,6	48,7	3,2	21,6	13,0	13,5
Izrael	61,5	18,6	1,9	37,9	86,1	22 449,0	419,0	14,7	0,5	1,6	4,1	79,1
SSSR	19,7	6,9	1,0	34,7	23,7	530,1	34,9	56,3	4,6	11,2	13,6	14,3
Kanada	15,7	1,8	0,4	22,9	1,0	250,5	24,2	64,6	2,9	16,6	0,8	15,1
USA	23,0	2,3	1,2	28,7	3,1	868,6	38,8	59,4	5,0	9,6	1,6	24,4

¹⁾ půda rok 1988

²⁾ zemědělská půda

³⁾ orná půda

Přepočítací koeficienty na VDJ: skot, buvoli, muly, osli = 1,0, koně = 1,6, prasata = 0,3, ovce a kozy = 0,2, drůbež = 0,025

Výroba a index výroby masa celkem, mléka a vajec, dojivost

	Výroba v tis. t						Index (Ø 1979–1981 = 100)						Dojivost v kg za rok		
	maso celkem 1985 1990		mléko (kravské) 1985 1990		vejce 1985 1990		maso celkem 1985 1990		mléko 1985 1990		vejce 1985 1990		Ø 1979–81	1985	1990
Belgie/Luc.	1 233	1 376	4 097	3 810	176	158	109	122	101	94	88	79	3 877	3 865	4 187
ČSFR	1 486	1 661	6 883	7 100	275	281	104	116	118	122	113	116	3 140	3 756	3 989
Dánsko	1 439	1 530	5 099	4 730	80	83	110	117	99	92	104	108	4 920	5 622	6 265
Francie	5 328	5 553	27 146	26 000	915	906	101	105	102	97	108	107	2 634	2 859	2 826
Irsko	691	761	6 350	5 534	37	34	109	120	130	114	106	97	3 272	4 099	3 953
Itálie	3 761	3 916	10 882	10 400	628	682	107	111	103	99	95	103	3 478	3 450	3 555
Maďarsko	1 595	1 640	2 710	2 897	235	236	112	115	106	113	94	94	3 727	4 559	4 919
Nizozemí	2 323	2 564	12 550	11 180	665	615	121	133	106	94	123	114	5 025	5 331	6 043
Polsko	2 513	2 674	16 433	16 000	480	414	92	97	101	98	98	85	2 778	2 984	3 200
Rakousko	774	715	3 797	3 360	103	96	107	99	111	98	107	99	3 509	3 817	3 556
SRN	5 256	5 318	25 674	23 600	789	732	102	103	105	96	99	91	4 479	4 710	4 816
NDR	1 914	1 953	9 044	9 200	330	266	108	110	110	112	102	82	3 889	4 370	4 596
V. Británie	3 260	3 311	16 044	15 290	716	647	108	110	111	96	86	78	4 755	4 844	5 215
Evropa	41 267	42 998	184 361	170 781	7 388	7 046	105	110	108	100	102	97	3 384	3 726	3 763
Izrael	205	207	812	920	115	103	110	111	116	131	125	112	6 817	7 919	8 519
SSSR	17 131	19 260	98 173	109 000	4 256	4 540	113	127	108	120	113	121	2 095	2 257	2 614
Kanada	2 576	2 822	7 891	7 900	332	303	102	112	101	101	100	92	4 404	4 654	5 528
USA	26 084	28 731	65 166	67 267	4 042	4 014	107	117	112	116	98	97	5 377	5 911	6 700

Výroba a index výroby jednotlivých druhů masa

	Výroba masa v tis. t								Index výroby (Ø 1979–1981 = 100)							
	hovězí a telecí 1985 1990		vepřové 1985 1990		skopové a kozí 1985 1990		drůbeží 1985 1990		hovězí a telecí 1985 1990		vepřové 1985 1990		skopové a kozí 1985 1990		drůbeží 1985 1990	
Belgie/Luc.	326	330	715	825	8	7	160	185	107	108	107	123	133	117	120	139
ČSFR	413	410	823	954	11	10	196	245	109	108	100	116	183	167	102	128
Dánsko	236	202	1 083	1 200	1	1	115	122	96	82	114	126	...	...	115	122
Francie	1 893	1 715	1 662	1 870	178	158	1 272	1 384	103	94	94	105	100	89	112	122
Irsko	449	464	136	146	48	84	55	67	117	121	89	96	114	200	106	129
Itálie	1 205	1 177	1 187	1 280	70	80	1 017	1 113	107	105	110	119	101	116	101	110
Maďarsko	146	120	1 011	1 000	9	5	402	490	101	83	112	111	129	71	116	142
Nizozemí	511	460	1 412	1 630	11	14	387	458	122	110	124	143	172	127	113	134
Polsko	680	330	1 486	1 670	25	24	276	320	104	50	92	103	132	126	66	77
Rakousko	228	216	456	410	3	4 ¹⁾	79	78	115	109	104	94	100	133	111	110
SRN	1 576	1 612	3 243	3 190	27	29 ¹⁾	366	441	104	107	104	102	96	104	95	114
NDR	380	430	1 332	1 324	17	21	162	161	100	113	110	109	113	140	112	111
V. Británie	1 147	976	968	946	304	375	825	997	108	92	104	102	119	146	110	133
Evropa	11 082	10 592	20 291	21 535	1 383	1 523	7 446	8 260	105	100	106	112	112	123	105	116
Izrael	18	23	12	12 ¹⁾	5	5 ¹⁾	171	170	90	115	75	75	125	125	112	111
SSSR	7 370	8 450	5 853	6 480	827	925	2 816	3 100	110	126	112	124	86	96	131	145
Kanada	1 035	950	900	1 140	9	8	615	691	106	97	92	116	180	160	116	130
USA	10 995	10 496	6 616	6 935	162	167	7 911	10 858	109	104	93	96	113	117	118	162

¹⁾ rok 1989

Výroba živočišných produktů na 1 obyvatele v kg

XIX

	Maso celkem			Mléko (kravské)			Vejce			Máslo			Sýry		
	Ø 1979 až 1981	1985	1990 ¹⁾	Ø 1979 až 1981	1985	1990 ¹⁾	Ø 1979 až 1981	1985	1990 ¹⁾	Ø 1979 až 1981	1985	1990 ¹⁾	Ø 1979 až 1981	1985	1990 ¹⁾
Belgie/Luc.	111	121	134	395	401	371	19,7	17,2	15,4	9,8	10,3	8,0	4,6	5,3	6,7
ČSFR	94	96	106	381	441	454	15,9	17,7	18,0	8,2	9,8	9,5	11,3	12,6	15,0
Dánsko	254	281	298	1 001	997	992	15,0	15,6	16,2	22,8	21,5	18,3	42,4	50,1	58,9
Francie	98	97	99	495	492	463	15,8	16,6	16,2	10,8	11,0	10,1	21,1	23,1	25,0
Irsko	186	195	217	1 432	1 794	1 574	10,3	10,5	9,7	37,6	54,3	43,0	17,1	23,9	22,2
Itálie	62	66	68	187	190	181	11,7	11,0	11,9	1,3	1,4	1,4	10,8	11,7	12,5
Maďarsko	133	150	155	239	255	274	23,3	22,1	22,3	2,9	2,9	3,7	6,3	8,6	9,4
Nizozemí	136	160	173	837	866	753	38,2	45,9	41,4	13,4	15,8	11,8	32,3	36,3	40,2
Polsko	77	67	71	457	442	423	13,7	12,9	10,9	8,3	7,4	7,7	10,7	10,5	11,6
Rakousko	95	103	94	455	503	441	12,9	13,7	12,6	5,6	5,8	5,4	12,3	13,9	14,3
SRN	84	86	86	398	421	383	13,0	12,9	11,9	9,1	8,4	6,2	12,1	15,2	17,5
NDR	106	115	117	492	543	552	19,3	19,8	15,9	16,5	19,0	19,5	12,5	15,0	16,8
V. Británie	53	57	58	282	283	266	14,8	12,6	11,3	3,0	3,6	2,4	4,2	4,6	5,3
Evropa	81	84	86	351	375	343	14,9	15,0	14,1	6,2	6,4	5,7	11,6	12,8	14,1
Izrael	48	49	46	181	192	204	23,7	27,3	22,8	1,3	0,7	0,7	14,2	15,4	16,4
SSSR	57	62	67	341	354	377	14,2	15,3	15,7	5,2	5,8	6,1	5,7	6,5	7,3
Kanada	105	102	107	325	313	301	13,8	13,2	11,5	4,5	4,0	3,9	8,6	9,9	10,4
USA	107	109	116	255	272	271	18,1	16,9	16,2	2,2	2,4	2,3	9,9	11,5	12,7

¹⁾ přepočteno na počet obyvatel roku 1989

²⁾ rok 1989

Výroba živočišných produktů na 1 ha zemědělské půdy v kg

	Maso celkem			Mléko (kravské)			Vejce			Máslo			Sýry		
	Ø 1979 až 1981	1985	1990 ¹⁾	Ø 1979 až 1981	1985	1990 ¹⁾	Ø 1979 až 1981	1985	1990 ¹⁾	Ø 1979 až 1981	1985	1990 ¹⁾	Ø 1979 až 1981	1985	1990 ¹⁾
Belgie/Luc.	739	816	912	2 644	2 711	2 527	131,5	116,5	104,8	65,4	69,8	54,4	30,7	36,1	45,8
ČSFR	209	219	246	851	1 013	1 050	35,5	40,5	41,5	18,3	22,4	41,5	25,3	28,8	36,6
Dánsko	449	507	549	1 765	1 795	1 597	26,5	28,1	29,8	40,3	38,6	33,7	74,7	90,2	108,4
Francie	167	171	177	848	871	831	27,0	29,3	29,0	18,5	19,4	18,0	36,1	40,9	44,7
Irsko	110	121	135	850	1 112	979	6,1	6,5	6,0	22,3	28,1	26,7	10,1	14,9	13,8
Itálie	200	218	230	600	632	610	37,5	36,5	40,0	4,3	4,7	4,6	34,6	38,8	42,3
Maďarsko	215	244	252	386	414	446	37,7	35,9	40,5	4,7	4,8	6,0	10,3	13,9	15,2
Nizozemí	953	1 151	1 274	5 875	6 216	5 557	267,3	329,4	305,7	93,6	113,5	87,0	226,2	260,5	296,2
Polsko	145	133	142	858	869	850	25,8	25,4	22,0	15,6	14,6	15,4	20,0	20,6	23,4
Rakousko	196	220	205	934	1 081	963	26,4	29,5	27,5	11,4	12,4	11,8	25,3	29,9	31,2
SRN	421	437	446	2 001	2 136	1 981	65,4	65,7	61,4	46,0	42,9	32,1	60,6	77,3	90,5
NDR	282	307	316	1 314	1 453	1 487	51,5	53,0	43,0	44,0	50,7	52,5	33,5	40,0	45,3
V. Británie	159	175	179	841	861	824	44,1	38,4	34,9	8,9	10,9	7,5	12,6	14,0	16,6
Evropa	173	184	192	751	823	764	31,9	33,0	31,5	13,2	14,1	12,7	24,8	28,2	31,5
Izrael	351	363	356	1 317	1 440	1 583	172,6	204,5	177,3	9,4	5,3	5,2	103,2	115,6	127,4
SSSR	25	28	32	150	162	180	6,2	7,0	7,5	2,3	2,7	2,9	2,5	3,0	3,5
Kanada	34	33	36	107	101	101	4,5	4,3	3,9	1,5	1,3	1,3	2,8	3,2	3,5
USA	57	60	67	136	151	156	9,6	9,4	9,3	1,2	1,3	1,3	5,3	6,3	7,3

¹⁾ přepočteno na půdu roku 1988

1. Bašev Ch., Denčev R.: Efektivnost vědeckých výzkumů při selekci pšenice Economic effectiveness of scientific and research activity in wheat breeding Die Effektivität wissenschaftlicher Forschungen bei der Weizenselektion Экономическая эффективность научно-исследовательской работы в селекции пшеницы	475
2. Bielík P., Zentková I., Mináriková E.: Zisk v ekonomickom rozvoji poľnohospodárskych podnikov Profit in the economic development of farms Der Gewinn bei der ökonomischen Entwicklung der Landwirtschaftsbetriebe Прибыль в экономическом развитии сельскохозяйственных предприятий	327
3. Bodian J., Šimko I.: Návrh koncepcného riešenia rozvoja chovu hovädzieho dobytku v Slovenskej republike Draft of conception of cattle breeding development in the Slovak Republic Vorschlag für die konzeptionelle Lösung der Entwicklung der Rinderzucht in der Slowakischen Republik Проект концепционного решения развития скотоводства в Словацкой Республике	599
4. Brabenec V., Šařecová P.: Názory obyvateľ venkova na budúcnosť venkova a zemeďelstvá The opinions of village inhabitants concerning the future of countryside and agriculture Ansichten der Landbevölkerung auf die Zukunft des Landes und der Landwirtschaft Мнения сельских жителей о будущем сельского хозяйства и села	433
5. Brčák J.: Význam fixných nákladů v podnikové ekonomice The significance of fixed costs in the economy of an enterprise Bedeutung der fixen Kosten in der Betriebsökonomie Значение постоянных затрат в экономике предприятий	811
6. Buchta S.: Regionálne aspekty privatizácie a vývoje družstiev na Slovensku Regional aspects of cooperatives in Slovakia Regionale Aspekte der Privatisierung und der Entwicklung der Genossenschaften in der Slowakei Региональные аспекты приватизации и развития кооперативов в Словакии	337
7. Buchta S.: Sociálne aspekty zamestnanosti a stimulácie tvorby nových pracovných príležitostí v poľnohospodárstve na Slovensku Social aspects of the rate of employment and stimulation in creating new labour opportunities in the agriculture of Slovakia Soziale Aspekte der Beschäftigung und die Stimulierung der Schaffung neuer Arbeitsplätze in der Landwirtschaft der Slowakei Социальные аспекты занятости и стимулирования создания новых рабочих мест в сельском хозяйстве Словакии	783
8. Černoňorský P.: Zemědělské poradenství Agricultural extension Landwirtschaftliches Beratungswesen Сельскохозяйственная консультационная служба	425
9. Daňo J., Ubrežiová I.: Ekonomika farmových chovov danielovej zveri v podmienkach SR The economy of the farm breeding of fallow deer in the Fallow Deer Reservation Slatinské Lazy Die Ökonomik der Damhirschzucht auf Farmen in der LPG Slatinské Lazy Экономика выращивания ланей на зверофермах в условиях Словацкой Республики	741
10. Doktor J.: Nová hľadiska v ochrane životného prostredia v agrárnej potravinárskom komplexu New aspects of environment conservation in the agri-food complex	

11. Foltýn I., Zedníčková I.: Intervalově prognostické modelování ekonomické efektivity chovu skotu a prasat
Prognostic modelling of economic effectiveness of cattle and pig breeding based on interval graphs
Intervall-prognostische Modellierung der ökonomischen Effektivität von Rindern und Schweinen
Интервально-прогностическое моделирование экономической эффективности скотоводства и свиноводства 11
12. Frček M., Slípka B.: Využití bonitace půdního fondu v návaznosti na nové zákony o půdě
Use of land fund evaluation in the light of new acts on land
Die Nutzung der Bewertung des Bodenfonds im Zusammenhang mit den neuen Gesetzen
Применение бонитировки земельного фонда на основе новых законов о земле 529
13. Froněk P.: Výzkumná ekonomicko-matematická pracoviště v nových podmínkách
Economic and mathematical research offices in new conditions
Ökonomisch-mathematische Forschungsstätten unter neuen Bedingungen
Экономико-математические исследовательские организации в новых условиях 89
14. Grznár M.: Trhový mechanizmus a podmienky rovnováhy v potravinovom hospodárstve
Market-governed economy and conditions of balance in food management
Der Marktmechanismus und die Bedingungen für das Gleichgewicht in der Lebensmittelwirtschaft
Рыночный механизм и условия сбалансированности в продовольственном хозяйстве 1
15. Hampl O.: Modelové vyjádření ekonomické efektivity odvětví s použitím metody intervalových aacyklických grafů
Modelling of the economic effectiveness of production lines using the method of interval acyclic graphs
Modellmäßiger Ausdruck der ökonomischen Effektivität der Zweige unter Nutzung der Methode der azyklischen Intervallgrafs
Модельное изображение экономической эффективности отрасли с помощью метода интервальных ациклических графиков 505
16. Hanák A., Mylbachrová B., Rudolfová Š.: Ekonomické vazby mezi diferencovanou výživou dojníc a dojivostí
Economic relations between the plane of nutrition of dairy cows and milk yield
Ökonomische Beziehungen zwischen der Intensität der Milchküheernährung und der Milchleistung
Экономические связи между интенсивностью кормления и молочной продуктивностью коров 667
17. Hemerová J.: Rozbor strategie odpisování základních prostředků v ČSFR a SRN
Strategy of basic means depreciation in Czechoslovakia and Federal Republic of Germany
Strategie der Abschreibungen der Grundmittel in der ČSFR und der BRD
Стратегия амортизационных отчислений основных средств в ЧСФР и ФРГ 469
18. Horská H., Chromá M., Slámová D., Šopek J.: Předpoklady vlastníků půdy pro rozvoj soukromého hospodaření
Preconditions of land owners with respect to the development of their farming
Voraussetzungen der Grundbesitzer für die Entwicklung der privaten Wirtschaftstätigkeit
Условия развития индивидуальной хозяйственной деятельности крестьян на собственной земле 749
19. Hruška K., Matoušková O.: DISKOT PC – Systém denních informací pro chovy skotu
System of daily information DISCOT PC in cattle breeds
System täglicher Informationen DISKOT PC für die Rinderzucht
Система ежедневной информации ДИСКОТ PC для скотоводства 677

20.	Hubáček J.: Strukturální adaptace APK na tržní ekonomiku Structural adaptation of the agri-food complex to the market economy Strukturelle Anpassung des AIK an die Marktwirtschaft Структурная адаптация АПК на рыночную экономику	73
21.	Jambor V.: Předpoklady pro efektivní produkci kvalitního mléka a hovězího masa Preconditions for effective high-quality milk and beef production Voraussetzungen für die effektive Produktion von Qualitätsmilch und Rindfleisch Условия эффективного производства молока и говядины высокого качества	515
22.	Kadlečíková M.: Optimalizácia veľkosti pracovných kolektívov v poľnohospodárskych podnikoch Optimizing the sizes of work teams on farms Optimierung der Größe von Arbeitskollektiven in Landwirtschaftsbetrieben Оптимизация размеров трудовых коллективов в сельскохозяйственных предприятиях	177
23.	Kadlečíková M.: Tvorivosť a inovačný proces v riadiacej činnosti súčasného manažera Creative approaches and innovation processes in the activity of modern manager Schöpfung und der Innovationsprozess bei der Leitungstätigkeit eines heutigen Managers Созидательный труд и инновационный процесс в управленческой деятельности современного менеджера	83
24.	Kadlečíková M., Ďurišová E.: Vplyv veľkosti poľnohospodárskych podnikov na vývoj vybraných ekonomických ukazovateľov Influence of the size of agricultural enterprises on the development of selected economic parameters Der Einfluß der Größe landwirtschaftlicher Betriebe auf die Entwicklung ökonomischer Kennziffern Воздействие размеров сельскохозяйственных предприятий на развитие отдельных экономических показателей	95
25.	Kareš J.: Některé problémy osídlování vesnic v pohraniční oblasti jihozápadních Čech Some problems of settlement in villages in the border-line areas of southwestern Bohemia Einige Probleme der Besiedlung der Ortschaften im Grenzgebiet Südwest-Böhmens Отдельные проблемы заселения сел в приграничных областях югозападной Чехии	347
26.	Kraus J.: Agrární sektor v ujednání GATT GATT and the agrarian sector Der Agrarsektor bei den GATT-Verhandlungen Аграрный сектор и соглашение ГАТТ	311
27.	Kvapilík J., Netopil J.: Ekonomika výroby mléka ve velkokapacitních stájích Economic aspects of milk production in large-capacity barns Die Ökonomik der Milchproduktion in Großkapazitätsställen Экономика производства молока в крупных животноводческих комплексах	627
28.	Kvapilík J., Zaoral J.: Výrobní a ekonomické přínosy progesteronového testu v reprodukci krav Production and economic contributions of progesterone test in cow reproduction Produktions-und ökonomische Vorteile des Progesterontestes bei der Reproduktion der Kühe Производственная и экономическая эффективность прогестеронного теста в воспроизводстве коров	109
29.	Linhart K., Froněk P.: Využití ekonometrických metod v marketinkové orientaci potravinářské podnikatelské sféry Using the econometric methods in the marketing orientation of the foodstuff business Die Anwendung ökonomischer Methoden bei der Marketing-Orientierung der Unternehmenssphäre in der Lebensmittelindustrie Применение эконометрических методов в маркетинговой ориентации предпринимательской сферы пищевой промышленности	243

30.	Linhart K., Janda K.: Využití regresních funkcí při kvantifikaci substitučního efektu mezi potravinářskými výrobky The use of regression functions for quantification of substitution effects in food products Die Nutzung der Regressionsfunktionen bei der Quantifizierung des Substitutionseffekts zwischen Lebensmittelerzeugnissen Применение регрессионных функций при количественном определении субституционного эффекта между пищевыми продуктами	461
31.	Linhart K., Janda K., Mezera J.: Využitelnost retrospektivní báze dat sociálně ekonomických informací v ekonometrických kvantifikacích tržní ekonomiky Utilization of the retrospective data base of social and economic information in the econometric quantifications of market economy Die Nutzbarkeit einer retrospektiven Databasis von sozialökonomischen Informationen für ökonometrische Quantifikationen der Marktwirtschaft Возможность ретроспективной базы данных по социально-экономической информации в эконометрических квантификациях рыночной экономики	373
32.	Linhart K., Janda K., Mezera J.: Vztahy nabídky a poptávky v tržní ekonomice agrárně potravinářského komplexu The offer-demand relationship within the market economy in the agri-food complex Die Beziehungen zwischen Angebot und Nachfrage in der Marktwirtschaft im Agrar-Lebensmittelkomplex Отношение между спросом и предложением в рыночной экономике агропродовольственного комплекса	153
33.	Losos S., Poděbradský Z.: Ekonomika farmového chovu daňků a jelenů Economic aspects of farm keeping of fallow-deer and red deer Die Ökonomik der Zucht von Hirschen und Damhirschen auf Farmen Экономика выращивания ланей и оленей в зверофермах	725
34.	Maca E.: Stanovení optimální plošné koncentrace zemědělského podniku Determination of the optimum area concentration within an agricultural enterprise Ermittlung der optimalen Flächenkonzentration des Landwirtschaftsbetriebs Определение оптимальной концентрации площадей в сельскохозяйственном предприятии	795
35.	Maca E., Julínková I.: Diferenciace mezd a její objektivizace Wage differentiation and objectivization Die Lohndifferenzierung und deren Objektivierung Дифференциация оплаты труда и ее объективизация	443
36.	Maca E., Julínková I.: K využití progresivních přístupů v ekonomickém rozhodování On the use of progressive approaches in economic decisions Zur Nutzung eines progressiven Herangehens bei ökonomischen Entscheidungen К применению прогрессивных методов в процессе экономического принятия решений	23
37.	Maca E., Julínková I.: Současná názorová diferenciacie absolventů zemědělského inženýrského studia The graduates in agricultural engineering: the contemporary differences of their opinions Derzeitige Ansichtendifferenzen unter den Absolventen des landwirtschaftlichen Ingenieurstudiums Дифференциация взглядов выпускников сельскохозяйственного профиля	555
38.	Mižičková L.: Súčasné podmienky súkromne hospodáriacich roľníkov a ich perspektíva v podmienkach Slovenska Contemporary conditions of private farmers and their prospects in Slovakia Derzeitige Bedingungen für private Bauern und deren Perspektive in der Slowakei Существующие условия и перспективы в индивидуальных крестьянских хозяйствах в условиях Словакии	103
39.	Navrátil M., Maca E.: K hodnocení nákladovosti provozu a efektivity vyřazování nákladních automobilů On the evaluation of the cost rate of truck operation and effectiveness of their elimination Zur Bewertung der Kosten des Betriebes und der Effektivität der Aussonderung von Lastkraftwagen	

К оценке уровня эксплуатационных расходов и эффективности списания грузовых автомобилей	61
40. Perlín C.: Polychlorované bifenyls a ekonomika jejich likvidace z potravního řetězce Polychlorinated biphenyls and the economics of their elimination from the food chain Polychlorbiphenyle und deren Aussonderung aus der Lebensmittelkette Полихлорные бифенилы и экономика их устранения из продовольственной цепи	165
41. Perlín C., Houserová B.: Vinný olej — možnosti využití a ekonomika výroby Grape oil: chances of use and the economics of production Wein-Öl und die Möglichkeiten dessen Nutzung sowie die Ökonomik dessen Produktion Ароматические растительные масла — возможности использования и экономика производства	129
42. Perlín C., Souček J.: Ekonomický pohled na nové ekologické palivo bionaftu Economic view of the new environment-friendly fuel — biooil Ökonomische Sicht auf den neuen ökologischen Brennstoff Bionaphta Экономические аспекты оценки нового вида экологического топлива — бионефти	541
43. Peterová J.: Ekonomické aspekty sklizně, skladování a zpracování cukrovky s vysokým sřezem Economic aspects of harvesting, storing and processing high-cut sugar beet Ökonomische Aspekte der Ernte, Lagerung und Verarbeitung der Zuckerrüben mit hohem Krautschnitt Экономические аспекты уборки, хранения и переработки сахарной свеклы при высоком срезе	51
44. Poděbradský Z.: Objektivizace metod ekonomického hodnocení u finálních zemědělských výrobků Objektifying the methods of economic evaluation in final farm products Die Objektivierung von Methoden der Bewertung bei landwirtschaftlichen Finalerzeugnissen Объективизация методов экономической оценки в животноводстве	287
45. Poděbradský Z.: Provozně ekonomické problémy rozvoje chovu skotu v období přechodu na nové tržní podmínky Operational and economic problems of cattle breeding development in view of the changing market needs Betriebswirtschaftliche Probleme der Entwicklung der Rinderzucht im Zeitraum des Übergangs auf marktwirtschaftliche Bedingungen Производственно-экономические проблемы развития скотоводства в период перехода на новые рыночные условия	587
46. Pytel J.: Zdravá výživa a dekontaminace potravin Sound nutrition and food decontamination Eine gesunde Ernährung und die Dekontaminierung der Lebensmittel Здоровое питание и удаление вредных веществ из продуктов питания	233
47. Rambaud P.: Evropská společenství a racionalizace práce v zemědělství The European Community and work rationalization in agriculture Die Europäische Gemeinschaft und die Rationalisierung der Arbeit in der Landwirtschaft Европейское сообщество и рационализация труда в сельском хозяйстве	383
48. Řezníček B.: Kritéria ekonomické účinnosti jednotlivých dopravních oborů v rámci řízení oběhových procesů Criteria of economic effectiveness of separate transport areas within the management of circulation processes Kriterien der ökonomischen Wirksamkeit der einzelnen Transportbereiche bei der Leitung der Umlaufprozesse Критерии экономической эффективности отдельных транспортных систем в рамках управления процессами обращения	185
49. Řezníček B., Kousal M.: Možnosti uplatnění logistiky v československém zemědělství	

Possibilities for the application of logistics in Czechoslovak agriculture Möglichkeiten der Nutzung der Logistik in der tschechoslowakischen Landwirtschaft Возможности применения логистики в чехословацком сельском хозяйстве . . .	251
50. Starovič L.: Objektivizácia hodnotenia výrobnoreprodukčných a ekonomických výsledkov chovu hovädzieho dobytku Objectification of the evaluation of production, reproduction and economic results of cattle breeding Die Objektivierung der Bewertung der Reproduktions- und ökonomischen Ergebnisse der Rinderzucht Объективизация оценки производственно-воспроизводственных и экономических результатов скотоводства . . .	655
51. Střeleček F., Havelková I., Novotná M.: Výrobní zaměření zemědělských družstev bramborářské oblasti a bramborářsko-ovesné výrobní oblasti The production orientation of agricultural co-operatives in the potato and potato-oat production region Die Produktionsausrichtung landwirtschaftlicher Genossenschaften im Kartoffelbau- resp. Kartoffel-Haferanbaugesamt Производственное направление сельскохозяйственных кооперативов в картофелеводческой и картофелеовесноводческой производственных областях . . .	703
52. Šprysl M., Stupka R.: Polní testace – racionalizační opatření v chovu prasat Verification in practical farming conditions – the improving methods in pig-breeding Feldtest – Rationalisierungsmaßnahme bei der Schweinezucht Полевое тестирование – рационализаторская мера в свиноводстве . . .	479
53. Váňa V.: Problémy strukturálních změn zemědělské výroby v podmínkách tržní ekonomiky Problems of structural changes of agricultural production in conditions of market economy Probleme der strukturellen Veränderungen der landwirtschaftlichen Produktion unter den Bedingungen der Marktwirtschaft Проблемы структурных изменений сельскохозяйственного производства в условиях рыночной экономики . . .	357
54. Váňa V., Stehlík J.: Vztahy mezi rostlinnou výrobou a chovem skotu v ČR v mezinárodním srovnání The relations between plant production and cattle breeding in the Czech Republic in an international comparison Beziehungen zwischen der Pflanzenproduktion und der Rinderzucht in der Tschechischen Republik im internationalen Vergleich Международное сопоставление связи между растениеводством и скотоводством в Чешской Республике . . .	619
55. Vaněček D.: Ekonomické hodnocení variant odvozu hnoje od stájí na pole The economic evaluation of the variants of manure removal from stables to fields Ökonomische Bewertung von Varianten des Düngertransportes aus dem Stall auf die Felder Экономическая оценка вариантов перевозки навоза из животноводческих объектов на поле . . .	715
56. Vološin J.: K problematice mléka a mlékárenských výrobků On the problems of milk and dairy products Zur Problematik der Milch und der Milchprodukte К проблематике молока и молочных продуктов . . .	221
57. Vološin J.: Zahraniční obchod výrobky chovu skotu Foreign trade in cattle breeding products Der Außenhandel mit Erzeugnissen der Rinderzucht Внешняя торговля продукцией скотоводства . . .	611
58. Vovesný V.: Vyhodnocení provozu dvoupodlažní výkrmny prasat po deseti letech Evaluation of the operation of a two-storey pig fattening barn after a ten-year period Auswertung der Nutzung einer zweistöckigen Schweinemastanstalt nach zehn Jahren Оценка десятилетней эксплуатации двухэтажного комплекса по откорму свиней .	119

59. Vybíhal V. a kol.: Retrospektivní a prognostické aspekty efektů vědeckotechnického rozvoje ve výrobě řepky Retrospective and prognostic aspects of the effects of scientific and technological development in rape production Retrospektive und prognostische Aspekte der Nutzeffekte der wissenschaftlich-technischen Entwicklung bei der Rübsenproduktion Ретроспективные и прогностические аспекты эффективности научно-технического прогресса и области производства рапса	37
60. Wolfová M., Příbyl J., Wolf J.: Metodika stanovení ekonomických vah hospodářsky významných vlastností u skotu A method for the calculation of economic weights for economically important traits in cattle Methode zur Berechnung ökonomischer Gewichte wirtschaftlich wichtiger Merkmale beim Rind Методика определения экономического значения важных свойств скота	641
61. Živělová I.: Faktorová analýza zisku při výrobě řepky ozimé Analysis of the factors underlying the profit dynamics in the production of winter rape Faktorenanalyse des Gewinns bei der Winterrübsenproduktion Анализ факторов динамики прибыли в производстве озимого рапса	407

Informace

Brabenec V., Šařecová P.: Rozbor cenových vlivů v roce 1991 na zemědělství . . .	821
Mokřišová J.: Informace o nově vzniklém pracovišti na Vysoké škole ekonomické v Praze	139
Mokřišová J.: Nástin vypovídací schopnosti typových modelů pro rozhodování na úrovni zemědělských podniků	755
Semrád J., Maule K.: Chov skotu a jeho dlouhodobé perspektivy v československém zemědělství	697

Diskuse

Prachár I.: Indikativne plánovanie a transfer strategických cieľov hospodárskej politiky v APK	271
Střeleček F.: Ekonomické problémy zemědělských družstev v bramborářské, bramborářsko-ovesné a horské výrobní oblasti	687
Zoborský I.: K výrobkové vertikále cukrová repa — cukor	71
Zoborský I.: Problematika služieb v poľnohospodársko-potravinárskom komplexe . . .	141

Z vědeckého života

Dítě M.: Tržní vztahy v agrárně potravinářském komplexu	833
Dvoně J.: Stretnutie česko-slovenských a amerických podnikateľov	353
Javůrek J.: Aktuální problémy privatizace v zemědělství	147
Jelínek J.: Prechod potravinového hospodárstva na trh	275
Mihina Š.: Súčasný problémy živočišnej výroby na Slovensku a ich riešenie	701
Němec J.: Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí v zemědělství	143
Pecáková J.: Úkoly vyřešené ve VÚEZVž v Praze v roce 1989	197
Svatoš M.: K sedmdesátinám prof. ing. Karla Svobody, CSc.	829
Zoborský I.: Realizácia ekonomickej reformy v agropotravinárskom komplexe	831
Zoborský I.: 30 rokov Katedry ekonomiky poľnohospodárstva VŠP v Nitre	493

Nekrolog

Stehlík J.: † Ing. Václav Váňa, CSc.	767
--	-----

Ze zahraničí

Brombacher J., Hamm U.: Kolko stojí výživa potravinami z alternativního poľnohospodárstva	421
Deenen B. van: Agrobiznis — integrace zemědělství do politiky společnosti	844
Dostálová J.: Výživová doporučení FAO pro Evropu	416
Jeníček V.: Mléko a mléčné výrobky v evropském regionu	277
Kadlečíková M.: Význam, funkcie a systém poradenských služieb v poľnohospodárstve Holandska	837
Kraus J.: Agrárni sféra a vstup do Evropských spoločenství	571
Kvapilík J., Štřeleček F.: Některé aktuální problémy zemědělství ve Spolkové republice Německo a v dalších zemích	209
Moulis K.: Potravinová pomoc ve světě	500
Reidar A.: Zemědělská politika v devadesátých letech	201
Schneider M.: Výsledky rakouského zemědělství a lesnictví (1990/91)	769
Štřeleček F., Kvapilík J.: Subvencování zemědělství ve Velké Británii	216
Šimek F.: Rozvoj zemědělství Horního Rakouska	495

Statistické přehledy o čs. zemědělsko-potravinářském komplexu

1. Hrubá zemědělská a tržní produkce	č. 1
2. Vývoj půdního fondu a využití půdy	č. 3
3. Stavy hospodářských zvířat a struktura stáda hlavních druhů	č. 4
4. Vybrané ukazatele životního prostředí	č. 5
5. Pracovníci a mzdy ve státních statcích a v zemědělských družstvech	č. 6
6. Skot — stavy, produkce a užitkovost	č. 9—10
7. Vlastní náklady ve vybraném souboru ZD a státních statků ČR v letech 1989 a 1990	č. 11
8. Rostlinná a živočišná výroba v 90. letech ve vybraných zemích (podle údajů FAO)	č. 12

Tematická čísla

K ekonomice chovu skotu	č. 9—10
-----------------------------------	---------

PERMUTOVANÝ REJSTŘÍK HESEL

Abecední pořadí hesel	Kombinace s dalšími hesly	Poř. číslo v rejstříku autorů	Strana
AGRÁRNÍ POLITIKA	– GATT, ekvivalenty produkčních subvencí, Uruguayské kolo, Evropská společenství, rámcová dohoda, liberalizace	26	311
	– půda, vlastnictví půdy, soukromí zemědělci, předpoklady hospodaření, podpora státu	18	749
AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI	– APK, APoK, zemědělství, potravinářský průmysl, zemědělská družstva, demonopolizace, decentralizace, teoretické pojednání	20	73
ALTERNATIVNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ	– zemědělství, výživa, potraviny, kontaminace, jednotná metodika kontroly, restrukturalizace zemědělské výroby, teoretické pojednání	46	233
ANALÝZA	– ČSFR, SRN, základní prostředky, odpisy, strategie odpisování	17	469
	– daňci, odchov, hustota zvířat, náklady	9	741
	– soukromí rolníci, podmínky hospodaření, teoretické pojednání	38	103
	– studenti vysokoškolských, anketní šetření, metody matematicko-statistické, sociální postavení, vývojové tendence	37	555
	– zemědělská výroba, zisk, rizika, rozhodování ekonomické, metody simulační, příklad aplikace	36	23
	– zemědělský podnik, výrobní oblast bramborářská, výrobní oblast bramborářsko-ovesná, výrobní zaměření, odvětví rozhodující, výnosnost produkce, struktura tržeb	51	703
ANALÝZA EKONOMICKÁ	– cukrovka, sklizeň s vysokým sřezem, skladování, zpracování, analýza srovnávací	43	51
	– doprava, životnost ekonomická, nákladovost, analýza korelační, analýza regresní, příklad aplikace	39	61
	– doprava hnoje, kontejnery, kalkulace nákladů, doprava vnitropodniková	55	715
	– jeleni, daňci, farmový chov, metodika	33	725
	– krávy, chov, ustájení, velkokapacitní stáje, užitkovost, vlastní náklady, tržby, ukazatele, analýza vývoje	27	627
	– krávy, reprodukce, progesteronový test, náklady, efektivnost	28	109
	– krávy, výživa, dojitost, náklady, zisk	16	667
	– PCB, máslo, lůj, hovězí maso, náklady na detoxikaci	40	165
	– prasata, výkrm, dvoupodlažní technologie, užitkovost	58	119
	– rostlinná výroba, živočišná výroba, vlastní náklady, tržby, objektivizace, metodologie	44	287

ANALÝZA FAKTOROVÁ	– skot, krávy, dojivost, vlastní náklady, zoohorizonty dojivosti	50	655
	– vinný olej, využití, náklady	41	129
	– zemědělský podnik, výkony, náklady, zisk, ekonomický rozvoj, výrobní fondy, analýza vztahů	2	327
	– řepka, nákladovost výroby, zisk	61	407
ANALÝZA KORELAČNÍ	– doprava, životnost ekonomická, nákladovost, analýza ekonomická, analýza regresní, příklad aplikace	39	61
	– zemědělská výroba, kvalifikace, vzdělání, diferenciací mezd, růst ekonomický, analýza regresní, aspekty metodické	35	443
	– zemědělský podnik, koncentrace plošná, nákladovost, mechanizace, doprava, postup metodický, analýza regresní, koncentrace optimální	34	795
ANALÝZA REGRESNÍ	– doprava, životnost ekonomická, nákladovost, analýza ekonomická, analýza korelační, příklad aplikace	39	61
	– zemědělská výroba, kvalifikace, vzdělání, diferenciací mezd, růst ekonomický, analýza korelační, aspekty metodické	35	443
	– zemědělský podnik, koncentrace plošná, nákladovost, mechanizace, doprava, postup metodický, analýza korelační, koncentrace optimální	34	795
ANALÝZA RETROSPEKTIVNÍ	– řepka, intenzifikace, vědeckotechnický rozvoj, efekty, substituce práce, analýza vztahů, prognóza expertní, výsledky výzkumu	59	37
ANALÝZA SROVNÁVACÍ	– cukrovka, sklizeň s vysokým sřezem, skladování, zpracování, analýza ekonomická	43	51
	– zemědělství, doprava, účinnost ekonomická, kritéria, teoretické pojednání	43	185
ANALÝZA VÝVOJE	– krávy, chov, ustájení, velkokapacitní stáje, užitkovost, vlastní náklady, tržby, ukazatele, analýza ekonomická	27	627
ANALÝZA VZTAHŮ	– řepka, intenzifikace, vědeckotechnický rozvoj, efekty, substituce práce, analýza retrospektivní, prognóza expertní, výsledky výzkumu	59	37
	– skot, zemědělská půda, finální produkce, intenzita, efektivnost, restrukturalizace	54	619
	– zemědělský podnik, velikost, zisk, náklady	24	95
	– zemědělský podnik, výkony, náklady, zisk, ekonomický rozvoj, výrobní fondy, analýza ekonomická	2	327
ANKETNÍ ŠETŘENÍ	– obyvatelé venkova, životní podmínky, zájem o soukromé hospodaření	4	433
	– studenti vysokoškolských, analýza, metody matematicko-statistické, sociální postavení, vývojové tendence	37	555
APK	– APOK, zemědělství, potravinářský průmysl, zemědělská družstva, akciová společnost, demonopolizace, decentralizace, teoretické pojednání	20	73

APoK	– APK, zemědělství, potravinářský průmysl, zemědělská družstva, potravinářská družstva, akciové společnosti, demonopolizace, decentralizace, teoretické pojednání	20	73
	– dopravní náročnost, logistika, teoretické pojednání	49	251
	– nabídka, poptávka, koeficient cenové pružnosti, teoretické pojednání	32	153
ASPEKTY EKOLOGICKÉ	– bionafta, náklady výrobní, kalkulace cenové	42	541
ASPEKTY METODICKÉ	– zemědělská výroba, kvalifikace, vzdělání, diferenciacce mezd, růst ekonomický, analýza korelační, analýza regresní	35	443
BÁZE DAT NETRŽNÍ	– potravinářské výrobky, substituce vzájemná, regresní funkce, substituční matice, báze dat simulovaná, regresní koeficient	30	461
BÁZE DAT NETRŽNÍ EKONOMIKY	– báze dat simulovaná, regresní funkce, závisle proměnná, nezávisle proměnná, koeficient regresní, modelování pomocí regresní funkce	31	373
BÁZE DAT SIMULOVANÁ	– báze dat netržní ekonomiky, regresní funkce, závisle proměnná, nezávisle proměnná, koeficient regresní, modelování pomocí regresní funkce	31	373
	– potravinářské výrobky, substituce vzájemná, regresní funkce, substituční matice, báze dat netržní, regresní koeficient	30	461
BILANCE	– mléko, mlékárenské výrobky, výroba, vývoz, dovoz, efektivnost vývozu, výsledky výzkumu	56	221
BIONAFTA	– náklady výrobní, kalkulace cenové, aspekty ekologické	42	541
BONITACE	– půdní fond, informační systém o půdě, využití	12	529
BRUTTOENERGIE VÝROBKŮ ROSTLINNÉ VÝROBY	– Česká republika, struktura zemědělské výroby, srovnání mezinárodní, skot, odbyt mléka, odbyt hovězího masa, výrobní oblasti, restrukturalizace, výsledky výzkumu	53	357
BULHARSKO	– ekonomická efektivnost, vědeckovýzkumná činnost, náklady výzkumu, efektivnost vědeckotechnických inovací, ekonomika výroby pšenice, efekty selekce pšenice	1	475
CIZORODÉ LÁTKY	– životní prostředí, monitoring, opatření legislativní, návrhy, teoretické pojednání	10	399
CUKROVKA	– sklizeň s vysokým sřezem, skladování, zpracování, analýza srovnávací, analýza ekonomická	43	51
ČESKÁ REPUBLIKA	– struktura zemědělské výroby, srovnání mezinárodní, bruttoenergie výrobků rostlinné výroby, skot, odbyt mléka, odbyt hovězího masa, výrobní oblasti, restrukturalizace, výsledky výzkumu	53	357
ČSFR	– SRN, základní prostředky, odpisy, strategie odpisování, analýza	17	469
DAŇCI	– jeleni, farmový chov, metodika, analýza ekonomická	33	725
	– odchov, hustota zvířat, náklady, analýza	9	741

DECENTRALIZACE	– APK, APoK, zemědělství, potravinářský průmysl, zemědělská družstva, akciové společnosti, demonopolizace	20	73
DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ	– pohraniční oblasti, migrace, dosídlování, perspektivy rozvoje	25	347
DEMONOPOLIZACE	– APK, APoK, zemědělství, potravinářský průmysl, zemědělská družstva, decentralizace	20	73
DIFERENCIACE MEZD	– zemědělská výroba, kvalifikace, vzdělání, růst ekonomický, analýza korelační, analýza regresní, aspekty metodické	35	443
DIFERENCIACE MEZIOBLASTNÍ	– Slovenská republika, zemědělství, pracovní síly, zaměstnanost, tvorba pracovních příležitostí, rekvalifikace, výchova učňovského dorostu, krátkodobé výsledky zaměstnanosti, nová forma podnikání, výsledky výzkumu	7	783
	– Slovensko, privatizace, sociologický průzkum, teoretické pojednání	6	337
DISKOT PC	– skot, jalovice, péče chovatelská, péče veterinární, řízení operativní, software	19	677
DOJIVOST	– krávy, výživa, náklady, zisk, analýza ekonomická	16	667
	– skot, krávy, vlastní náklady, zoohorizonty dojivosti, analýza ekonomická	50	655
DOPRAVA	– zemědělský podnik, koncentrace plošná, nákladovost, mechanizace, postup metodický, analýza korelační, analýza regresní, koncentrace optimální	34	795
	– zemědělství, účinnost ekonomická, kritéria, analýza srovnávací, teoretické pojednání	43	185
	– životnost ekonomická, nákladovost, analýza ekonomická, analýza korelační, analýza regresní, příklad aplikace	39	61
DOPRAVA HNOJE	– kontejnery, kalkulace nákladů, doprava vnitropodniková, analýza ekonomická	55	715
DOPRAVA VNITRO-PODNIKOVÁ	– doprava hnoje, kontejnery, kalkulace nákladů, analýza ekonomická	55	715
DOPRAVNÍ NÁROČNOST	– APoK, logistika, teoretické pojednání	49	251
DOSÍDLOVÁNÍ	– pohraniční oblasti, demografický vývoj, migrace, perspektivy rozvoje	25	347
DOVOZ	– mléko, mlékárenské výrobky, výroba, vývoz, efektivnost vývozu, bilance, výsledky výzkumu	56	221
	– potraviny, živá zvířata, výrobky chovu skotu, zahraniční obchod, vývoz, efektivnost vývozu, situace na zahraničních trzích, obchodní bilance, výsledky výzkumu	57	611

DVOUPODLAŽNÍ TECHNOLOGIE	– prasata, výkrm, užitkovost, analýza ekonomická	58	119
EFEKTIVNOST	– krávy, reprodukce, progesteronový test, náklady, analýza ekonomická	28	109
	– skot, zemědělská půda, analýza vztahů, finální produkce, intenzita, restrukturalizace	54	619
EFEKTIVNOST EKONOMICKÁ	– skot, prasata, modelování prognostické, modely biologicko-ekonomické, příklad aplikace	11	11
	– vědeckovýzkumná činnost, náklady výzkumu, efektivnost vědeckotechnické inovace, ekonomika výroby pšenice, efekty selekce pšenice, Bulharsko	1	475
	– zemědělský podnik, odvětví, modelování matematické, intervalové acyklické grafy, teoretické pojednání	15	505
EFEKTIVNOST CHOVU	– skot, plemena, faktory výrobní, faktory ekonomické, maso, mléko, normy jakosti, teoretické pojednání	21	515
EFEKTIVNOST PORADENSTVÍ	– zemědělské poradenství, poradenství ve vyspělých zemích, poradenství československé	8	425
EFEKTIVNOST VĚDECKO- TECHNICKÝCH INOVACÍ	– ekonomická efektivnost, vědeckovýzkumná činnost, náklady výzkumu, ekonomika výroby pšenice, efekty selekce pšenice, Bulharsko	1	475
EFEKTIVNOST VÝVOZU	– mléko, mlékárenské výrobky, výroba, vývoz, dovoz, bilance, výsledky výzkumu	56	221
	– potraviny, živá zvířata, výrobky chovu skotu, zahraniční obchod, vývoz, dovoz, situace na zahraničních trzích, obchodní bilance, výsledky výzkumu	57	611
EFEKTY	– řepka, intenzifikace, vědeckotechnický rozvoj, substituce práce, analýza vztahů, analýza retrospektivní, prognóza expertní, výsledky výzkumu	59	37
EFEKTY SELEKCE PŠENICE	– ekonomická efektivnost, vědeckovýzkumná činnost, náklady výzkumu, efektivnost vědeckotechnických inovací, ekonomika výroby pšenice, Bulharsko	1	475
EKONOMICKÉ VÁHY	– skot, funkce zisková, průměrné denní přírůstky, srovnání modelů	60	641
EKONOMICKÝ ROZVOJ	– zemědělský podnik, výkony, náklady, zisk, výrobní fondy, analýza ekonomická, analýza vztahů	2	327
EKONOMIKA VÝROBY PŠENICE	– ekonomická efektivnost, vědeckovýzkumná činnost, náklady výzkumu, efektivnost vědeckotechnických inovací, efekty selekce pšenice, Bulharsko	1	475
EKVIVALENTY PRODUKČNÍCH SUBVENCÍ	– GATT, agrární politika, Uruguayské kolo, Evropská společenství, rámcová dohoda, liberalizace	26	311

EVROPSKÁ SPOLEČENSTVÍ	– GATT, agrární politika, ekvivalenty produkčních subvencí, Uruguayské kolo, rámcová dohoda, liberalizace	26	311
	– racionalizace, pracovní celek, zemědělec-podnikatel, zemědělec-obchodník, rozhodovací procesy	47	383
FAKTORY	– potraviny, nabídka, poptávka, tržní rovnováha, teoretické pojednání	14	1
FAKTORY EKONOMICKÉ	– skot, plemena, efektivnost chovu, faktory výrobní, maso, mléko, normy jakosti, teoretické pojednání	21	515
FAKTORY VÝROBNÍ	– skot, plemena, efektivnost chovu, faktory ekonomické, maso, mléko, normy jakosti, teoretické pojednání	21	515
FARMOVÝ CHOV	– jeleni, daňci, metodika, analýza ekonomická	33	725
FINÁLNÍ PRODUKCE	– skot, zemědělská půda, analýza vztahů, intenzita, efektivnost, restrukturalizace	54	619
FUNKCE ZISKOVÁ	– skot, ekonomické váhy, průměrné denní přírůstky, srovnání modelů	60	641
GATT	– agrární politika, ekvivalenty produkčních subvencí, Uruguayské kolo, Evropská společenství, rámcová dohoda, liberalizace	26	311
HOVĚZÍ MASO	– PCB, máslo, lůj, náklady na detoxikaci, analýza ekonomická	40	165
HUSTOTA ZVÍŘAT	– daňci, odchov, náklady, analýza	9	741
CHOV	– krávy, ustájení, velkokapacitní stáje, užítkovost, vlastní náklady, tržby, ukazatele, analýza ekonomická, analýza vývoje	27	627
INFORMAČNÍ SYSTÉM O PŮDĚ	– půdní fond, bonitace, využití	12	529
INOVAČNÍ PROCES	– zemědělství, řízení, manažer, teoretické pojednání	23	83
INTENZIFIKACE	– řepka, vědeckotechnický rozvoj, efekty, substituce práce, analýza vztahů, analýza retrospektivní, prognóza expertní, výsledky výzkumu	59	37
INTENZITA	– skot, zemědělská půda, analýza vztahů, finální produkce, efektivnost, restrukturalizace	54	619
INTERVALOVÉ ACYKlickÉ GRAFY	– zemědělský podnik, efektivnost ekonomická, odvětví, modelování matematické, teoretické pojednání	15	505
JALOVICE	– DISKOT PC, skot, péče chovatelská, péče veterinární, řízení operativní, software	19	677
JATEČNÁ HMOTNOST	– prasata, křížení, reprodukce, výkrmnost, testace, zisková funkce, návratnost, kombinace, výsledky výzkumu	52	479

JEDNOTNÁ METODIKA KONTROLY	– zemědělství, výživa, potraviny, kontaminace, alternativní zemědělství, restrukturalizace zemědělské výroby, teoretické pojednání	46	233
JELENÍ	– daňci, farmový chov, metodika, analýza ekonomická	33	725
KALKULACE CENOVÉ	– bionafta, náklady výrobní, aspekty ekologické	42	591
KALKULACE NÁKLADŮ	– doprava hnoje, kontejnery, doprava vnitropodniková, analýza ekonomická	55	715
KOEFICIENT CENOVÉ PRUŽNOSTI	– APoK, nabídka, poptávka, teoretické pojednání	32	153
KOEFICIENT REGRESNÍ	– báze dat netržní ekonomiky, báze dat simulovaná, regresní funkce, závisle proměnná, nezávisle proměnná, modelování pomocí regresní funkce	31	373
KOMBINACE	– prasata, křížení, reprodukce, výkrmnost, jatečná hodnota, testace, zisková funkce, návratnost, výsledky výzkumu	52	479
KONCENTRACE OPTIMÁLNÍ	– zemědělský podnik, koncentrace plošná, nákladovost, mechanizace, doprava, postup metodický, analýza korelační, analýza regresní	34	795
KONCENTRACE PLOŠNÁ	– zemědělský podnik, nákladovost, mechanizace, doprava, postup metodický, analýza korelační, analýza regresní, koncentrace optimální	34	795
KONCEPČNÍ ŘEŠENÍ	– Slovenská republika, skot, nákladovost, maso, mléko, nabídka, poptávka, racionalizace	3	599
KONTAMINACE	– zemědělství, výživa, potraviny, jednotná metodika kontroly, alternativní zemědělství, restrukturalizace zemědělské výroby, teoretické pojednání	46	233
KONTEJNERY	– doprava hnoje, kalkulace nákladů, doprava vnitropodniková, analýza ekonomická	55	715
KRÁTKODOBÉ VÝSLEDKY ZAMĚŠTNANOSTI	– Slovenská republika, zemědělství, pracovní síly, zaměstnanost, tvorba pracovních příležitostí, rekvalifikace, diferenciacie medzioblastní, výchova učňovského dorostu, nové formy podnikání, výsledky výzkumu	7	783
KRÁVY	– chov, ustájení, velkokapacitní stáje, užitkovost, vlastní náklady, tržby, ukazatele, analýza ekonomická, analýza vývoje	27	627
	– reprodukce, progesteronový test, náklady, efektivnost, analýza ekonomická	28	109
	– skot, dojivost, vlastní náklady, zoohorizonty dojivosti, analýza ekonomická	50	655
	– výživa, dojivost, náklady, zisk, analýza ekonomická	16	667
KRITÉRIA	– zemědělství, doprava, účinnost ekonomická, analýza srovnávací, teoretické pojednání	43	185

KŘÍŽENÍ	– prasata, reprodukce, výkrmnost, jatečná hodnota, testace, funkce zisková, návratnost, kombinace, výsledky výzkumu	52	479
KVALIFIKACE	– zemědělská výroba, vzdělání, diferenciacie mezd, růst ekonomický, analýza korelační, analýza regresní, aspekty metodické	35	443
LIBERALIZACE	– GATT, agrární politika, ekvivalenty produktivity subvencí, Uruguayské kolo, Evropská společenství, rámcová dohoda	26	311
LOGISTIKA	– APoK, dopravní náročnost, teoretické pojednání	49	251
LŮJ	– PCB, máslo, hovězí maso, náklady na detoxikaci, analýza ekonomická	40	165
MANAŽER	– zemědělství, řízení, inovační proces, teoretické pojednání	23	83
MARKETINK	– potravinářský podnik, modelování, metody ekonometrické, příklady	29	243
MASO	– skot, mléko, obrat stáda zrychlený, problémy ekonomické, návrh řešení	45	587
	– skot, plemena, efektivnost chovu, faktory výrobní, faktory ekonomické, mléko, normy jakosti, teoretické pojednání	21	515
	– Slovenská republika, skot, nákladovost, mléko, nabídka, poptávka, racionalizace, koncepční řešení	3	599
MÁSLO	– PCB, lůj, hovězí maso, náklady na detoxikaci, analýza ekonomická	40	165
MECHANIZACE	– zemědělský podnik, koncentrace plošná, nákladovost, doprava, postup metodický, analýza korelační, analýza regresní, koncentrace optimální	34	795
METODIKA	– jeleni, daňci, farmový chov, analýza ekonomická	33	725
METODOLOGIE	– rostlinná výroba, živočišná výroba, vlastní náklady, tržby, objektivizace, analýza ekonomická	44	287
METODY EKONOMETRICKÉ	– potravinářský podnik, marketink, modelování, příklady	29	243
METODY MATEMATICKÉ	– zemědělská ekonomika, sociologie, statistika ekonomická, statistika matematická, využití, perspektivy	13	89
METODY MATEMATICKO-STATISTICKÉ	– studenti vysokoškolských, anketní šetření, analýza, sociální postavení, vývojové tendence	37	555
METODY SIMULAČNÍ	– zemědělská výroba, zisk, rizika, analýza, rozhodování ekonomické, příklad aplikace	36	23
MIGRACE	– pohraniční oblasti, demografický vývoj, dosídlování, perspektivy rozvoje	25	347
MLÉKÁRENSKÉ VÝROBKY	– mléko, výroba, vývoz, dovoz, efektivnost vývozu, bilance, výsledky výzkumu	56	221

MLÉKO	– mlékárenské výrobky, výroba, vývoz, dovoz, efektivnost vývozu, bilance, výsledky výzkumu	56	221
	– skot, maso, obrat stáda zrychlený, problémy ekonomické, návrh řešení	45	587
	– skot, plemena, efektivnost chovu, faktory výrobní, faktory ekonomické, maso, mléko, normy jakosti, teoretické pojednání	21	515
	– Slovenská republika, skot, nákladovost, maso, nabídka, poptávka, racionalizace, koncepční řešení	3	599
MODELOVÁNÍ	– potravinářský podnik, marketink, metody ekonometrické, příklady	29	243
MODELOVÁNÍ MATEMATICKÉ	– zemědělský podnik, efektivnost ekonomická, odvětví, intervalové acyklické grafy, teoretické pojednání	15	505
MODELOVÁNÍ POMOCÍ REGRESNÍ FUNKCE	– báze dat netržní ekonomiky, báze dat simulovaná, regresní funkce, závisle proměnná, nezávisle proměnná, koeficient regresní	31	373
MODELOVÁNÍ PROGNOSTICKÉ	– skot, prasata, metody biologicko-ekonomické, efektivnost ekonomická, příklad aplikace	11	11
MODELÝ BIOLOGICKO-EKONOMICKÉ	– skot, prasata, modelování prognostické, efektivnost ekonomická, příklad aplikace	11	11
MONITORINK	– životní prostředí, cizorodé látky, opatření legislativní, návrhy, teoretické pojednání	10	399
NABÍDKA	– APoK, poptávka, koeficient cenové pružnosti, teoretické pojednání	32	153
	– potraviny, poptávka, tržní rovnováha, faktory, teoretické pojednání	14	1
	– Slovenská republika, skot, nákladovost, maso, mléko, poptávka, racionalizace, koncepční řešení	3	599
NÁKLADOVOST	– doprava, životnost ekonomická, analýza ekonomická, analýza korelační, analýza regresní, příklad aplikace	39	61
	– Slovenská republika, skot, maso, mléko, nabídka, poptávka, racionalizace, koncepční řešení	3	599
	– zemědělská výroba, náklady fixní, náklady variabilní, náklady investiční, využitelnost výrobních činitelů, teoretické pojednání	5	811
	– zemědělský podnik, koncentrace plošná, mechanizace, doprava, přístup metodický, analýza korelační, analýza regresní, koncentrace optimální	34	795
NÁKLADOVOST VÝROBY	– řepka, zisk, analýza faktorová	61	407
NÁKLADY	– daňci, odchov, hustota zvířat, analýza	9	741
	– krávy, reprodukce, progesteronový test, efektivnost, analýza ekonomická	28	109

	– vinný olej, využití, analýza ekonomická	41	129
	– výživa, krávy, dojivost, zisk, analýza ekonomická	16	667
	– zemědělský podnik, velikost, zisk, analýza vztahů	24	95
	– zemědělský podnik, výkony, zisk, ekonomický rozvoj, výrobní fondy, analýza ekonomická, analýza vztahů	2	327
NÁKLADY FIXNÍ	– zemědělská výroba, nákladovost, náklady variabilní, náklady investiční, využitelnost výrobních činitelů, teoretické pojednání	5	811
NÁKLADY INVESTIČNÍ	– zemědělská výroba, nákladovost, náklady fixní, náklady variabilní, využitelnost výrobních činitelů, teoretické pojednání	5	811
NÁKLADY NA DETOXIKACI	– PCB, máslo, lůj, hovězí maso, analýza ekonomická	40	165
NÁKLADY VARIABILNÍ	– zemědělská výroba, nákladovost, náklady fixní, náklady investiční, využitelnost výrobních činitelů, teoretické pojednání	5	811
NÁKLADY VÝROBNÍ	– bionafta, kalkulace cenové, aspekty ekologické	42	541
NÁKLADY VÝZKUMU	– ekonomická efektivnost, vědeckovýzkumná činnost, efektivnost vědeckotechnických inovací, ekonomika výroby pšenice, efekty selekce pšenice, Bulharsko	1	475
NÁVRATNOST	– prasata, křížení, reprodukce, výkrmnost, jatečná hodnota, testace, zisková funkce, kombinace, výsledky výzkumu	52	479
NÁVRH ŘEŠENÍ	– skot, maso, mléko, obrat stáda zrychlený, problémy ekonomické	45	587
NÁVRHY	– životní prostředí, cizorodé látky, monitorink, opatření legislativní, teoretické pojednání	10	399
NEZÁVISLE PROMĚNNÉ	– báze dat netržní ekonomiky, báze dat simulovaná, regresní funkce, závisle proměnné, koeficient regresní, modelování pomocí regresních funkcí	31	373
NORMY JAKOSTI	– skot, plemena, efektivnost chovu, faktory výrobní, faktory ekonomické, maso, mléko, teoretické pojednání	21	515
NOVÁ FORMA PODNIKÁNÍ	– Slovenská republika, zemědělství, pracovní síly, zaměstnanost, tvorba pracovních příležitostí, rekvalifikace, diferenciacie medzioblastní, výchova učňovského dorostu, krátkodobé výsledky zaměstnanosti, výsledky výzkumu	7	783
OBCHODNÍ BILANCE	– potraviny, živá zvířata, výrobky chovu skotu, zahraniční obchod, vývoz, dovoz, efektivnost vývozu, situace na zahraničních trzích, výsledky výzkumu	57	611
OBJEKTIVIZACE	– rostlinná výroba, živočišná výroba, vlastní náklady, tržby, metodologie, analýza ekonomická	44	287
OBRAT STÁDA ZRYCHLENÝ	– skot, maso, mléko, problémy ekonomické, návrh řešení	45	587

OBYVATELÉ VENKOVA	– životní podmínky, zájem o soukromé hospodaření, anketní šetření	4	433
ODBYT HOVĚZÍHO MASA	– Česká republika, struktura zemědělské výroby, srovnání mezinárodní, bruttoenergie výrobků rostlinné výroby, skot, odbyt hovězího masa, výrobní oblasti, restrukturalizace, výsledky výzkumu	53	357
ODBYT MLÉKA	– Česká republika, struktura zemědělské výroby, srovnání mezinárodní, bruttoenergie výrobků rostlinné výroby, skot, odbyt hovězího masa, výrobní oblasti, restrukturalizace, výsledky výzkumu	53	357
ODCHOV	– daňci, hustota zvířat, náklady, analýza	9	741
ODPISY	– ČSFR, SRN, základní prostředky, strategie odpisování, analýza	17	469
ODVĚTVÍ	– zemědělský podnik, efektivnost ekonomická, modelování matematické, intervalové acyklické grafy, teoretické pojednání	15	505
ODVĚTVÍ ROZHODUJÍCÍ	– zemědělský podnik, výrobní oblast bramborářská, výrobní oblast bramborářsko-ovesná, výrobní zaměření, výnosnost produkce, struktura tržeb, analýza	51	703
OPATŘENÍ LEGISLATIVNÍ	– životní prostředí, cizorodé látky, monitorink, návrhy, teoretické pojednání	10	399
OPTIMALIZACE POČTU ČLENŮ	– zemědělský podnik, pracovní kolektiv, teoretické pojednání	22	177
PCB	– máslo, lůj, hovězí maso, náklady na detoxikaci, analýza ekonomická	40	165
PÉČE CHOVATELSKÁ	– skot, DISKOT PC, jalovice, péče veterinární, řízení operativní, software	19	677
PÉČE VETERINÁRNÍ	– DISKOT PC, skot, jalovice, péče chovatelská, řízení operativní, software	19	677
PERSPEKTIVY	– zemědělská ekonomika, sociologie, metody matematické, statistika ekonomická, statistika matematická, využití	13	89
PLEMENA	– skot, efektivnost chovu, faktory výrobní, faktory ekonomické, maso, mléko, normy jakosti, teoretické pojednání	21	515
PODMÍNKY HOSPODAŘENÍ	– soukromí rolníci, analýza, teoretické pojednání	38	103
PODPORA STÁTU	– půda, vlastnictví půdy, soukromí zemědělci, předpoklady hospodaření, agrární politika	18	749
POHRANIČNÍ OBLASTI	– demografický vývoj, migrace, dosídlování, perspektivy rozvoje	25	347
POPTÁVKA	– APoK, nabídka, koeficient cenové pružnosti, teoretické pojednání	32	153

	– potraviny, nabídka, tržní rovnováha, faktory, teoretické pojednání	14	1
	– Slovenská republika, skot, nákladovost, maso, mléko, nabídka, racionalizace, koncepční řešení	3	599
PORADENSTVÍ ČESKO- SLOVENSKÉ	– zemědělské poradenství, poradenství ve vyspělých zemích, efektivnost poradenství	8	425
PORADENSTVÍ VE VYSPĚLÝCH ZEMÍCH	– zemědělské poradenství, poradenství československé, efektivnost poradenství	8	425
POSTUP METODICKÝ	– zemědělský podnik, koncentrace plošná, nákladovost, mechanizace, doprava, analýza korelační, analýza regresní, koncentrace optimální	34	795
POTRAVINÁŘSKÁ DRUŽSTVA	– APK, APoK, zemědělství, potravinářský průmysl, zemědělská družstva, akciové společnosti, demonopolizace, decentralizace, teoretické pojednání	20	73
POTRAVINÁŘSKÉ VÝROBKY	– substitute vzájemná, funkce regresní, substituční matice, báze dat netržní, báze dat simulovaná, regresní koeficient	30	461
POTRAVINÁŘSKÝ PODNIK	– marketink, modelování, metody ekonometrické, příklady	29	243
POTRAVINÁŘSKÝ PRŮMYSL	– APK, APoK, zemědělství, zemědělská družstva, potravinářská družstva, akciové společnosti, demonopolizace, decentralizace, teoretické pojednání	20	73
POTRAVINY	– nabídka, poptávka, tržní rovnováha, faktory, teoretické pojednání	14	1
	– zemědělství, výživa, kontaminace, jednotná metodika kontroly, alternativní zemědělství, restrukturalizace zemědělské výroby, teoretické pojednání	46	233
	– živá zvířata, výrobky chovu skotu, zahraniční obchod, vývoz, dovoz, efektivnost vývozu, situace na zahraničních trzích, obchodní bilance, výsledky výzkumu	57	611
PRACOVNÍ KOLEKTIV	– Evropská společenství, racionalizace, zemědělec-podnikatel, zemědělec-obchodník, rozhodovací proces	47	383
	– zemědělský podnik, optimalizace počtu členů, teoretické pojednání	22	177
PRACOVNÍ SÍLY	– Slovenská republika, zemědělství, zaměstnanost, tvorba pracovních příležitostí, rekvalifikace, diferenciace mezioblastní, výchova učňovského dorostu, krátkodobé výsledky zaměstnanosti, nová forma podnikání, výsledky výzkumu	7	783
PRASATA	– křížení, reprodukce, výkrmnost, jatečná hodnota, testace, zisková funkce, návratnost, kombinace, výsledky výzkumu	52	479
	– skot, modelování prognostické, modely biologicko-ekonomické, efektivnost ekonomická, příklad aplikace	11	11

	– výkrm, dvoupodlažní technologie, užítkovost, analýza ekonomická	58	119
PRIVATIZACE	– Slovensko, sociologický průzkum, diferenciacie medzioblastní, teoretické pojednání	6	337
PROBLÉMY EKONOMICKÉ	– skot, maso, mléko, obrat stáda zrychlený, návrh řešení	45	587
PROGESTERO-NOVÝ TEST	– krávy, reprodukce, náklady, efektivnost, analýza ekonomická	28	109
PROGNÓZA EXPERTNÍ	– řepka, intenzifikace, vědeckotechnický rozvoj, efekty, substituce práce, analýza vztahů, analýza retrospektivní, výsledky výzkumu	59	37
PRŮMĚRNÉ DENNÍ PŘÍRŮSTKY	– skot, funkce zisková, ekonomické váhy, srovnání modelů	60	641
PŘEDPOKLADY HOSPODAŘENÍ	– půda, vlastnictví půdy, soukromí zemědělci, podpora státu, agrární politika	18	749
PŘÍKLAD APLIKACE	– doprava, životnost ekonomická, nákladovost, analýza ekonomická, analýza korelační, analýza regresní	39	61
	– skot, prasata, modelování prognostické, modely biologicko-ekonomické, efektivnost ekonomická	11	11
	– zemědělská výroba, zisk, rizika, analýza, rozhodování ekonomické, metody simulační	36	23
PŘÍKLADY	– potravinářský podnik, marketink, modelování, metody ekonometrické	29	243
PŮDA	– vlastnictví půdy, soukromí zemědělci, předpoklady hospodaření, podpora státu, agrární politika	18	749
PŮDNÍ FOND	– bonitace, informační systém o půdě, využití	12	529
RACIONALIZACE	– Evropská společenství, pracovní kolektiv, zemědělec-podnikatel, zemědělec-obchodník, rozhodovací procesy	47	383
	– Slovenská republika, skot, nákladovost, maso, mléko, nabídka, poptávka, koncepční řešení	3	599
RÁMCOVÁ DOHODA	– GATT, agrární politika, ekvivalenty produkčních subvencí, Uruguayské kolo, Evropská společenství, liberalizace	26	311
REGRESNÍ FUNKCE	– báze dat netržní ekonomiky, báze dat simulovaná, závisle proměnné, nezávisle proměnné, koeficient regresní, modelování pomocí regresní funkce	31	373
	– potravinářské výrobky, substituce vzájemná, substituční matice, báze dat netržní, báze dat simulovaná, regresní koeficient	30	461
REGRESNÍ KOEFICIENT	– potravinářské výrobky, substituce vzájemná, regresní funkce, substituční matice, báze dat netržní, báze dat simulovaná	30	461

REKVALIFIKACE	– Slovenská republika, zemědělství, pracovní síly, zaměstnanost, tvorba pracovních příležitostí, diferenciacie medzioblastní, výchova učňovského dorostu, krátkodobé výsledky zaměstnanosti, nová forma podnikání, výsledky výzkumu	7	783
REPRODUKCE	– krávy, progesteronový test, náklady, efektivnost, analýza ekonomická	28	109
	– prasata, křížení, výkrmnost, jatečná hodnota, testace, ziskové funkce, návratnost, kombinace, výsledky výzkumu	52	479
RESTRUKTURALIZACE	– Česká republika, struktura zemědělské výroby, srovnání mezinárodní, bruttoenergie výrobků rostlinné výroby, skot, odbyt mléka, odbyt hovězího masa, výrobní oblasti, výsledky výzkumu	53	357
	– skot, zemědělská půda, analýza vztahů, finální produkce, intenzita, efektivnost	54	619
RESTRUKTURALIZACE ZEMĚDĚLSKÉ VÝROBY	– zemědělství, výživa, potraviny, kontaminace, jednotná metodika kontroly, alternativní zemědělství, teoretické pojednání	46	233
RIZIKA	– zemědělská výroba, zisk, analýza, rozhodování ekonomické, metody simulační, příklad aplikace	36	23
ROSTLINNÁ VÝROBA	– živočišná výroba, vlastní náklady, tržby, objektivizace, metodologie, analýza ekonomická	44	287
ROZHODOVACÍ PROCESY	– Evropská společenství, racionalizace, pracovní kolektiv, zemědělec-podnikatel, zemědělec-obchodník	47	383
ROZHODOVÁNÍ EKONOMICKÉ	– zisk, rizika, analýza, metody simulační, příklad aplikace	36	23
RŮST EKONOMICKÝ	– zemědělská výroba, kvalifikace, vzdělání, diferenciacie mezd, analýza korelační, analýza regresní, aspekty metodické	35	443
ŘEPKA	– intenzifikace, vědeckotechnický rozvoj, efekty, substituce práce, analýza vztahů, analýza retrospektivní, prognóza expertní, výsledky výzkumu	59	37
	– nákladovost výroby, zisk, analýza faktorová	61	407
ŘÍZENÍ	– zemědělství, inovační proces, manažer, teoretické pojednání	23	83
ŘÍZENÍ OPERATIVNÍ	– DISKOT PC, skot, jalovice, péče chovatelská, péče veterinární, software	19	677
SITUACE NA ZAHRAŇIČNÍCH TRŽÍCH	– potraviny, živá zvířata, výrobky chovu skotu, zahraniční obchod, vývoz, dovoz, efektivnost vývozu, obchodní bilance, výsledky výzkumu	57	611
SKLADOVÁNÍ	– cukrovka, sklizeň s vysokým sřezem, zpracování, analýza srovnávací, analýza ekonomická	43	51
SKLIZEŇ S VYSOKÝM SŘEZEM	– cukrovka, skládování, zpracování, analýza srovnávací, analýza ekonomická	43	51

SKOT	– Česká republika, struktura zemědělské výroby, srovnání mezinárodní, bruttoenergie výrobků rostlinné výroby, odbyt mléka, odbyt hovězího masa, výrobní oblasti, restrukturalizace, výsledky výzkumu	53	357
	– DISKOT PC, jalovice, péče chovatelská, péče veterinární, řízení operativní, software	19	677
	– funkce zisková, ekonomické váhy, průměrné denní přírůstky, srovnání modelů	60	641
	– krávy, dojivost, vlastní náklady, zoohorizonty dojivosti, analýza ekonomická	50	655
	– maso, mléko, obrat stáda zrychlený, problémy ekonomické, návrh řešení	45	587
	– plemena, efektivnost chovu, faktory výrobní, faktory ekonomické, maso, mléko, normy jakosti, teoretické pojednání	21	515
	– prasata, modelování prognostické, modely biologicko-ekonomické, efektivnost ekonomická, příklad aplikace	11	11
	– Slovenská republika, nákladovost, maso, mléko, nabídka, poptávka, racionalizace, koncepční řešení	3	599
	– zemědělská půda, analýza vztahů, finální produkce, intenzita, efektivnost, restrukturalizace	54	619
SLOVENSKÁ REPUBLIKA	– privatizace, sociologický výzkum, diferenciacie medzioblastní, teoretické pojednání	6	337
	– skot, nákladovost, maso, mléko, nabídka, poptávka, racionalizace, koncepční řešení	3	599
	– zemědělství, pracovní síly, zaměstnanost, tvorba pracovních příležitostí, rekvalifikace, diferenciacie medzioblastní, výchova učňovského dorostu, krátkodobé výsledky zaměstnanosti, nová forma podnikání, výsledky výzkumu	7	783
SOCIÁLNÍ POSTAVENÍ	– studenti vysokoškolských, anketní šetření, analýza, metody matematicko-statistické, vývojové tendence	37	555
SOCIOLOGICKÝ PRŮZKUM	– Slovensko, privatizace, diferenciacie medzioblastní, teoretické pojednání	6	337
SOCIOLOGIE	– zemědělská ekonomika, metody matematické, statistika ekonomická, statistika matematická, využití, perspektivy	13	89
SOFTWARE	– DISKOT PC, skot, jalovice, péče chovatelská, péče veterinární, řízení operativní	19	677
SOUKROMÍ ROLNÍCI	– podmínky hospodaření, analýza, teoretické pojednání	38	103
	– půda, vlastnictví půdy, předpoklady hospodaření, podpora státu, agrární politika	18	749
SRN	– ČSFR, základní prostředky, odpisy, strategie odpisování, analýza	17	469

SROVNÁNÍ MEZINÁRODNÍ	– Česká republika, struktura zemědělské výroby, bruttoenergie výrobků rostlinné výroby, skot, odbyt mléka, odbyt hovězího masa, výrobní oblasti, restrukturalizace, výsledky výzkumu	53	357
SROVNÁNÍ MODELŮ	– skot, funkce zisková, ekonomické váhy, průměrné denní přírůstky	60	641
STATISTIKA EKONOMICKÁ	– zemědělská ekonomika, sociologie, metody matematické, statistika matematická, využití, perspektivy	13	89
STATISTIKA MATEMATICKÁ	– zemědělská ekonomika, sociologie, metody matematické, statistika ekonomická, využití, perspektivy	13	89
STRATEGIE ODPISOVÁNÍ	– ČSFR, SRN, základní prostředky, odpisy, analýza	17	469
STRUKTURA TRŽEB	– zemědělský podnik, výrobní oblast bramborářská, výrobní oblast bramborářsko-ovesná, výrobní zaměření, odvětví rozhodující, výnosnost produkce, analýza	51	703
STRUKTURA ZEMĚDĚLSKÉ VÝROBY	– Česká republika, srovnání mezinárodní, bruttoenergie výrobků rostlinné výroby, skot, odbyt mléka, odbyt hovězího masa, výrobní oblasti, restrukturalizace, výsledky výzkumu	53	357
STUDENTI VYSOKOŠKOLŠTÍ	– anketní šetření, analýza, metody matematicko-statistické, sociální postavení, vývojové tendence	37	555
SUBSTITUTE PRÁCE	– řepka, intenzifikace, vědeckotechnický rozvoj, efekty, analýza vztahů, analýza retrospektivní, prognóza expertní, výsledky výzkumu	59	37
SUBSTITUTE VZÁJEMNÁ	– potravinářské výrobky, regresní funkce, substituční matice, báze dat netržní, báze dat simulovaná, regresní koeficient	30	461
SUBSTITUČNÍ MATICE	– potravinářské výrobky, substitute vzájemná, regresní funkce, báze dat netržní, báze dat simulovaná, regresní koeficient	30	461
TESTACE	– prasata, křížení, reprodukce, výkrmnost, jatečná hodnota, funkce zisková, návratnost, kombinace, výsledky výzkumu	52	479
TRŽBY	– krávy, chov, ustájení, velkokapacitní stáje, užitkovost, vlastní náklady, ukazatele, analýza ekonomická, analýza vývoje	27	627
	– rostlinná výroba, živočišná výroba, vlastní náklady, objektivizace, metodologie, analýza ekonomická	44	287
TRŽNÍ ROVNOVÁHA	– potraviny, nabídka, poptávka, faktory, teoretické pojednání	14	1
TVORBA PRACOVNÍCH PŘÍLEŽITOSTÍ	– Slovenská republika, zemědělství, pracovní síly, zaměstnanost, rekvalifikace, diferenciacie mezioblastní, výchova učňovského dorostu, krátkodobé výsledky zaměstnanosti, nové formy podnikání, výsledky výzkumu	7	783

ÚČINNOST EKONOMICKÁ	– zemědělství, doprava, kritéria, analýza srovnávací, teoretické pojednání	43	185
UKAZATELE	– krávy, chov, ustájení, velkokapacitní stáje, užítkovost, vlastní náklady, tržby, analýza ekonomická, analýza vývoje	27	627
URUGUAYSKÉ KOLO	– GATT, ekvivalenty produkčních subvencí, Evropská společenství, rámcová dohoda, liberalizace	26	311
USTÁJENÍ	– krávy, chov, velkokapacitní stáje, užítkovost, vlastní náklady, tržby, ukazatele, analýza ekonomická	27	627
UŽITKOVOST	– krávy, chov, ustájení, velkokapacitní stáje, vlastní náklady, tržby, ukazatele, analýza ekonomická, analýza vývoje	27	627
	– prasata, výkrm, dvoupodlažní technologie, analýza ekonomická	58	119
VĚDECKO- TECHNICKÝ ROZVOJ	– řepka, intenzifikace, efekty, substituce práce, analýza vztahů, analýza retrospektivní, prognóza expertní, výsledky výzkumu	59	37
VĚDECKO- VÝZKUMNÁ ČINNOST	– ekonomická efektivnost, náklady výzkumu, efektivnost vědeckotechnických inovací, ekonomika výroby pšenice, efekty selekce pšenice, Bulharsko	1	475
VELIKOST	– zemědělský podnik, zisk, náklady, analýza vztahů	24	95
VELKO- KAPACITNÍ STÁJE	– krávy, chov, ustájení, užítkovost, vlastní náklady, tržby, ukazatele, analýza ekonomická, analýza vývoje	27	627
VINNÝ OLEJ	– využití, náklady, analýza ekonomická	41	129
VLASTNÍ NÁKLADY	– krávy, chov, ustájení, velkokapacitní stáje, užítkovost, tržby, ukazatele, analýza ekonomická, analýza vývoje	27	627
	– rostlinná výroba, živočišná výroba, tržby, objektivizace, metodologie, analýza ekonomická	44	287
	– skot, krávy, dojitost, zoohorizonty dojitosti, analýza ekonomická	50	655
VLASTNICTVÍ PŮDY	– půda, soukromí rolníci, předpoklady hospodaření, podpora státu, agrární politika	18	749
VÝCHOVA UČŇOVSKÉHO DOROSTU	– Slovenská republika, zemědělství, pracovní síly, zaměstnanost, tvorba pracovních příležitostí, rekvalifikace, diferenciacie mezioblastní, krátkodobé výsledky zaměstnanosti, nová forma podnikání, výsledky výzkumu	7	783
VÝKONY	– zemědělský podnik, náklady, zisk, ekonomický rozvoj, výrobní fondy, analýza ekonomická, analýza vztahů	2	327
VÝKRM	– prasata, dvoupodlažní technologie, užítkovost, analýza ekonomická	58	119
VÝKRMNOST	– prasata, křížení, reprodukce, jatečná hodnota, testace, funkce zisková, návratnost, kombinace, výsledky výzkumu	52	479

VÝKONNOST PRODUKCE	– zemědělský podnik, výrobní oblast bramborářská, výrobní oblast bramborářsko-ovesná, výrobní zaměření, odvětví rozhodující, struktura tržeb, analýza	51	703
VÝROBA	– mléko, mlékárenské výrobky, vývoz, dovoz, efektivnost vývozu, bilance, výsledky výzkumu	56	221
VÝROBKÝ CHOVU SKOTU	– potraviny, živá zvířata, zahraniční obchod, vývoz, dovoz, efektivnost vývozu, situace na zahraničních trzích, obchodní bilance, výsledky výzkumu	57	611
VÝROBNÍ FONDY	– zemědělský podnik, výkony, náklady, zisk, ekonomický rozvoj, analýza ekonomická, analýza vztahů	2	327
VÝROBNÍ OBLAST BRAMBORÁŘSKÁ	– zemědělský podnik, výrobní oblast bramborářsko-ovesná, výrobní zaměření, odvětví rozhodující, výnosnost produkce, struktura tržeb, analýza	51	703
VÝROBNÍ OBLAST BRAMBORÁŘSKO- OVESNÁ	– zemědělský podnik, výrobní oblast bramborářská, výrobní zaměření, odvětví rozhodující, výnosnost produkce, struktura tržeb, analýza	51	703
VÝROBNÍ OBLASTI	– Česká republika, struktura zemědělské výroby, srovnání mezinárodní, bruttoenergie výrobků rostlinné výroby, skot, odbyt mléka, odbyt hovězího masa, restrukturalizace, výsledky výzkumu	53	357
VÝROBNÍ ZAMĚŘENÍ	– zemědělský podnik, výrobní oblast bramborářská, výrobní oblast bramborářsko-ovesná, odvětví rozhodující, výnosnost produkce, struktura tržeb, analýza	51	703
VYUŽITELNOST VÝROBNÍCH ČINITELŮ	– zemědělská výroba, nákladovost, náklady fixní, náklady variabilní, náklady investiční, teoretické pojednání	5	811
VYUŽITÍ	– půdní fond, bonitace, informační systém o půdě, využití	12	529
	– vinný olej, náklady, analýza ekonomická	41	129
	– zemědělská ekonomika, sociologie, metody matematické, statistika ekonomická, statistika matematická, perspektivy	13	89
VÝVOJOVÉ TENDENCE	– studenti vysokoškolských, anketní šetření, analýza, metody matematicko-statistické, sociální postavení	37	555
VÝVOZ	– mléko, mlékárenské výrobky, výroba, dovoz, efektivnost vývozu, bilance, výsledky výzkumu	56	221
	– potraviny, živá zvířata, výrobky chovu skotu, zahraniční obchod, dovoz, efektivnost vývozu, situace na zahraničních trzích, obchodní bilance, výsledky výzkumu	57	611
VÝŽIVA	– krávy, doživost, náklady, zisk, analýza ekonomická	16	667
	– zemědělství, potraviny, kontaminace, jednotná metodika kontroly, alternativní zemědělství, restrukturalizace zemědělské výroby, teoretické pojednání	46	233

VZDĚLÁNÍ	– zemědělská výroba, kvalifikace, diferenciací mezd, růst ekonomický, analýza korelační, analýza regresní, aspekty metodické	35	443
ZAHRAŇIČNÍ OBCHOD	– potraviny, živá zvířata, výrobky chovu skotu, vývoz, dovoz, efektivnost vývozu, situace na zahraničních trzích, obchodní bilance, výsledky výzkumu	57	611
ZÁJEM O SOUKROMÉ HOSPODAŘENÍ	– obyvatelé venkova, životní podmínky, anketní šetření	4	433
ZÁKLADNÍ PROSTŘEDKY	– ČSFR, SRN, odpisy, strategie odpisování, analýza	17	469
ZAMĚSTNANOST	– Slovenská republika, zemědělství, pracovní síly, tvorba pracovních příležitostí, rekvalifikace, diferenciací mezioblastní, výchova učňovského dorostu, krátkodobé výsledky zaměstnanosti, nová forma podnikání, výsledky výzkumu	7	783
ZÁVISLE PROMĚNNÉ	– báze dat netržní ekonomiky, báze dat simulovaná, regresní funkce, nezávisle proměnné, koeficient regresní, modelování pomocí regresní funkce	31	373
ZEMĚDĚLEC-OBCHODNÍK	– Evropská společenství, racionalizace, pracovní kolektiv, zemědělec-podnikatel, rozhodovací procesy	47	383
ZEMĚDĚLEC-PODNIKATEL	– Evropská společenství, racionalizace, pracovní kolektiv, zemědělec-obchodník, rozhodovací procesy	47	383
ZEMĚDĚLSKÁ DRUŽSTVA	– APK, APoK, zemědělství, potravinářský průmysl, potravinářská družstva, akciové společnosti, demonopolizace, decentralizace, teoretické pojednání	20	73
ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA	– sociologie, metody matematické, statistika ekonomická, statistika matematická, využití, perspektivy	13	89
ZEMĚDĚLSKÁ VÝROBA	– kvalifikace, vzdělání, diferenciací mezd, růst ekonomický, analýza korelační, analýza regresní, aspekty metodické	35	443
	– nákladovost, náklady fixní, náklady variabilní, náklady investiční, využitelnost výrobních činitelů, teoretické pojednání	5	811
	– zisk, rizika, analýza, rozhodování ekonomické, metody simulační, příklad aplikace	36	23
ZEMĚDĚLSKÁ PŮDA	– skot, analýza vztahů, finální produkce, intenzita, efektivnost, restrukturalizace	54	619
ZEMĚDĚLSKÉ PORADENSTVÍ	– poradenství ve vyspělých zemích, poradenství československé, efektivnost poradenství	8	425
ZEMĚDĚLSKÝ PODNIK	– efektivnost ekonomická, odvětví, modelování matematické, intervalové acyklické grafy, teoretické pojednání	15	505
	– koncentrace plošná, nákladovost, mechanizace, doprava, postup metodický, analýza korelační, analýza regresní, koncentrace optimální	34	795

ZEMĚDĚLSTVÍ	– pracovní kolektiv, optimalizace počtu členů, teoretické pojednání	22	177
	– velikost, zisk, náklady, analýza vztahů	24	95
	– výkony, náklady, zisk, ekonomický rozvoj, výrobní fondy, analýza ekonomická, analýza vztahů	2	327
	– výrobní oblast bramborářská, výrobní oblast bramborářsko-ovesná, výrobní zaměření, odvětví rozhodující, výnosnost produkce, struktura tržeb, analýza	51	703
	– APK, APoK, potravinářský průmysl, zemědělská družstva, akciové společnosti, demonopolizace, decentralizace, teoretické pojednání	20	73
	– doprava, účinnost ekonomická, kritéria, analýza srovnávací, teoretické pojednání	43	185
	– řízení, inovační proces, manažer, teoretické pojednání	23	83
	– Slovenská republika, pracovní síly, zaměstnanost, tvorba pracovních příležitostí, rekvalifikace, diferenciacie medzioblastní, výchova učňovského dorostu, krátkodobé výsledky zaměstnanosti, nová forma podnikání, výsledky výzkumu	7	783
	– výživa, potraviny, kontaminace, jednotná metodika kontroly, alternativní zemědělství, restrukturalizace zemědělské výroby, teoretické pojednání	46	233
	– řepka, nákladovost výroby, analýza faktorová	61	407
ZISK	– výživa, krávy, dojivost, náklady, analýza ekonomická	16	667
	– zemědělská výroba, rizika, analýza, rozhodování ekonomické, metody simulační, příklad aplikace	36	23
	– zemědělský podnik, velikost, náklady, analýza vztahů	24	95
	– zemědělský podnik, výkony, náklady, ekonomický rozvoj, výrobní fondy, analýza ekonomická, analýza vztahů	2	327
	– prasata, křížení, reprodukce, výkrmnost, jatečná hodnota, testace, návratnost, kombinace, výsledky výzkumu	52	479
ZOOHORIZONTY DOJIVOSTI	– skot, krávy, dojivost, vlastní náklady, analýza ekonomická	50	655
ZPRACOVÁNÍ	– cukrovka, sklizeň s vysokým sřezem, skladování, analýza srovnávací, analýza ekonomická	43	51
ŽIVÁ ZVÍŘATA	– potraviny, výrobky chovu skotu, zahraniční obchod, vývoz, dovoz, efektivnost vývozu, situace na zahraničních trzích, obchodní bilance, výsledky výzkumu	57	611
ŽIVOČIŠNÁ VÝROBA	– rostlinná výroba, vlastní náklady, tržby, objektivizace, metodologie, analýza ekonomická	44	287
ŽIVOTNÍ PODMÍNKY	– obyvatelé venkova, zájem o soukromé hospodaření, anketní šetření	4	45
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	– cizorodé látky, monitorink, opatření legislativní, návrhy, teoretické pojednání	10	399
ŽIVOTNOST EKONOMICKÁ	– doprava, nákladovost, analýza ekonomická, analýza korelační, analýza regresní	39	61

CONTENTS

Buchta S.: Social aspects of the rate of employment and stimulation in creating new labour opportunities in the agriculture of Slovakia	783
Maca E.: Determination of the optimum area concentration within an agricultural enterprise	795
Brčák J.: The significance of fixed costs in the economy of an enterprise	811

Information

Brabenec V., Šařecová P.: Analysis of the price effects in 1991 on agriculture	821
--	-----

From scientific life

Svatoš M.: To the 70th birthday of prof. Karel Svoboda	829
Zoborský I.: Materialization of the economic reform in agro-food production complex	831
Dítě M.: Market relations in agrarian and food production complex	831

From abroad

Kadlečíková M.: Importance, function and system of consulting service in agriculture of the Netherlands	837
Deenen B. van: Agrobusiness — integration of agriculture into policy and society	744

Supplement

Statistical surveys of Czechoslovak agrarian and food industry complex (Plant and animal production in 1990s in selected countries according to the FAO data)	
--	--

INHALT

Buchta S.: Soziale Aspekte der Beschäftigung und die Stimulierung der Schaffung neuer Arbeitsplätze in der Landwirtschaft der Slowakei	783
Maca E.: Ermittlung der optimalen Flächenkonzentration des Landwirtschaftsbetriebs	795
Brčák J.: Bedeutung der fixen Kosten in der Betriebsökonomie	811

Informationen

Brabenec V., Šařecová P.: Analyse der Preiseinflüsse im Jahre 1991 auf die Landwirtschaft	821
---	-----

Aus dem wissenschaftlichen Leben

Svatoš M.: Zum 70. Geburtstag von Prof. Karel Svoboda	829
Zoborský I.: Verwirklichung der Wertschöpfungsreform im Agrar-Lebensmittelkomplex	831
Dítě M.: Marktbeziehungen im AIK	831

Aus dem Ausland

Kadlečíková M.: Die Bedeutung, der Funktion und das System der Beratungsdienste in der Landwirtschaft Hollands	837
Deenen B. van: Agrobusiness — Integration der Landwirtschaft in die Politik und die Gesellschaft	844

Beilage

Statistische Übersichten über den Tschechoslowakischen Agrar-Lebensmittelkomplex (Pflanzliche und tierische Produktion in den 90er Jahren in ausgewählten Ländern nach Angaben der FAO)	
--	--

СОДЕРЖАНИЕ

Бухта С.: Социальные аспекты занятости и стимулирования создания новых рабочих мест в сельском хозяйстве Словакии	783
Маца Э.: Определение оптимальной концентрации площадей в сельскохозяйственном предприятии	795
Брчак Я.: Значение постоянных затрат в экономике предприятий	811

Информации

Брабенец В., Шаржецова П.: Анализ воздействия цен в 1991 г. на сельское хозяйство	821
---	-----

Из научной жизни

Сватош М.: К семидесятилетию проф. Карла Свободы	829
Зоборски И.: Осуществление экономической реформы в агропродовольственном комплексе	831
Дите М.: Рыночные отношения в агропродовольственном комплексе	831

Из-за рубежа

Кадлечикова М.: Значение, функции и система консультационных служб в Голландии	837
Деенен Б.: Агробизнес-интеграция сельского хозяйства в политику и общество	842

Приложение

Статистические обзоры о числ. агро-продовольственном комплексе (Растениеводство и животноводство в 90 годах в отдельных сторонах по данным ФАО)

Vědecký časopis ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA uveřejňuje studie, rozboru a vědecká pojednání o vyřešených úkolech výzkumu v oboru ekonomiky zemědělství a potravinářského průmyslu. Vydává Československá akademie zemědělská — Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství. Vychází měsíčně. Redakce: 120 56 Praha 2, Slezská 7, telefon 25 75 41, 25 44 51.

Vytiskla Těšínská tiskárna, s. p., 737 36 Český Těšín.

© Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství, Praha 1991

Rozšiřuje PNS. Informace o předplatném podá a objednávky přijímá každá administrace PNS, pošta, doručovatel a PNS-ÚED Praha, ACT, Kafkova 19, 160 00 Praha 6, PNS-ÚED Praha, závod 02, Obránců míru 2, 656 07 Brno, PNS-ÚED Praha, závod 03, 28. října 206, 709 90 Ostrava 9.